

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevních dějin

Diplomová práce

Řád Milosrdných bratří v Praze

Autor práce: Alice Danielovská

Studijní obor: Pastorační a sociální asistent

Ročník: 4.

Vedoucí práce: Doc. ThLic. Martin Weis, Th. D.

2006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Alice Danilovská

Děkuji vedoucímu diplomové práce Doc. ThLic. Martinu Weisovi, Th. D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále děkuji Mag. Bernhardu Zahrlvi z rakouské provincie za poskytnuté materiály a důležité informace ke zpracování této práce.

OBSAH

ÚVOD	7
ČÁST I	
1 <u>JAN Z BOHA</u>	9
2 <u>POKRAČOVÁNÍ PRÁCE JANOVY</u>	12
(stručné dějiny řádu)	
2.1 První zápasy	12
2.1.1 Obsah buly „ <i>Etsi pro debito</i> “	15
2.2 Mezi roky 1587 - 1624	15
2.3 Období rozkvětu řádu 1624-1790	18
2.3.1 Přehled kongregací (kong. španělská a italská)	19
2.4 Úpadek řádu 1790-1884	20
2.5 Druhé období rozkvětu	21
2.6 Od první světové války po dnešek	23
2.7 Některé papežské výsady udělené řádu Jana z Boha	24
3 <u>ORGANIZACE A STRUKTURA ŘÁDU</u>	25
3.1 Struktura	25
3.2 Řeholní oděv	25
3.3 Řádový znak	25
3.4 Stručný denní program	26
3.5 Jít cestou milosrdného bratra	26
3.5.1 Postulát	26
3.5.2 Noviciát	27
3.5.3 Scholastikát	27
3.5.4 Slavnostní slib	27
3.6 Obecné podmínky přijetí do řádu	27

ČÁST II - ŘÁD MILOSRDNÝCH BRATŘÍ V PRAZE

4	<u>KONVENT V OBDOBÍ LET 1620-1819</u>	28
4.1	První pražské špitály	28
4.2	Špitál Bohuslavův	28
4.3	Přechod špitálu Bohuslavova do majetku řádu Milosrdných bratří	29
4.4	První doba rozkvětu (1679-1753)	32
4.5	Konvent na Novém Městě (1763-1779)	35
4.6	Škola praktické medicíny (1778-1791) a jiná odvětví	36
4.7	Těžké zápasy	38
5	<u>UDÁLOSTI LET 1819 – 1914</u>	40
5.1	Významní představitelé této doby	41
5.2	Celkový počet nemocných a lůžek v konventu do roku 1891	45
5.3	Počátek dvacátého století	45
6	<u>OD PRVNÍ KE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE</u>	50
6.1	První světová válka a vznik československé provincie	50
6.1.1	Okolnosti vzniku československé provincie	53
6.1.2	Stav konventů	56
6.2	Poválečná léta	56
6.3	Druhá světová válka	59
7	<u>UDÁLOSTI POVÁLEČNÝCH LET</u>	
	<u>A KOMUNISTICKÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ</u>	61
7.1	Proces s Milosrdnými bratry	62
7.2	Příběh P. Šulce	63
7.3	Konec pražského konventu	64
7.4	Vzpomínky P. Vojtěcha Adalberta Málka	66

Souhrnný popis konventu Milosrdných bratří	67
Souhrnný popis kostela sv. Šimona a Judy	68
ZÁVĚR	70
Abstrakt	72
Seznam použité literatury	74
Primární literatura	74
Sekundární literatura	74
Prameny	76
Seznam příloh	77
Přílohy	79

ÚVOD

Asi před dvěma lety jsem s mojí babičkou hovořila o našich předcích. Kdo byli, jaké měli zaměstnání, kolik měli dětí a podobně. Babička mluvila o těch, které osobně znala, i o těch, co znala jen z vyprávění rodičů. A tak jsme se v hovoru dostaly až k jejímu dědečkovi panu Josefu Oppeltovi...

Jeho život nebyl příliš dlouhý, zemřel na počátku 20. století, kdy mu bylo něco kolem padesáti let. V osmnácti letech vstoupil do řádu Milosrdných bratří v Praze jako ošetřovatel nemocných. Nicméně v něm nezůstal (jinak bych zde dnes zřejmě nepsala tuto práci), neboť se seznámil se svojí budoucí ženou Annou. A tak opustil řád a začal pracovat jako správce nemocnice v Rakovníku, kde se mu také narodil syn, Adolf, můj pradědeček. To byl tedy počátek mého zájmu o řád Milosrdných bratří v Praze a také důvod, pro vytvoření této práce. Později se mi dostaly do rukou modlitební knížky, které můj „prapradědeček“ četl, jeho poznámky o pobytu u Milosrdných a také dopisy budoucí ženě Anně, se kterou toužebně očekávali dispens z Říma, který by jim umožnil vejít v manželský svazek.

Tvorba této diplomové práce pro mne byla nejen „prací“, které jsem musela věnovat hodně času, ale také potěšením a naplněním určité touhy po odhalení mé vlastní historie v životě mých předků.

Práci jsem rozdělila do **dvou základních částí**. V první se věnuji obecné historii řádu Milosrdných bratří a způsobu, jakým je řád strukturován a organizován. Nejprve vycházím z historie života sv. Jana z Boha, zakladatele společenství, pokračuji následnými událostmi po Janově smrti až k postupnému rozkvětu a rozšíření řádu do celého světa. V kapitole „Organizace a struktura řádu“ hovořím o základních rysech a znacích tohoto společenství, které jsme považovala za důležité zmínit.

Druhá část s názvem „Řád milosrdných bratří v Praze“ už se zabývá konkrétně jen působením bratří v Praze. Tuto část jsem rozdělila na čtyři základní kapitoly, které jsou pojaty chronologicky od počátku působení řádu v roce 1620 až do zániku konventu po nástupu komunismu. Některé kapitoly jsou velmi podrobné, další, žel, méně, což bylo dáno většinou nedostatkem literatury k danému tématu. Taková situace nastala především u kapitoly 6.3, kde hovořím o událostech druhé světové války. Zde se mi nepodařilo získat podrobnější informace.

Závěrem druhé části uvádím ještě souhrnný popis budovy konventu a kostela. Důvodem k tomuto kroku byla potřeba určitého uceleného pohledu na budování, přestavby a úpravy

staveb. O jednotlivých představách a úpravách hovořím sice během celé práce, avšak chybí tam právě určitý přehledný souhrn a popis.

Základní literaturou mi byla kniha od Benedikta Bogara (člena řádu) „Milosrdní bratři“ a kniha od Joannese de Deo Sobela „Geschichte und Festschrift der österr. – böhm. Ordens - Provinz der Barmherzigen Brüder“, kterou mi ochotně poskytl Mag. Bernhard Zahrl z rakouské provincie. Tyto dvě knihy se ve svých líčeních doplňují, v mnohém jsou si podobné – Bogar ze Sobelovy knihy vycházel, ale byl konkrétnější. Jeho kniha byla vydána v roce 1934, kde končí své vyprávění. Poté jsem už musela doslova začít po historii bratří v Praze pátrat, neboť podobně podrobnou knihu se mi už nepodařilo objevit. A tak jsem si stanovila další cíl: navázat v čase, kterým B. Bogar skončil své vyprávění o Milosrdných bratrech, a podat, v rámci možností diplomové práce, obraz o jejich působení od počátku až do konce. Tím koncem se nakonec stává komunistické pronásledování, které řád z Prahy vyhnalo.

Nezastupitelnou pomocí mi v mém úsilí byl Mag. Bernhard Zahrl, který mi poskytl cenné materiály z rakouského archivu Milosrdných bratří a pomohl mi vyjasnit některé sporné informace. Za to mu patří můj velký dík.

Je mnoho věcí, které by v této práci mohly být zmíněny a nejsou. Nejsou zde proto, že tu na ně není místo. Hodily by se spíše do nějaké zábavné knihy, určené jako svědectví o obyčejných zbožných lidech. A tak se zde nemohu rozepisovat o deníku svého „prapradědečka“, o dopisech mezi převory, kteří se vzájemně povzbuzují k dobré práci, nemohu se zde rozepisovat ani o tom, kde se narodili jednotliví členové a jaké měli maturitní vysvědčení.... To vše je možné najít v archivech. Ale není zde proto místo. A je to škoda. Ty osobní dokumenty bratří jsou totiž svědectvím o obyčejných lidech. O lidech, kteří se narodili, chodili někam do školy a dostávali špatné známky jako všichni ostatní. Něco je možno nalézt v příloze této práce, většina však je uložena kdesi v archivu. Společná historie řádu Milosrdných bratří však patří jim všem. Oni se na ní podíleli, oni sami ji tvořili svými životy.

ČÁST I.

1 JAN Z BOHA

„Nikdy nezanedbávejte lásku k bližním, protože kde chybí láska, tam není ani Bůh.“ (Jan z Boha)

Dříve než začneme hovořit o Janu z Boha, přibližme si dobu, ve které žil. Jan se narodil 8. března roku 1495, tedy v době, kdy svět ovládala euforie po nových zámořských objevech, době charakteristické určitým vnitřním nepokojem. Tato doba byla také jakýmsi přelomem mezi středověkem a novověkem.

Ve snaze objevovat nové, vzdálené končiny si konkurovaly především dvě země: Španělsko a Portugalsko. V roce 1488 obeplul Bartolomeo Diaz jižní cíp Afriky, o čtyři roky později Krištof Kolumbus přistává na ostrově San Salvador. Ve smlouvě z Tordesillasu roku 1493 rozdělil papež Alexander VI. svět na španělskou a portugalskou koloniální říši.¹

Roku 1492 padla pevnost Granada a tím skončila více jak sedmset letá vláda Maurů na iberském ostrově. Toto přelomové vítězství vybojovali katolíci Izabela I. z Kastilie a Ferdinand II. z Aragonie. Jejich sňatkem se spojily koruny obou království Kastilie (Severní a střední Španělsko) a Aragonie (Východní Španělsko). Tím vznikl základ pro velmi silný španělský stát.

Po smrti Izabely (1504) a Ferdinanda (1516) nastoupila na trůn jejich dcera Johana. Ta vstoupila do manželství s Habsburkem Filipem I. (syn císaře Maxmiliána I.), čímž připadla španělská koruna v následujících generacích do rukou Habsburkům. Po Filipu I. nastupuje na trůn jeho syn Karel I. (r. 1516) a roku 1519 je zvolen jako Karel V. římsko-německým císařem. I díky již zmiňovaným zámořským držávám se Karel stává velmi mocným vládcem. V období své vlády musí však bojovat s nejděním nebezpečím. Nejprve jej ohrožují Turkové, poté reformace v Německu.²

Jan z Boha se narodil v portugalském Montemor-o-Nova jako Joao Ciddade Duarte. Z neznámých důvodů opustil ve svých osmi letech dům rodičů a pobýval ve službách Francisca Cid Mayorala jako pastevec dobytka. To se událo již ne v Portugalsku, ale ve

¹ Chrobak, Werner; *Ján z Boha – Pastier – Dobrodruh – Nemocničný priekopník*; Ján z Boha – nakladateľstvo; Mníchov; 1995; s. 5-6

² Tamtéž; s. 6-7

španělském městě Oropesa. Je možné, že již tam získal své přízvisko „Juan de Dios“ („Jan z Boha“).³

V roce 1523 se Janovi naskytla příležitost opustit jednotvárný život u Francisca Mayorala a přihlásit se jako voják na osvobození Francouzi obsazeného baskického města Fuenterrabie. Zřejmě se v něm již tehdy projevila jeho dobrodružná povaha, která ho provázela celý život. Ačkoli se nakonec shodou okolností tohoto vojenského tažení nemohl zúčastnit, nové události na sebe nenechaly příliš dlouho čekat...

V roce 1532 vyzýval Karel V. do nové války proti Turkům. Jan slouží jako důstojnický sluha a táhne spolu s vojskem až do Vídně. Před Vídní se proti sobě postavila mohutná císařská armáda a armáda sultána Suleymana, ale k žádné rozhodující bitvě nedošlo. Turci odtáhli a císařské vojsko bylo rozpuštěno.

V roce 1533/34 se Jan vrací zpět do Španělska. Později se dostává do Severní Afriky kde pracuje při stavbě tvrzí.⁴

Zhruba ve svých čtyřiceti letech se dostává do Gibraltaru, kde působí jako obchodník s knihami. To už není oním mladým dobrodruhem, který touží po životním rozptýlení. Je unaven životem, hodně čte a jeho vztah k Bohu získává nové rozměry. Rozhoduje se, že půjde do Granady. Zde získá, jak doufá, lepší příležitosti pro svůj obchod.

V den svatého Šebestiána - 20. ledna – slyší Jan kázání fascinujícího kazatele své doby mistra Jana z Avily. Slova tohoto asketického teologa jej hluboce zasáhnou v hledání po smyslu života.⁵

Bylo to tak silné oslovení, že přímo na místě padl na zem, tloukl hlavou o stěnu, trhal si vlasy a zběsile se rozběhl po městě. Ve svém obchodě roztrhal všechny knihy a obrazy rozdál bližním. Nakonec zase běžel ke katedrále, padl na zem, bil se a přitom nepřestával plakat, křičet a prosit Krista o odpuštění svých hříchů. Několik vysoce postavených lidí ho přivedlo do bytu kazatele Jana z Avily. Ten ho posilnil v jeho duchovním obrácení a řekl mu: „Bratře Jane, hledej pravou útěchu u našeho Pána Ježíše Krista a důvěřuj v jeho milosrdenství, neboť on toto dílo začal a on ho též dokončí. Buď věrný a vytrvalý v tom, co jsi začal.“⁶

Těmito slovy se cítil Jan na nějakou dobu duchovně upokojen.

Netrvalo však dlouho a opět se jeho city silně projeví. Na Bibaramblovo náměstí poblíž katedrály padl do bahna a znovu křikem vyznával své hřichy. Lidé, kteří šli okolo, se mu

³ Chrobak, W., op. cit. s. 5-6

⁴ Sajovitz, Meinhard; *500 Jahre Johannes von Gott*; Österreichische Provinz der Barmherzigen Brüder; Wien 1995; s.8-9

⁵ Tamtéž; s. 9-10

⁶ Chrobak, W., op. cit. s. 26

vysmívali a házeli po něm kamením. Nakonec se nad ním slitovali nějací muži a vzali ho do Královské nemocnice v Granadě. Zde byl Jan umístěn na oddělení pro duševně choré. Tato událost hluboce ovlivnila jeho pozdější službu, neboť se zde setkal se šokujícím zacházením. Pacienti byli často spoutáni řetězy a bičováni, aby opět přišli k sobě. Stejným způsobem bylo jednáno i s Janem. Jan si tehdy uvědomil, že tito lidé by spíše potřebovali lidský soucit a péči, než kázně a tresty.⁷

Po svém propuštění z nemocnice vyhledal opět svého učitele Jana z Avily. U něj hledal útěchu a radu pro svůj další život. Učitel mu řekl: „Bratře Jane, musíš jít zpátky do Granady, kde tě Pán povolal. On zná tvé úmysly a tvé touhy. On připraví cestu, kterou máš jít.“⁸

Když se vrátil zpět, začal, díky pomoci jedné konvertující maurské rodiny, pečovat o nemocné. Získal k tomu sice skromný, ale účelný, dvouposchodový dům.

Péče v domě se zpočátku podobala spíše jakémusi azylu, ale postupem doby se vše zdokonalovalo a Jan mohl uskutečnit své základní plány. Jedním z nich bylo, aby se pacientům, nezávisle na jejich chorobě, dostalo individuální péče a aby každý měl svoji vlastní, od ostatních oddělenou, postel.

Na své pacienty získával Jan prostředky velmi složitým způsobem a byl zcela závislý na dobrodiní druhých. Téměř každý večer sháněl zbytky jídla, zeleniny, chléb a peníze.

Jeho počínání neuniklo pohledům veřejnosti. Všiml si ho dokonce biskup z Tuy, který ho nejen zavázal nosit jeden druh mnišského oděvu, ale nazval jej také poprvé „Janem z Boha“. To, co Jan činil, mohlo totiž pocházet jedině od Boha.

Janův život plynul ve službě chudým a nejmenším. Pečoval o sirotky, vdovy, prostitutky. Ty se snažil „vzdvihnout“ z jejich, lidmi opovrhované, situace. Zprostředkoval jim práci, ubytoval je v kláštorech.

Postupem času získal i první pomocníky. Byli jimi Antón Martin a Pedro Velasco. Brzy je následovali další.

V roce 1547 je s pomocí arcibiskupa Granady Pedra Guerrera založena druhá nemocnice na svahu Gomelez. V ní bylo místo již pro sto nemocných.⁹

Ve chvílích finanční tísně se Jan osobně obrací nejen na granadské boháče, ale i ty, kteří žijí v okolních městech. Navštěvuje dokonce i královský dvůr, kde hovoří s princem Filipem, pozdějším králem Filipem II.

⁷ Tamtéž; s. 26

⁸ Chrobak, W.; op. cit. s. 29

⁹ Sajovitz; M.; op. cit. s. 10-11

V roce 1549 se Jan pokouší zachránit tonoucího člověka, což vede k těžkému podchlazení a následné nemoci. Jeho tělo bylo asketickým způsobem života a soustavnou námahou vyčerpané, a tak již nemělo dostatek sil s nemocí bojovat. 8. března roku 1550 vydechl Jan z Boha naposledy. Jeho pohřeb byl velkolepý. Jako kníže byl nesen v pohřebním průvodu skrze město, kde zněly všechny zvony. Mezi těmi, kteří litovali jeho odchodu nebyli jen křesťané, ale také muslimové. Při péči o nemocné totiž nikdy nehleděl na rozdíly vyznání.¹⁰

Život svatého Jana oslovil mnohé lidi své doby. Nejprve byl jeho příklad označen za následovníhodný. V roce 1630, tedy osmdesát let po jeho smrti, byl papežem Urbanem II. vyhlášený za blahoslaveného. O šedesát let později, 16. října roku 1690, jej papež Alexandr VIII. prohlásil za svatého.

Jeho tělo bylo nejprve uloženo do rodinné hrobky v klášteře Viktoria v Granadě. Po jeho svatořečení vybudovali bratři v letech 1734-1759 nádhernou barokní baziliku San Juan de Dios v Granadě, kde dodnes spočívají relikvie tohoto světce nad hlavním oltářem.¹¹

2 POKRAČOVÁNÍ PRÁCE JANOVY

(Stručné dějiny řádu)

2.1 První zápasy

Dříve, než Jan zemřel, zvolil za svého nástupce **Antona Martina**. Ten měl pokračovat v jeho práci se stejnou zodpovědností, s jakou to činil on.

Anton se ukázal jako hodný nástupce svého mistra a věnoval se péči o nemocné s tou samou obětavostí a láskou. Zbožné a vlivné osoby, se kterými se setkal, mu navrhly, že by mohl založit nemocnici v Madridu, kde to bylo obzvlášť nutné a potřebné. Anton uposlechl jejich rady a začal se stavbou. Nemocnici nazval „Nemocnice Antona Martina“ a dodnes je na svém místě. Brzy se stala stejně významnou, jako její předchůdkyně v Granadě. Když byla práce na nemocnici dokončena, vrátil se Anton Martin zpět do Granady.¹²

Rok před svou smrtí nastolil na své místo **Jana Garcíu**. Ten vedl bratrstvo od roku 1552 do r. 1565. Po něm následovali: **Rodrigo de Siguenca** (do r. 1568), **Melchior de Regibus** (do r. 1570). Za jeho působení dochází ke vzpouře muslimských Maurů. V té době už má

¹⁰ Sajovitz; M; op. cit. s. 10-11

¹¹ Chrobak, W; op. cit. s. 44-45

¹² Castro, Francisco de; *Geschichte des Lebens und der heiligen Werke des Johannes von Gott*; Johann von Gott Verlag; München; s. 115-122

bratrstvo devět hospitálů: kromě Granady a Madridu to jsou: Lucéna (1565), Jerez de la Frontera (1568), Utrera (1568), Gibraltar (1569), Sevilla (1570), Kordóba (1570).

Ke zvýšení významu Bratrstva přispěla také zmiňovaná válka s Maury. Ta trvala od roku 1568 – 1571. Maurové roku 711 vtrhli ze severní Afriky do Španělska a zmocnili se v krátké době Pyrenejského poloostrova, ovšem kromě hornatých severních krajů. Lidé z těchto hor byli většinou stateční a otužilí, takže nejen že se ubránili, ale později také tiskli Maury zpět k jihu. Boje o svobodu Španělska trvaly téměř 800 let. Teprve roku 1491 byl dobitím Granady učiněn konec Maurskému panování.¹³

Španělští vládcové se snažili maurský národ a muslimské náboženství vymýtít. Muslimové se proti tomu rozhodně postavili. Spor vyvrcholil v roce 1567, kdy Filip II. vydal výnosy proti Maurům. Maurové začali potají připravovat vzpouru a požádali o pomoc dokonce tureckého sultána, alžírského panovníka a marockého vladaře.

Na Španělské straně bojoval tehdy Don Juan d'Austria, který, vědom si, že prudké boje přinesou i kruté ztráty na životech, požádal Melchiora de Regibus, představeného Bratrstva v Granadě, o dovedné ošetřovatele vojnů. Bratři měli velkou příležitost osvědčit nejen svou ošetřovatelskou dovednost, ale také vojenskou statečnost. A naděje, které byly do nich vloženy, nezklamali.¹⁴

Sám Don Juan d'Austria podal o bratřích pochvalnou zprávu papeži Piu V. a požádal jej o povýšení bratrstva na náboženský řád. Výsledkem Juanova doporučení byla bula Pia V. „*Salvatoris nostri*“ z 8. srpna 1571. V ní papež dovoluje bratřím volit si jakéhokoli kněze, který bude moci sloužit jim i nemocným jako zpovědník, odpouštět hříchy a udělovat svátosti. Kněží, jmenovaní bratřimi, smějí v hospitále konat mši svatou a jakékoli bohoslužebné úkony. Bylo jim dovoleno nosit hábit doporučený již Janu z Boha biskupem z Tuy a byli vázáni pravidly sv. Augustina. Složili čtyři sliby: slib chudoby, čistoty, poslušnosti a slib služby nemocným.¹⁵

I přes tyto úspěchy nepřestali bratři usilovat o povýšení Bratrstva na náboženský řád. Jejich snahy však byly na čas přerušeny válkou s Turky. Výbojný sultán Selím II. odnímal křesťanským vladařům kraj za krajem. Papež Pius V. se snažil sjednotit křesťanské panovníky v celek, zvaný „Svatá Liga“, ale podařilo se mu pro něj získat jen Benátčany, Španěly a některé drobné italské státy.

¹³ Tamtéž; s. 123

¹⁴ Castro, F.; op. cit. s. 124

¹⁵ Bogar, Benedikt; *Milosrdní bratři*; Družstvo Vlast; Praha 1934; s. 24 - 26

Jako za maurské vzpoury, i nyní prosil Don Juan Rodriga de Siguenca, představeného Bratrstva Janova v Granadě, aby mu přidělil některé bratry jako ošetřovatele raněných a nemocných. Za jejich představeného byl zvolen **Petr Sorianus**.

Poněvadž se zásluhy Bratrstva neustále zvyšovaly, přibývala i naděje na jeho povýšení na řeholní řád. Petr Sorianus a Šebastian Arias se vydali do Říma vyjednávat v tomto směru.

Poměry ve Španělsku v té době byly bídné. Země byla zpustošena poslední granadskou válkou, chudých a nemocných přibývalo. Rodrigo de Siguenca o tom podává zprávu papeži Piu V., který poté vydává bulu „*Licet ex debito*“ z 1. ledna 1572, jíž se Bratrstvu dostává papežského schválení a udělují se mu nové milosti.

Ačkoli papež Pius V. nepovýšil Bratrstvo Jana z Boha na řád, přesto mu chválami a novými milostmi v bulách „*Salvatoris nostri*“ a „*Licet ex debito*“, připravil ono povýšení pro nejbližší dobu.¹⁶

Činnost Bratrstva působila nejen mezi církevními, ale také světskými vůdci nemalý zájem. Zvláště mocný Don Juan d' Austria byl jeho velkým příznivcem. Všude tam, kam dosáhla moc Španělská, tam dostalo se i působení bratří. V té době patřilo k španělské říši i vévodství milánské, království neapolské, Sardinie, Nizozemsko, téměř celá střední a jižní Amerika, část severní Ameriky, Filipínské ostrovy a také království portugalské s Brazílií, Afrikou, Indií a ostrovy tichomořskými, čímž se rozšíření Bratrstva velmi usnadnilo.¹⁷

V roce 1572 zakládají v Neapoli hospital, což je první ústav v Itálii. V té době se s činností Bratrstva Janova seznamuje Karel Boromejský, tehdy kardinál v Miláně, a doporučuje papeži Řehoři XIII., aby je povolal také do Říma. Sem tedy přichází Petr Sorianus a zřizuje hospital, do kterého povolává několik bratrů ze Španělska. Římský konvent se stal kolébkou kongregace italské a sídlem generálního představeného. V té době vznikají také hospitály v Perugii a v Miláně. Roku 1576 se bratří usazují v Nizozemsku.¹⁸

1. října roku 1586 vyzdvihl konečně papež Sixtus V. kongregaci na hodnost řehole bulou: „*Etsi pro debito*“. Od té doby mělo společenství svého vlastního generálního představeného a nebylo už podřízené jednotlivým diecézím.

¹⁶ Bogar, B. ; op. cit. s. 27

¹⁷ Tamtéž; s. 28

¹⁸ Bogar, B.; op. cit. s. 28-34

2.1.1 Obsah buly „Etsi pro debito“

Papež Sixtus V. hovoří v této bule o povinnosti starat se o všechny věřící a náboženské řády, zejména o ty, které jsou teprve mladé a je potřeba je zalévat jako malé sazeničky, aby zapustily kořeny a přinesly ovoce.

Zmiňuje se také o svém předchůdci Piu V., který znal představeného španělského hospitálu Jana z Boha a dovolil členům tohoto společenství nosit zvláštní oděv, mít jednoho bratra knězem, zachovávat pravidla sv. Augustina atd. Také je papeži známo, že hospitálů je 18, a to nejen ve Španělsku, ale také v Itálii a možná i v jiných zemích. Vyzdvihuje v této bule neochvějnou vytrvalost bratrů a křesťanskou lásku, s jakou se věnují nemocným. Ačkoli bratři skládají tři podstatné sliby a přidávají ještě čtvrtý – ošetřování nemocných, nemají svého generálního představeného, jenž by všechny hospitály řídil a také nemají stanovy přiměřené svému účelu. Proto je potřeba, aby tito bratři byli vedeni v pravou a Bohu milou jednotu.

Z tohoto důvodu papež svou apoštolskou mocí spojuje všechny hospitály, jak v Itálii, tak v jiných zemích, podle vzoru jiných mnišských nebo řeholních kongregací a zřizuje jedno sdružení „Bratři Jana z Boha“. Na květen toho roku oznamuje dále generální kapitulu těchto bratří, která se bude konat v hospitéle sv. Jana Kalybity.

Přikazuje, aby z každého domu přišli dva anebo alespoň jeden bratr a mají zde promluvit o pravidlech, podle kterých je jejich hospitál řízen, odstranit věci méně vhodné a nahradit je nejlepšími. Také mají vytvořit pravidla, předpisy, zvyky a stanovy, které by byly platné pro budoucí roky a všichni jejich pokračovatelé se jimi mohli řídit.

Sixtus dále dovoluje bratřím, aby celou kongregaci rozdělili podle potřeby na více provincií, které však budou podřízeny generálnímu představenému. Tento generální představený má navštívit hospitály, povzbuzovat a vést k dobrému všechny bratry.¹⁹

2.2 Mezi roky 1587 - 1624

20. - 29. června 1587 se konala první generální kapitula, při ní byl též účasten papežský místovikář Julius a biskup abruzzský. Za generálního představeného byl zvolen P. Petr Sorianus a za generálního prokurátora Jan Mendez. Řád byl rozdělen na dvě provincie: italskou a španělskou. Shromáždění otcové se usnesli na některých člancích stanov, podle

¹⁹ Bogar, B.; op. cit. s. 35 - 37

nichž se pozdější generální kapituly měly pravidelně konat každého třetího roku v měsíci listopadu. Všechna usnesení této kapituly potvrdil ústně papež Sixtus V.²⁰

Řád Jana z Boha zažíval během svého krátkého působení několikeré nesnáze. Když byl roku 1592 zvolen po Řehoři XIV. za papeže Klement VIII., předložili mu odpůrci řádu sepsané breve, kterým se řád snižuje na hospitálské Bratrstvo, jakým bylo před vládou Sixta V. Papež nevěděl, že se zprávy v breve obsažené nezakládají na pravdě a svůj podpis listině neodepřel. Vydal listinu „*Ex omnibus*“ v níž mimo jiné píše:

„ (...) My však jsme se nedávno dozvěděli, že skoro všichni bratři jsou nízké třídy, lidé, nevzdělaní, neznalí Písma a chudí. Dále nám bylo řečeno, že kdyby bratři neskládali sliby a byli podřízeni biskupům, že by žili klidněji a pokorněji a provinili by mohli být propuštěni bez pohoršení. (...)

Dále jsme byli zpraveni, že kdyby tito bratři měli takové zřízení, jako mají jiné řeholní kongregace, a kdyby byli poddáni jedné hlavě čili generálovi, že by si nutně, jak učí zkušenost, osvojili jiný způsob života a že by, opomíjejíce ošetřování Kristových chudých, zcela se věnovali snaze o knižní vzdělání a přizpůsobili se osobám jiných řádů, které ne bez velkých výdajů a rozptýlení myslí musí cestovati k volbě generálů. (...)

My tedy starajíce se o rychlé odstranění těchto obtíží a na radu našich kardinálů, ustanovených pro záležitosti řeholníků, jimž Sixtus V. svěřil tuto záležitost, navždy stanovíme a nařizujeme:

Všichni bratři vcelku i jednotlivě musí býti zcela poddáni místním biskupům. Z hospitálů, v nichž složili sliby, nesmějí býti odstraňováni, leč pro nepolepšitelnost a z rozkazu biskupů, jimž ony hospitály budou podřízeny. Ani nesmějí býti překládáni z hospitálu do hospitálu, leč opět s dovolením biskupů. Poroučíme tedy, ať příště skládají pouze slib ošetřování nemocných. (...)“²¹

Vydáním breve „*Ex omnibus*“ nastaly řádu krušné chvílky a nebyl dalek svému rozpadu. Toho však jistě nechtěl docílit Klement VIII. a vydáním slavné breve „*Romani Pontificis*“ ze září roku 1596 napravil svou chybu.

Obsah breve:

*„ (...) Během času však jsme se přesvědčili, že domy a hospitály jmenované kongregace uvedeným listem (pozn. *Ex omnibus*) utrpěly a denně trpí veliké úhony a škody, neboť brevem byly od sebe odděleny a zabaveny vedení pod jednou vrchní hlavou, jež by je přivedla k prvotnímu způsobu činnosti a je v něm udržela. Snadno se může stát, nedá-li se jim jedna společná správa, že se celá kongregace zcela zhroutí a zanikne.*

My tedy chtějíce zachovati tuto kongregaci, o níže jsme slyšeli, že je velmi užitečná chudým nemocným, (...) činíme ji účastnu všech výsad a milostí, jež jí udělili kteříkoliv římsí papežové, naši předchůdci, zvláště Pius V., Řehoř XIII., a Sixtus V. Jsme však i pamětlivi svého předešlého listu, a proto, ač udělujeme této kongregaci

²⁰ Tamtéž; s. 43

²¹ Tamtéž; s. 44

všecky milosti a výsady, přece vyjímáme možnost skládati slib, přijímati svátost svěcení kněžstva a vynětí z pravomoci biskupů a chceme, aby jim byla poddána, jak jsme v předešlém listě naznačili.(...)“²²

O dvanáct let později získávají obě, na sobě nezávislé kongregace italská a španělská, privilegium volit si jednoho kněze ze svých členů.

Španělské bratrstvo bylo opět povýšeno na řeholní společnost za působení papeže Pavla V. Bratři si vypracovali stanovy, které papež schválil brevem „*Ineffabilis*“ 6. srpna 1611.

Je přirozené, že opětovné povýšení španělské kongregace na řád, vyvolalo reakci v kongregaci italské, zvláště když zažila v té době svůj značný rozvoj: v roce 1611 se bratři usadili v Paříži, roku 1605 ve Valticích, dále v Krakově (1609), Vídni (1614) a dalších. Na generální kapitulu roku 1616 přinesl P. Gabriel Longo nové řádové stanovy. Tyto stanovy byly ihned schváleny.²³

Papež Pavel V. povýšil italské bratrstvo opět na řád brevem „*Romanus Pontifex*“ z roku 1617. Za dva měsíce poté potvrdil také již zmíněné stanovy. Ty zůstaly v platnosti až do roku 1926, kdy řádový generál P. Rafael Meyer pořídil podle nového církevního kodexu stanovy nové. Schválil je sv. Otec Pius XI.

Práva, která byla řádu odňata listinou z roku 1592, se tedy Milosrdným bratřím postupně vracela. Mezi milosti, které jim byly opět uděleny, patří i vynětí řádu z pravomoci biskupské. Breve papeže Urbana VIII. z roku 1624 úplně vyjímá domy i řádové osoby z pravomoci biskupské a podřizuje je přímo papeži.²⁴

Bratrstvo Jana z Boha, zbavené brevem „*Ex omnibus*“ své základny, zápasilo třicet let o svoji existenci a práva, která mu udělili papežové Pius V., Řehoř XIII., Sixtus V. a Řehoř IV. Činnost, kterou bratři vykonávali mezi lidmi, však byla natolik záslužná a bohumilá, že přetrvala i tyto těžké časy. Když se jim konečně dostalo zadostiučinění, mohl se řád rozvíjet v celém svém bohatství a zažít svoji dobu rozkvětu.

Tu zažívá zejména v letech 1624 - 1790.

²² Bogar, B.; op. cit. s. 47

²³ Tamtéž; s. 48

²⁴ Bogar, B.; op. cit. s. 48

2.3 Období rozkvětu řádu 1624-1790

Kam až sahala španělská říše, tam všude dostalo se i působení bratří. V evropské části říše utvořil řád roku 1620 dvě provincie: andaluzskou a kastilskou. Andaluzská pak byla později ještě rozdělena na granadskou a sevillskou.

Po objevení Ameriky Krištofem Kolumbem, zmocnila se Španělů i Portugalců touha odkrývat a probádávat nové světy. Tyto dva národy obsazovaly zámořské kraje a zakládaly nová města. Neustále se však musely potýkat s domorodým obyvatelstvem. Tuhé boje vyžadovaly také ošetřování nemocných pro vojsko a námořnictvo. A tak se členové Hospitálského řádu Jana z Boha dostali do zámoří.²⁵

V roce se bratr František Hernandez dostává ke španělskému loďstvu do Nové Kartageny v Kolumbii, kde zřizuje první řádový hospital a pokládá základ k provincii, která byla zřízena roku 1620. Kolumbijská provincie sdružovala také konventy mexické, peruánské a chilské.

Do Asie, a to na Filipínské ostrovy, se bratři dostali roku 1618, kde zřídili lazaret v Manille a jiné přechodné útulky na čínském pobřeží.

Do Portugalska, ačkoli bylo vlastí sv. Jana z Boha, se dostali jeho následovníci teprve roku 1624, kde se usadili v Lisabonu a následujícího roku v rodišti světce.²⁶

Také kongregace italská zažívala své období rozkvětu.

Marie Medicejská, vládnoucí ve Florencii, ubírajíc se do Paříže na svatbu s Jindřichem IV., vzala s sebou také několik členů florentského konventu. Jeho hlavou byl Jan Bonelli, který s pomocí královských manželů zřídil v Paříži řádový hospital nazvaný „Charité - Láska“. Před rokem 1790 měla Francie 39 hospitalů.²⁷

V dobách zápasu o svoji existenci překročilo Bratrstvo Alpy a usadilo se roku 1605 v dolnorakouském městečku Valticích (Feldsberg), kam je uvedl Karel I. z Lichtenšteina.

Roku 1614 se bratři usazují ve Vídni, 1615 ve Štýrském Hradci. Asi roku 1616 vzniká provincie polsko-litevská, která za doby svého největšího rozkvětu čítala 16 hospitálních konventů. Před rokem 1620 přicházejí Milosrdní bratři do Prahy.²⁸

V Itálii byly zřízeny čtyři provincie: římská (1587), neapolská (1596), lombardská (1605) a sicilská (1613). Později přibyla ještě provincie sardinská.

²⁵ Bogar, B.; op. cit. s. 50 - 54

²⁶ Tamtéž; s. 53 - 55

²⁷ Tamtéž; s. 55

²⁸ Tamtéž; s. 56

Poslední provincií, která povstala v době rozkvětu řádu, byla provincie bavorská. Ta byla ustanovena na mezikapitule v Praze roku 1781 a jejím zřízením se končí největší doba rozkvětu řádu.²⁹

2.3.1 Přehled kongregací

Kongregace španělské.

(z roku 1685)

1. andaluzská (29 hospitálů)
2. kastilská (12 hosp.)
3. kolumbijská (11 hosp.)
4. mexická (21 hosp.)
5. peru-chilská (20 hosp.)
6. filipinská (2 hosp.)
7. portugalská (10 hosp.)

Kongregace italské.

(z roku 1685)

1. římská (14 hospitálů)
2. neapolská (11 hosp.)
3. lombardská (7 hosp.)
4. sicilská (15 hosp.)
5. bariská (14 hosp.)
6. sardinská (5 hosp.)
7. francouzská (21 hosp.)
8. germánská (7 hosp.)
9. polská (13 hosp.)

²⁹ Tamtéž; s. 50-68

2.4 Úpadek řádu 1790-1884

Abychom dobře porozuměli příčinám, které k tomuto úpadku vedly, je nutné znát dobové souvislosti Evropy sedmnáctého a osmnáctého století.

Evropa v té době byla pod velmi silným tlakem protestantismu a humanismu. Z Anglie se šířily názory, že k poznání pravdy lze dospět jen cestou zkušenosti (empirismus), ve Francii zase soudobí spisovatelé a filosofové nastolili vládu rozumu (racionalismus). V Německu budovali racionalistickou filosofii Kant a Leibnitz.³⁰

Jelikož se katolická církev většinou otevřeně stavěla proti těmto novým směrům, pokoušeli se jejich stoupenci alespoň nějakým způsobem oslabovat moc Říma.

Nejmocnějším zastáncem těchto snah byl císař Josef II. Ten vydal několik výnosů, jimiž těžce církev poškodil. Samotný řád Jana z Boha utrpěl roku 1781, kdy císař vydal nařízení, podle něžž měly všechny výnosy a rozkazy papeže nejprve podléhat císařskému schválení. Jelikož se představení Bratrstva odmítli podrobit, museli se svými podřízenými přerušit styky. Tak byly za generalátu P. Jana Kř. Poreny (1790-1796) oloupeny o vrchní generálovo vedení provincie rakouská, bavorská, polská, lombardská, toskánská, neapolská a sicilská, čímž velmi trpěla řeholní kázeň.³¹

Celkově lze říci, že největší újmu v tomto období utrpěly řády rozjímavé. Kláštery, které nemohly prokázat „všeobecně užitečnou činnost“, byly zrušeny a jejich majetek byl zabrán pro Náboženskou matici.

Nejvíce však trpěla církev ve Francii, kde vypukla dlouhotrvající revoluce (1789-1794). Královský rod byl zbaven trůnu i statků, katolická církev zrušena a místo ní založena církev nová vycházející z „rozumového poznání“. Také řády byly odstraněny a mezi nimi i Hospitálský řád sv. Jana z Boha (1790). Tím vzala za své francouzská provincie, která vykonala tolik dobrého pro chudé a nemocné. Kdokoli nepřisahal na novou ústavu, byl trestán zabráním majetku, žalářem a případně i smrtí.³²

Ve válkách a vnitrostátních převratech způsobených francouzskou revolucí zanikly však také i mnohé konventy mimofrancouzské, jako např. v Münsteru, Manheimu, Bruchsalu, Deidesheimu, v Mnichově a Neuburku.

³⁰ Bogar, B.; op. cit. s. 70

³¹ Tamtéž; s. 71

³² Tamtéž; s. 72

Také v Itálii se situace nevyvíjela nikterak příznivě. Když Napoleon obsadil Itálii, zavedl zde francouzské zákony. Jedním z nich bylo i zrušení řádů. Ačkoli bratři sv. Jana museli také svléci své roucho, generální vikář P. Alois Marcucci docílil toho, že mohli zůstat v hospitálech alespoň jako světští ošetřovatelé. Tato nepříznivá situace naštěstí trvala jen do doby, kdy Napoleon roku 1814 padl. Poté byly v Itálii opět obnoveny bývalé poměry.³³

Radost z pádu Napoleonova však netrvala dlouho. Rozdrobená země toužila po svém sjednocení. Když se papež Pius IX. odmítl postavit do čela těchto snah, ujal se jich rod savoysko-sardinský, což vedlo k zarputilým bojům s těmi, kteří měli v rukách moc, tedy i s církví. Nenávist proti církvi se mimo jiné projevovala rušením klášterů. Řád sv. Jana z Boha sice mohl nadále vykonávat svoji činnost, ale časem i on pocítil nepříjemný tlak. To bylo zejména v době, kdy se vlády zmocnil savoysko-sardinský král Viktor Emanuel, který roku 1866 prohlásil hospitály za státní majetek. Bratři sice mohli v zabraných domech nadále působit jako členové řádu, ale mnoho z nich odešlo. Tak zanikla provincie toskánská, r. 1850 sardinská, později sicilská a po roce 1895 i neapolská.³⁴

Ani Španělsko a Portugalsko nebylo ušetřeno bouřlivému období a v letech 1834-1835 zrušilo své náboženské řády. Bratřím i zde bylo dovoleno zůstat v nemocnicích.

Za své vzala také provincie polsko-litevská, které na jedné straně nepřál duch josefínský, na druhé byla utiskována protestanty a pravoslavnými. Tak zde slábl a zanikal jeden hospital za druhým. Byly to konventy v Lowiczi, Vilně, Lucku, Gdaňsku, Lublíně, Novogrodku, Krakově, Lvově, Přemyšlu, Varšavě, Minsku, Grodně a ve Vysokém Litevsku. Konvent zebřidovský se zachránil jen tím, že se roku 1800 připojil k provincii rakouské a konvent krakovský se zachránil roku 1865 podobným způsobem.

Ze všech okolností, které měly vliv na úpadek řádu sv. Jana z Boha, nelze však opomenout i skutečnost, že celkový stav ovlivnil také úpadek vnitřní, projevující se zejména ochabnutím náboženského života, úpadekem řeholní kázně, nedostatkem živé víry a nedbalým zachováváním řeholních slibů.³⁵

2.5 Druhé období rozkvětu

Řád svatého Jana z Boha však nepadl ve svých problémech až na samé dno. Brzy nad jeho působením opět začalo vycházet slunce.

³³ Tamtéž; s. 72

³⁴ Bogar, B.; op. cit. s. 73

³⁵ Tamtéž; s. 70-73

Je paradoxem, že první krůčky k jeho vzchopení nastaly právě ve Francii. Po jistém vystřízlivění z období „vlády Rozumu“ uvedl opět Napoleon, první francouzský císař, církve do jejich práv. A když padl úplně, pokračovalo toto dílo ještě rychleji. Náboženské řády byly opět zaváděny.³⁶

Již r. 1809 se pokoušeli zbylí členové Hospitálského řádu sjednotit, ale doba jim ještě nepřála. Jejich plán uskutečňuje o deset let později Jan z Boha de Magallon, jehož přičiněním vznikají tři konventy. Provincie, jejíž zrušení r. 1790 nebylo církví nikdy uznáno, pokračovala dál ve své činnosti. V roce 1932 měla 13 hospitálních domů. Jeden z těchto hospitalů je v Belgii, druhý v Kanadě.

V Bavorsku zatoužil znovu obnovit Hospitálský řád poslední zde žijící bratr Eberhardus Hake. Ten opětovně žádal krále Ludvíka I., aby byl konvent obnoven. Stalo se tak 21. května 1831. Bratři do nového konventu přišli z Vídně. Tak provincie bavorská spěla k svému rozkvětu. Roku 1932 čítala 18 hospitálních domů.³⁷

Dobrého bavorského příkladu následovaly také čtyři konventy prusko-slezské. Zde počet domů a bratrů také rychle vzrůstal. A ačkoli musela provincie roku 1922 podstoupit 2 konventy nově zřízené provincii polské, přece se mohla r. 1932 vykázat 10 hospitálními konventy.

Štěpila se i provincie rakouská. Jelikož se měla i v bouřlivém období možnost vyvíjet poměrně klidně, dosáhla v roce 1856 vysokého čísla 29 hospitalů. Její správa byla nad síly jednoho provinciála, a tak časem vznikla provincie uherská s 13 hospitaly a provincie rakousko-česká.³⁸

Roku 1859 vyňala svatá Stolice z pravomoci rakousko-českého provinciála konvent štyrsko-hradecký, aby ze jmenovaného konventu vytvořila kolébku nové zreformované štyrské provincie. Ta měla již v roce 1932 šest hospitálních konventů.

Rakouská provincie potřebovala, podobně jako ostatní provincie, duchovní reformu. Tohoto úkolu se ujal rázný a moudrý provinciál P. Jan Sobel.

Jejich příkladu následovala provincie španělská, která se velmi rychle vzmáhala a brzy se rozšířila do Portugalska a do Ameriky. Později byla nazvána provincií španělsko-americkou.

Roku 1932 měla 26 hospitálních řádů.

³⁶ Tamtéž; s. 80

³⁷ Bogar, B.; op. cit. s. 80

³⁸ Tamtéž; s. 81

Také v Itálii se poměry zlepšily. Tam stát dosud považoval zabrané konventy za svůj majetek. Řádu patřilo jen tolik, kolik si od státu koupilo zpět nebo si nově pořídilo. V roce 1932 měla provincie římská 4 hospitální konventy, z nichž 2 patřily státu, 2 řádu.³⁹

2.6 Od první světové války po dnešek

První světová válka si vyžádala mnoho raněných, kteří často pocítili péči Milosrdných bratrů. Řád se stal známým a uznávaným.

Po válce doznal několik změn, a to nejen vnějších, nýbrž i vnitřních. Vnější změny byly zejména ty, při nichž šlo o rozdělování starých a utváření nových provincií. Vnitřní změny se týkaly zdokonalení hospitality, která se pozvedla na velmi vysokou úroveň.

Ruku v ruce se změnami státních hranic šel i vývoj provincií.

Ve státech nově utvořených vznikla provincie v Československu (5. 12. 1919). Případly k ní 3 hospitály v Čechách (Praha, Nové Město nad Metují a Kuks), 4 na Moravě (Prostějov, Brno, Letovice a Vizovice) a 1 ve Slezsku (Těšín). S odtržením Uher se k nim přiřadily konventy v Spišském Podhradí, Bratislavě a Skalici a z Dolních Rakous Valtice. Prvním provinciálem byl P. Veremund Tvrдый, převor valtický.

V Praze byla v letech 1924-1927 postavena nová nemocnice. V roce 1932 měla provincie československá 11 hospitálních domů s 118 bratřimi a 1252 lůžky. Sídlem provinciálovým se stala Praha.

Roku 1922 byla utvořena provincie polská, která měla 8 hospitálních konventů.

Dále stojí za zmínku vznik provincií: jugoslávské (1928), portugalské (1924) a irsko-anglické (1930).

Konventy Milosrdných bratrů se staly věhlasnými zejména díky kvalitě péče o nemocné, modernosti zařízení a dobré vybavenosti.⁴⁰

Velmi zlým způsobem zasáhla řád druhá světová válka. Mnoho domů bylo využíváno jako lazarety německého Wehrmachtu, kde bratři sloužili jako ošetřovatelé. Bratři byli, podobně jako členové jiných řádů, zatýkáni a posíláni do koncentračních táborů a někteří zde také zahynuli.

³⁹ Tamtéž; s. 82

⁴⁰ Bogar, B.; op. cit. s.80-83

Po válce nastala doba nového vývoje. Pokud konventy nebyly nuceny ukončit svoji činnost (jako např. v komunistických zemích), musely jít ruku v ruce s rychlým vývojem medicíny. Tak mnoho nemocnic prošlo rozsáhlými rekonstrukcemi.⁴¹

V současné době řád existuje na všech obydlených kontinentech v 46 zemích světa, v 21 řádových provinciích, jedné víceprovincii, 6 generálních delegaturách a 5 provinčních delegaturách. Řádové společenství sestává z 1500 bratří, asi 40 000 spolupracovníků a 300 000 přispěvovatelů v 293 zařízeních.⁴²

2.7 Některé papežské výsady udělené řádu Jana z Boha

1. Sv. Otec Pius V. brevem „*Salvatoris nostri*“ (1571) prohlásil, že ústavy Bratrstva nepodléhají pravomoci místního faráře vzhledem k udílení svátostí, přijímání almužen, obětování darů a pohřbívání těch, kdo zemřeli v hospitálech. Totéž znovu potvrdil Řehoř XIII. brevem „*In supereminenti*“ (1576)
2. Papež Pavel V. brevem „*Inter alias*“ (1609) dovolil řádu, aby si sám ustanovil kněze, kteří by vykonávali bohoslužbu a již zmíněné úkony.
3. Klement XI. dekretem z roku 1714 rozšířil svátek sv. Jana z Boha na celou církev.
4. Papež Benedikt XIV. brevem „*Credita nobis*“ (1745) dovolil duchovním správcům hospitálních ústavů, ať jsou to kněží řádoví či ne, vykonávat všechny farářské úkony (křtít, sezdávat, pochovávat) pro všechny, kdo bydlí na území hospitálních ústavů a chrámů.
5. Roku 1886 prohlásil Lev XIII. a Kamila de Lellis sv. Jana z Boha za patrona nemocných a nemocnic.⁴³

⁴¹ Sajovitz, M; op. cit. s. 69-71

⁴² Tamtéž; s. 85

⁴³ Tamtéž; s. 94-95

3 ORGANIZACE A STRUKTURA ŘÁDU

3.1 Struktura

Základní jednotkou řádu je tzv. *konvent*, což je dům s hospitém a určitým počtem bratrů, kteří jsou vedeni tzv. *priorem* (či převorem). Konventy se sdružují do tzv. *provincií*, v jejichž čele stojí provinciál volený provinční *kapitulou* (tj. shromážděním bratří.) Dalšími správními jednotkami jsou tzv. *víceprovincie*, *provinční* a *generální delegatury*, vedené k tomu ustanoveným bratrem. V čele řádu stojí *generální prior* volený *generální kapitulou*, což je shromáždění zástupců jednotlivých provincií, které se scházejí na pravidelných shromážděních (obyčejně jedenkrát v šesti letech).⁴⁴

3.2 Řeholní oděv

Řeholní oděv je černé barvy a skládá se z tuniky, přepásané koženým cingulem a škapulířem stejné délky. Se škapulířem souvisí okrouhlá kapuce.⁴⁵

3.3 Řádový znak

Erb jako dědičný znak rodů vzniká ve středověku, kdy se účastníci šlechtických turnajů, kteří měli skryté tváře, chtěli od sebe nějakým způsobem odlišovat a volili tedy různé znaky na přilbách nebo štítu. Později tuto tradici převzali také papežové, církevní hodnostáři a duchovní řády.

Řád Milosrdných bratří, který vznikl v Granadě, zvolil si do svého znaku granátové jablko z boku nakrojené, nahoře opatřené korunkou, z níž vyčnívá kříž.

Granátové jablko je plod uvnitř plný jader a na vrchu má korunku. Mnozí je pokládají za obraz vznešenosti, ale v Písmu svatém bývá znakem Boží lásky. Kříž, který z jablka ční, představuje obětavého ducha člověka, který roste z lásky. Láska a kříž patří neodlučitelně k sobě, neboť milovat znamená obětovat se.⁴⁶

⁴⁴ Českomoravská provincie Hospitálského řádu sv. Jana z Boha; Kolektiv autorů; Vydala: Českomoravská provincie Hospitálského řádu sv. Jana z Boha; Brno 2002; s. 2

⁴⁵ Tamtéž; s. 2

⁴⁶ Bogar, B., op. cit. s. 90-91

3.4 Stručný denní program

Ráno se začíná v 5 hodin modlitbami a meditací. V 6 hodin začíná mše svatá a pak jdou bratři na snídani. Ti, kteří mají zrovna službu, nastupují do nemocnice již v 6 hodin. Bratři, kteří v nemocnici nepracují vykonávají nějaké jiné zaměstnání. Řád má svého ekonoma i právníka. V 11:30 začínají polední modlitby a ve 12 hodin je oběd. Poté následuje opět práce, která trvá až do večera.⁴⁷

V 17:30 jsou modlitby a pak večere. Po večeri bratři ještě většinou pracují. Již ne společně, ale dle svého rozhodnutí.

3.5 Jít cestou Milosrdného bratra

Všichni bratři, bez rozdílu, se vzdělávají, aby se stali ošetřovateli nemocných, v tom leží jejich základní povolání. Podle svého vzdělávání se stávají buď kněžími, pracovníky v lékárně, ošetřovateli, dále mohou pracovat při kancelářských pracích, sbírání almužen, v různých hospodářských agendách, v kuchyni, atd. Vždy však i bratři, kteří plní nějakou z těchto funkcí, musí být připraveni pečovat o nemocné, protože jejich hlavním úkolem je ošetřovatelství.

Bratři se řídí řeholí sv. Augustina a mají svoji řádovou ústavu. Pro svoji osobu si nesmí Milosrdný bratr ponechat žádný majetek, řád mu má zajistit vše, co potřebuje ke svému životu. Řádové roucho obdrží žadatel poté, co se vykáže všemi určenými doklady a jakmile dojde k povolení oblečení od P. generála z Říma.⁴⁸

Stát se Milosrdným bratrem je cesta plná neustálého vzdělávání a učení se životu řádu.

Jeho členové žijí v malých společenstvích podle svých zaměření a pracují zde v různých povoláních, které slouží dobru nemocných.

Denní režim je určován zejména modlitbou, prací a odpočinkem.

3.5.1 Postulát

Kandidát žije ještě před svým přijetím nějaký čas (cca. 6 měsíců) v řádu, ve společenství s bratry. Tak se učí poznávat jejich život a práci.

⁴⁷ Sajovitz, M.; op. cit. s. 16

⁴⁸ *Přehled nemocí v nemocnici milosrdných bratří v Praze – v roce 1901*; Kolektiv autorů; Tisk Karla Bellmanna; Praha 1902; s. 9

3.5.2 Noviciát

Tyto dva roky dávají možnost prokázat své skutečné povolání stát se Milosrdným bratrem.

3.5.3 Scholastikát

Po jednoduchých řádových slibech následuje čas na konci noviciátu, kdy se kandidát vzdělává v některém sociálním povolání.

3.5.4 Slavnostní slib

Po zhruba osmi letech se Milosrdný bratr zavazuje skrze řádový slib k definitivnímu apoštolátu a řádovému společenství.

Pro přijetí do řádu není nutné žádné speciální vzdělání. Důležitým základem je osobní povolání, láska a otevřenost k sociální práci.⁴⁹

3.6 Obecné podmínky přijetí do řádu

1. Věk od 16 do 34 let
2. Úplné zdraví a dostatečně silná konstrukce těla
3. Vysvědčení o zachovalosti ze strany příslušného farního úřadu, křestní list a poslední školní vysvědčení
4. Nezádluženost a nezávislost od povinnosti podporovat rodiče či příbuzné
5. Ryzí úmysl pracovat pro duševní i tělesné blaho nemocných⁵⁰

⁴⁹ Sajovitz M.; op. cit. s. 17

⁵⁰ *Přehled nemocí v nemocnici milosrdných bratří v Praze – v roce 1901*; Kolektiv autorů; Tisk Karla Bellmanna; Praha 1902; s. 9-10

ČÁST II. - ŘÁD MILOSRDNÝCH BRATRŮ V PRAZE

4 KONVENT V OBDOBÍ LET 1620-1819

4.1 První pražské špitály

Spolu s křesťanskou vírou zavítaly do Prahy také špitály. První pražský špitál, o němž se dochovaly nějaké zprávy, založil Boleslav I. po roce 929 na usmíření Pána Boha za vraždu spáchanou na bratru Václavovi.

Později byly založeny špitály po obou stranách vltavského (nyní Karlova) mostu. Na levém předmostí vybudovali v roce 1159 Maltézští rytíři pomocí krále Vladislava I. při svém klášteře také hospital. Na pravém předmostí postavila r. 1234 špitál Anežka Česká, která jeho vedení svěřila zvláštnímu hospitalnímu bratrstvu, z něhož se pak vyvinul řád křížovníků s červenou hvězdou. Roku 1190 si postavili křížovníci sv. Františka klášter a zde se také věnovali ošetřování nemocných.⁵¹

Roku 1256 zbudoval Přemysl Otakar II. pro řád cyriaků klášter a kostel sv. Kříže Většího, kde si brzy zařídili také špitál.

Někde uprostřed mezi Karlovým mostem a Vyšehradem stával již před rokem 1281 špitál sv. Lazara určený především pro nakažlivé nemoci, a to zejména malomocenství, které se tehdy hojně vyskytovalo. V pozdější době bylo v Praze vybudováno ještě několik špitálů, z nichž mnohé velmi utrpěly v období husitských válek.⁵²

4.2 Špitál Bohuslavův

Poblíž špitálu cyriaků stál špitál, zvaný Bohuslavův. Doba jeho založení není známa, ale předpokládá se, že to bylo buďto roku 1354 nebo 1320. Kronika Milosrdných bratří zaznamenává o jeho počátcích tuto zprávu:

„Jan, z milosti Boží arcibiskup pražský, na věčnou paměť. Ačkoli musíme všeho dbáti, co směřuje k Boží slávě a ke spáse duší, přece jsme povinni zvláště toho si všimati, co slouží k dobru chudých a nemocných.

⁵¹ Bogar; *Milosrdní bratři*; s. 178

⁵² Bogar; *Milosrdní bratři*; s. 178

Ctihodný pán Perlinus (Peslinus), syn Bohuslavův, vyložil před námi, že dobré paměti Bohuslav, jeho otec, založil ke spáse duše své a svých potomků na svém pozemku ve farnosti sv. Kříže na Větším městě pražském hospital pro chudé nemocné a že při něm zbuďoval novou úctyhodnou kapli, kterou dal posvětit blahé paměti našim předchůdcem Arnoštem, arcibiskupem pražským, ke cti sv. apoštolů Šimona a Judy. Tyto příjmy rozmnožili zbožní synové Perlinus a Šimon Milles, následující příkladu otcova, a jejich strýc Prokop příjmy ze svých dvorů.⁵³

Téhož roku 1368 se usnesl zmíněný, velmi mocný rod, zvaný Olbramovici nebo Menhartovici, že vždy nejstarší člen povede správu hospitalu. Ze správců je znám však pouze jediný, Mikuláš z Ústí, z roku 1393. Po tomto roce už se o hospitalu nedochovaly téměř žádné zprávy. Další zmínka je až z roku 1615 o kapli sv. Šimona a Judy a r. 1620 o hospitálu.⁵⁴

4.3 Přejed špitálu Bohuslavova do majetku řádu Milosrdných bratří

V době náboženských nepokojů, které se udály ve stoletích 15., 16. a 17., se mnoho chrámů a katolického majetku dostalo do rukou vyznavačů jiné víry. Kapli sv. Šimona a Judy s přílehlými špitálními budovami stihl tento osud až v roce 1615, kdy se dostal do rukou kalvinistům. O hospitalu, ležícím při ní, mluví zápisy až koncem roku 1620, a to již náležel Milosrdným bratrům.⁵⁵

Asi roku 1618 zakoupil Václav Vilém z Roupova dům se starým kostelíkem sv. Šimona a Judy a daroval jej bratřím. Ti jej opravili a přestavěli a v roce 1618 zahájili bohoslužby. Byly to vlastně dva kostely spojené v jedno. V jedné části konal bohoslužby senior Cyrilus pro pražské německé kalvinisty, druhou obdrželi bratří. Prvním z pražských členů byl **Jan Křtitel Savonantius (Venandis)**, který přijel do Prahy s císařským vojskem. Ten se stal později generálním visitátorem všech špitálů v zemích Ferdinanda II.⁵⁶

Savonantiovi v Praze nastaly zlé časy. České království bylo zpustošeno a od ožebračeného lidu nemohl chtít podporu pro činnost řádu. Bohuslav Perlinus a jeho potomci zajistili kdysi svému špitálu důchody ze svých vesnic (dvorů). Podobný pramen příjmů se nabídl i Savonantiovi, a to ze dvora v Horních Počernicích. Na vratech tří statků v Počernicích objevily se tedy patenty, které dvory prohlašovaly za majetek Milosrdných.

Brzy nato daroval císař řádu i prázdné místo v hospitalu. Darovací listina zní:

⁵³ Bogar, B.; op. cit. s. 177

⁵⁴ Tamtéž s. 177-178

⁵⁵ Tamtéž s. 178

⁵⁶ Bogar, B.; op. cit. s. 181

„My Ferdinand II., z Boží milosti zvolený císař římský, král německý, uherský, český... tímto dáváme všem na vědomost:

Poněvadž v přemnohých královstvích a krajích stala se známou činnost Otců náboženského řádu Milosrdných bratří, totiž jejich obětavost při ošetřování nemocných a při všech úkonech hospitality a křesťanské lásky, jež se zvláště užitečně a blahodárně projevila při našem válečném tažení, chceme jmenované Otce uvést jak již v jiné naše kraje, tak i do našeho království českého. Proto ke cti a slávě Boží a pro užitek a pomoc chudých a nemocných jsme nařídili, aby se těmto Otcům přidělilo vhodné místo v hlavním městě našeho království českého na Starém městě pražském u břehu vltavského, a to chrám svatých apoštolů Šimona a Judy s domem, zahradou a jinými příslušenstvími. Jako král český dali a propůjčili jsme jim nad tím plnoprávné a věčné vlastnictví, jak to dáváme a propůjčujeme mocí této listiny. Chceme tedy a ustanovujeme, aby zmínění Milosrdní Otcové zřídili si tam podle svého způsobu hospitál neboli nemocnici, aby do ní přijímali nemocné jak z našeho vojska, tak z jiných poddaných, aby je pečlivě ošetřovali, aby tam konali bohoslužby a jiné náboženské úkony podle svého řádu svobodně a bez překážky a aby pro vydržování sebe a nemocných sbírali almužny jak v Praze, tak i jinde v našem království českém a používali podpor, jež jim naši poddaní nebo kdekoli jiní dají z lásky nebo ze zbožnosti nebo jakýmkoli způsobem. Proto nařizujeme vyšším a nižším úředníkům v našem království českém a všem magistrátům, aby jmenované Milosrdné Otce nyní i budoucně nechali klidně a bez odporu užívati všeho, co jim udělujeme ze své laskavosti. Ať nejsou jim nijak na překážku v jejich milosrdné činnosti, nýbrž ať je podporují mocí svého úřadu i svou dobrotou. Jestliže by se kdo opovážil odporovati tomuto našemu nejmilostivějšímu darování jmenovaným Otcům, nebo jim působil potíže, ať ví, že upadne do naší nevole a do těžkého trestu, jež vyhrazujeme své vůli a svému úsudku. Pro hodnověrnost a důkaz toho, co bylo řečeno, postarali jsme se, aby listina byl opatřena naší císařskou pečeti.

Dáno ve Vídni 24. prosince 1620.

Ferdinand v. r.

Zdeněk Poppel z Lobkowitz

Nejvyšší kancléř král. čes.

Na vlastní rozkaz jeho císařského Veličenstva:

Filip Fabricius v. r.⁵⁷

Činnost Savonantiova v Praze se neomezila jen na pražský špitál, nýbrž z pověření císaře Maxmiliána a Ferdinanda II. rozšířil ji na všechny špitály v zemích těchto vladařů. Pro císaře sepsal dva návrhy na reformu špitálnictví, jeden latinský a druhý německý.

Jeho nástupce **P. Gabriel Krautfogel** byl pro pražský konvent ustanoven roku 1621 v Řezně. Za jeho působení byl přestavěn, anebo alespoň opraven, špitál Bohuslavův. K tomuto účelu byla mimo jiné věnována část lešení, na níž byli popraveni čelní představitelé vzpoury z 21. června 1621. Kříž, který stál na popravišti, byl bratřím darován se žádostí, aby se modlili

⁵⁷ Bogar, B.; op. cit. s. 182

za zmíněné nebožtíky. Za provincialátu P. Krautfogela byla v pražském konventu zřízena lékárna, jež se nachází v prvním poschodí.⁵⁸

3. června 1624 se zřejmě v Praze slavila mezikapitula, které předsedal **P. Gabriel Ferrara**. Nedlouho po této mezikapitule nastává změna v představených osobách a P. Gabriela Ferraru následuje P. Krautfogel.

V řadě dalším pražským převorem byl **P. Vincenc Forstner**. Ten měl nemalé zásluhy na rozkvětu pražského konventu a přičinil se také na vzniku lékárny.

Jeho následovníkem se stal po devíti letech služby **P. Filip Quidon**, který dosavadní prostý konvent a špitál rozšířil. Od něho pravděpodobně pocházel také nápis na veřejích prvního vchodu: *In charitate atque misericordia* – v lásce a milosrdenství, který se stal heslem pražského konventu. Roku 1636 vydal P. Quidon latinský životopis sv. Jana z Boha, k němuž byly připojeny krátké řádové dějiny a stručné životopisy vynikajících řádových bratří. P. Quidon, švýcarský Ital, na rozdíl od svých předchůdců, kteří vedli administraci německy, zapisoval výdaje a příjmy italsky. Po jeho šestileté správě se úřadu opět ujímá P. Vincenc Forstner (1639-1642). V následujícím třiletí nastupuje **P. Jeronym Loy (Loj)** (1642-1644), po něm **Krištof Foyt (Fojt)**. Po nich se převorství opět ujímá P. Vincenc Forstner, který v bouřlivém roce 1648 napomáhá k obhajobě Prahy proti Švédům.⁵⁹

Jelikož se i klášterní pamětní kniha omezuje na pouhé zapisování nadací, zůstávají chudým historickým pramenem knihy administrativní a inventární.

Z nich stojí za zmínku dar knížete Petra Ernsta Wratislawa z roku 1658, který konventu věnuje dvě nové nemocniční postele. Dalšími dárci byli na příklad paní Dorota Turková (darovala dvě postele) a Paul Wenzel, který daroval postelí dvanáct.

Co se týče bohoslužeb v řádovém chrámě, je zajímavé, že se v této době konaly v českém jazyce a teprve roku 1694 ustupuje česká řeč německé. Kazatelský úřad vedli kněží Tovaryšstva Ježíšova.⁶⁰

I přesto, že bylo bratrům dáno prožít první roky své činnosti v Praze v relativním poklidu, přece jen to nebyly roky plně bezstarostné. Poklidný vývoj života byl občas přerušen nějakou velkou, nečekanou ranou. Jednou z nich byla i morová epidemie, o které se nám zachovaly tyto zprávy:

⁵⁸ Tamtéž s. 183

⁵⁹ Tamtéž s. 186-188

⁶⁰ Sobel; Joannes de Deo; *Geschichte und Festschrift der österr. – böhm. Ordens – Provinz der Barmherzigen Brüder*; Selbstverlag des Ordens der Barmherzigen Brüder; Wien 1894; s. 101

„Obrovská kometa v roce 1680, byla příčinou moru, který v Praze uchvátil 22 000 lidí, mezi nimiž bylo 177 duchovních.“⁶¹

A z těchto 22 000 obětí bylo 9 Milosrdných bratrů! Podobná epidemie zachvátila rok předtím také Vídeň, kde zemřelo 17 členů konventu.

4.4 První doba rozkvětu (1679-1753)

Různé příspěvkové nadace a pomoc zámožných lidí, jakým byl např. hrabě Humprecht Jan Černín, umožnily nemocnici a konventu značné rozšíření.

Dům, který nechal přestavět roku 1635 převor Quidon, se pravděpodobně skládal z poschodového křídla, jež se nyní táhne od vchodu do konventu směrem k Vltavě, a z traktu, který směřuje k nynější sakristii. První nemocnici umístili bratři ve staré kapli sv. Šimona a Judy, kterou příčnými stěnami rozdělili na tři díly. Z prvního učinili sakristii, druhé dva určili pro nemocné. V tomto stavu zůstal konvent zřejmě až do roku 1680.⁶²

V tomto roce se začalo s přestavbou, na kterou hrabě Černín daroval 11 000 zlatých. To bylo v době působení převora **Antonína Iberera** a také v době rozkvětu barokního stavitelství, které samozřejmě vtisklo pečeť i konventu. Stavbu vedl zednický mistr Jan de Capauli, jenž se mimo jiné podílel na stavbě Černínského paláce. Na konventu byl zbudován nynější refektář, kuchyně s ním sousedící a nová místnost pro nemocné. V té době, tedy v roce 1685, bylo v pražském konventu 20 lůžek.⁶³

O rok později se řádu nabídl italský štukatér Tommaso Soldatti, že z vděčnosti za pečlivou péči bratří, kterého se mu dostalo v nemocnici, ozdobí refektář štukem a mramorovým umyvadlem.⁶⁴

Ale ani toto rozšíření nemocnice na dlouho nestačilo. Bylo nutné získat větší místnosti. Snad již v roce 1687, za působení provinciála P. Erasma Schmida de Schwarzenhorna, se začalo se stavbou průčelního traktu. Ale jelikož nebyl dostatek prostředků na jeho dokončení, byla stavba přerušena a postaveno bylo jen přízemí. Když pak v roce 1689 došlo v Praze k požáru, přístavba lehla popelem. A ačkoli byly pokusy o její opravu, zůstala dlouhý čas zpustlá.

Teprve roku 1695, kdy na úřad převora nastoupil **P. Jeronym Hainn**, začaly přípravy na její dostavbu.⁶⁵

⁶¹ Tamtéž s. 101

⁶² Tamtéž s. 101

⁶³ Tamtéž s. 101

⁶⁴ Bogar, B.; op. cit. s.190

Tento převor stál v čele pražského domu 21 let. Po dvě období v něm sídlil jako provinciál, dvakrát do něj svolal provinční kapitolu (1710 a 1716) a v něm zemřel v září roku 1716. Za jeho působení bylo v roce 1703 postaveno na zpusťlé křídlo poschodí a v přízemí byla zřídzena nemocnice, která nyní mohla pojmout 30 lůžek. Dostavbu umožnili hrabě Špork darem 6 000 zlatých a velkopřevor maltézský, hrabě Kolovrat, příspěvkem 1 400 zlatých. Nemocní však mohli být do nové místnosti uloženi až roku 1716. Tehdy měl ústav 50 postelí.⁶⁶

Ani s touto přístavbou se nevystačilo dlouho. Nával nemocných byl tak veliký, že často museli ležet na chodbách, což vedlo k dalšímu rozšiřování.

Velký význam při zvelebování ústavu měl **P. Michal Švanda**. Když v roce 1730 nastoupil na svůj úřad, rozhodl se, že prodlouží průčelní křídlo kláštera ještě o jednu délku, s ním souběžně rozvine zadní (refektární) trakt a mezi nimi založí velikou zahradu pro nemocné. Problémem však bylo, že chtěl přístavbu provést na pozemku, který nepatřil klášteru a jejich majitel se nedal k prodeji přemluvit. Nezbylo, než křídlo stavět kolmo ke konci průčelní strany směrem k Vltavě. (Tento úkol však už prováděl nástupce P. Švandy, P. Leo Kurz.) 17. června roku 1737 světil královehradecký biskup Rudolf hrabě Špork základní kámen a Jan de Martini, děkan svatovítský, vysvětil 8. března 1738 přístavbu. Tak vzniklo druhé a třetí oddělení, které pojalo 40 lůžek. Hlavním sponzorem této stavby se stal jmenovaný biskup Rudolf Špork darem 1500 zlatých.⁶⁷

Již v roce 1718 vyslovil provinciál P. Matěj Mayer návrh, aby byl v Praze nad sakristií vystavěn trakt pro mladé spolubratry, kteří ukončí noviciát a kde by měli možnost být vyučováni v odborném ošetřování nemocných, hudbě a zpěvu, což mělo vést k vychovávání vzdělaných a umělecky vnímavých bratrů. V roce 1736 bylo na generální kapitule rozhodnuto, že bude v Praze zřídzen kanonický noviciát. Prvním novicmistrem se stal P. Eusebius Soukup, výtečný kněz a dobrý hudebník. Svůj úřad čestně vykonával 18 let.

Prvními novici zde byli: Castulus Kunert, Cletus Menhard, Cyriacus Beer.⁶⁸

Ačkoli se P. Švandovi nepodařilo provést stavební plán v zamýšlené velikosti, jeho zásluhy na rozšíření konventu byly veliké. R. 1751, když byl již páté tříletí převorem, získal konečně koupí sousední obytný dům a pozemek a ihned přikročil k prodloužení dosavadního průčelního traktu. Během jednoho roku vystavěl dvouposchod'ovou přístavbu a vytvořil

⁶⁵ *Die Barmherzigen Brüder*; Kolektiv autorů; Reisenberger Verlag; Reisenberg 1931; s.21

⁶⁶ Bogar, B.; op. cit. s.193

⁶⁷ *Die Barmherzige Brüder*; op. cit. s. 22

⁶⁸ Sobel, J.; op. cit. s.102-103

barokní průčelní stranu, kterou nechal ozdobit mnoha sochami. V přízemí přístavby byli opět umístěni nemocní – 38 lůžek, čímž počet postelí stoupl na číslo 108. Půdorys místností tvořil písmeno T. Tam, kde se obě křídla sbíhala byl postaven oltář, takže nemocní mohli ze všech místností sledovat kněze u oltáře. První mše byla sloužena 28. srpna na svátek sv. Augustina 1753.⁶⁹

Podobně jako nemocnice, byl zvelebován i kostel sv. Šimona a Judy. I zde měli hlavní zásluhu Jeronym Hainn a Michal Švanda. R. 1703 byl postaven oltář sv. Kříže, 1705 oltář sv. Jana z Boha, 1707 hlavní oltář, 1710 oltář sv. Barbory, 1714 sv. Anny a roku 1716 Panny Marie. Roku 1706 byla dána nová okna, r. 1708 pořízeny zповědnice. V roce 1731 byl nahrazen hlavní oltář ještě lepším a vysvěcen světícím biskupem Danielem Josefem z Mayernů. Obraz na něm namaloval Václav Vavřinec Rainer.⁷⁰

Ačkoli se zdá, že konvent Milosrdných bratrů v těchto dobách vzkvétal, přece byl zatížen několika velikými ranami.

V roce 1689 vypukl v klášteře požár, o několik let později zasáhla druhá rána v podobě opětovné morové epidemie. Ta si sice nevyžádala oběti, ale zatížila klášter hmotně. Třetí neštěstí stihlo konvent r. 1741, kdy francouzská, bavorská a sasská vojska dobyla Prahu a téměř rok v ní vládla. I přesto, že se bratři věnovali raněným a nemocným z nepřátelských vojsk, byla na nich žádána kontribuce 500 zlatých. Nebyla však vyplacena, protože pokladna zela prázdnotou. Převor P. Švanda se dokonce osmělil vytýkat francouzskému veliteli nelidské jednání. Po tomto zakročení byla sice kontribuce prominuta, ale klášter musel ošetřovat vojsko zadarmo. Když pak prohlásil, že pro svoji úplnou hmotnou vyčerpanost zastavuje činnost, francouzský vůdce nařídil, aby každý, kdo je ošetřen v nemocnici, zaplatil dukát.⁷¹

Když nepřátelská vojska odtáhla, zůstala v klášteře bída. Malá pomoc sice přišla v květnu roku 1743, kdy císařovna Marie Terezie při pražské korunovaci přijala provinciála P. Švandu a poručila vyplatit pražským Milosrdným bratrům 100 dukátů, ale ani tak neměl konvent vyhráno a neustále musel zápasit o svoji existenci.

⁶⁹ Tamtéž s. 103

⁷⁰ Bogar, B.; op. cit. s.193

⁷¹ Sobel, J.; op. cit. s. 104

P. Michal Švanda zemřel 21. prosince roku 1753. Nemocnice, kterou za svého působení vybudoval překonala všechny podobné ústavy v Praze. Obracela se na ni pozornost nejen zemské vlády, ale také pozornost medicínské fakulty.

Ve válce, která se odehrála čtyři roky po smrti P. Švandy, si bratři počínali s nemalou odvahou. Byla to válka vedená proti Prusům a jejich vůdci Fridrichu II. a bojovalo se i nedaleko Prahy. Několikrát museli bratři nasazovat své životy, když v nejprudším boji vyhledávali mezi padlými zraněné vojáky a přenášeli je do svého konventu nebo lazaretu u sv. Klementa. O hrdinském jednání Milosrdných bratrů podávají v archivních záznamech svědectví významní mužové té doby, jako byl např.: Karel Fridrich Reichsgrafen, František Josef Reichsgrafen, Václav František Svoboda a jiní.⁷²

4.5 Konvent na Novém Městě (1763-1779)

Již v roce 1745 bylo při setkání s tehdejšími provinciálem P. Rafaelem Wagnerem projednáváno, že bude v Praze zbudován nový konvent. K tomuto účelu mělo být uvolněno z provinční pokladny 6 000 zlatých. Plán stavby však byl posunut, neboť mezi tím došlo k válečnému konfliktu.

Pro nový konvent byly stanoveny dva základní cíle: předně měl sloužit jako místo pro léčbu nemocných a potřebných, na druhé straně jako místo, kde budou vyučováni další novici.

Vzniku konventu napomohla stará ovdovělá hraběnka Karolina Schönkchirchenová z Karlových Varů. Ta pojala úmysl postavit nemocnici nejdříve v Karlových Varech. Vyjednávala tedy s převorem **Quidem Dihrem** a výsledkem bylo sepsání nadační listiny v hodnotě 4 000 zlatých. Tato suma sice nebyla pro vznik konventu dostačující, ale hraběnka pro svůj plán počítala s podporou karlovarského magistrátu.⁷³

Její plán se však nakonec neuskutečnil, neboť Karlovy Vary v té době lehly popelem a město se na podpoře díla nemohlo účastnit.

Na radu jmenovaného převora se hraběnka rozhodla zřídit druhý konvent v Praze a 21. prosince 1760 zřídila k tomuto účelu nadaci v částce 30 000 zlatých pro 6 nemocných, 4 bratry a na 52 mší svatých. Ještě před svou smrtí k této sumě přidala 10 000 zlatých. Vznik konventu podporovali i jiní dobrodinci. Mezi nimi např. hrabě Breda, který bratřím odevzdal spáleniště v ulici na Novém Městě.

⁷² Tamtéž s.105

⁷³ Sobel, J.; op. cit. s. 106

25. srpna roku 1763 byl konvent za přítomnosti vrchního kléru a pražského publika slavnostně otevřen. Hlavním řečníkem byl ex-provinciál Ferdinand Schuster a prvním vikářem jmenován kněz P. Romualdus Weinfurter.

Radost z nového hospitálu však netrvala dlouho. Finanční tíseň konventu byla tak výrazná, že sama císařovna Marie Terezie roku 1779 přikázala, aby byl konvent zrušen a prodán ve prospěch staroměstského hospitálu, na nějž byly přeneseny i nadace.⁷⁴

4.6 Škola praktické medicíny (1778 – 1791) a jiná odvětví

V roce 1761 obdržel konvent zemský dekret, v němž byl pověřen úkolem sdělovat pražské univerzitě všechna úmrtí na chronické nemoci a zřídit ve svých prostorách posluchárnu pro studenty anatomie.

Tomuto pověření bylo, za provincialátu P. Leo Kurtze, který se o to jako lékař velmi zajímal a převora **P. Quida Dihra**, s radostí vyhověno. Přednášky konané v prostorách konventu měly velký úspěch. Často to také byli sami řádoví lékaři, kteří vedli vyučování a svými znalostmi si získávali ve své době nemalou proslulost.⁷⁵

V roce 1778 bylo do řádové nemocnice přeneseno další odvětví medicíny, a to přednášky u lože nemocných. K tomuto účelu bylo nejprve odděleno osm lůžek, později k nim přibyla ještě další. Hlavní přednášky vedl profesor Plencziz, jenž vzdělal mnoho lékařů, kteří byli špičkami ve svém oboru a zasloužili se o rychlý rozvoj medicíny v zemi. Mezi mnohými to byli např.: doktor Narvan, Mayer, Matuška, O'Reilly, Ambrozy, Guldener, Kneissler a další.

Po působení profesora Plenczize se úkolu ujal profesor Anton Sebald, který měl ročně 1200 až 1300 nemocných a vedl také přednášky o dětských nemocech.⁷⁶

Nemocné děti byly do konventu Milosrdných bratrů přinášeny ambulantně, neboť jejich ordinace byla bezplatná.

Od roku 1783 na rozkaz zemské vlády docházeli do nemocnice také studenti chirurgie, kterým přednášel profesor Karel Ritter z Arnoldů.

Dalším vynikajícím lékařem činným v nemocnici byl P. Pacificus Lieb, jenž vykonával jedny z nejtěžších operací. Během svého života působil nejprve jako doktor medicíny, poté byl profesorem chirurgie ve Valticích, později převorem v Leibachu, Letovicích a Grazu.

⁷⁴ Tamtéž s. 106 - 107

⁷⁵ Tamtéž s. 107

⁷⁶ Sobel, J.; op. cit. s. 108

P. Pacificus zemřel v 61 letech roku 1811 v Brně. Na jeho hrobě stojí nápis „*Religiosus pius et doctus*“.

Jedním z jeho současníků byl P. Theophilus Šrámek, který velmi pilně vyučoval v pražském konventu a zemřel jako převor v Letovicích roku 1804.

Zdatnými lékaři a učiteli v pražském konventu byli také: pozdější pražský převor P. Adolf Payl (zemřel 1808), P. Florus Hold (zemřel 1811), P. Mikoláš Ulruch (zemřel 1811), P. Joachim Vrabec (zemřel 1804) a další.

A bylo by možno jmenovat mnoho dalších, kteří se nemalou mírou podíleli na výchově dalších lékařů v naší zemi.⁷⁷

Roku 1783 vyšel dvorní dekret, aby byl v konventu zřízen zaopatřovací ústav pro choromyslné kněze. Plán a rozpočet na přístavbu vypracoval P. Vincenc Kneer. Téhož roku navštívil nemocnici císař Josef II., jenž si prohlédl plány na přístavbu, schválil je a na úhradu stavby daroval konventu část zrušeného kláštera cyriaků, kterou bratři prodali a za peníze uhradili náklady na stavbu. V nově postaveném traktu, který navazoval na kuchyňské křídlo a uzavíral druhou čtvercovou zahradu, bylo 18 pokojů a velká jídelna. Na památku zbudování této stavby byla nad vchodem vsazena mramorová deska s nápisem: *Josephi II. benignitas extruxit amore cleri*. tj.: zbudovala dobrotivost Josefa II. z lásky ke kněžstvu. Je však nutné připomenout, že tento nápis do jisté míry zveličuje zásluhy Josefa II., neboť nadaci na vydržování 5 slabomyslných světských kněží u Milosrdných učinil již 1. května 1769 arcibiskup Josef Příchovský a tím dal základ ke vzniku ústavu. Dále je potřeba zmínit dary Antonína Jandíka, který svými 10 000 zlatými pomohl k vybudování dalších 5 lůžek, hraběnky Terezie Golzové (6 000 zlatých) a nadaci hraběnky Kateřiny Šporkové na 30 000 zlatých z roku 1744.⁷⁸

V této době navrhl císař bratrům, aby opustili svůj dosavadní chrám a ústav a zabrali jezuitský kostel u sv. Ignáce a budovy kláštera na Karlově náměstí, které od roku 1773, po zrušení řádu, zůstaly opuštěny. Klášter a nemocnici Milosrdných chtěl císař přebudovat v kasárny. Bratři však na jeho návrh nepřistoupili.

Významným pacientem ústavu v té době byl zejména národní buditel Josef Dobrovský, jenž se díky péči Dr. Jana Theobalda Helda a řádových bratrů mohl poté nadále věnovat vědecké činnosti. Z lékařů, kteří také působili v nemocnici Milosrdných, jmenujme ještě MUDr. Antonína Jungmanna, bratra spisovatele Josefa Jungmanna.⁷⁹

⁷⁷ Tamtéž s. 108 - 110

⁷⁸ Sobel, J.; op. cit. s. 101

⁷⁹ Bogar, B.; op. cit. s. 197

4.7 Těžké zápasy

Neustálá péče o pacienty, vyučování nových lékařů a jiné faktory brzy přispěly k vyčerpání sil bratří. Bylo zřejmé, že bude potřeba zavést různá omezení. Naštěstí však se tato omezení netýkala péče o pacienty. Ta byla vždy na prvním místě a neztrácela nic na své kvalitě.

Je přirozené, že spolu s rozšiřováním činností řádu vzrůstaly i výdaje. Stát sice přispíval na udržování kliniky, ale jen velmi malou částkou – 50 zlatých. Výdaje se musely tedy platit zejména z almužen, které se však sháněly velmi těžko. Problémem byly také úroky z půjček na přístavby ještě z dob P. Švandy. Finanční krize na sebe nenechala dlouho čekat.

Již r. 1761 musel být prodán dům „u sv. Šebastiana“ na Uhelném dolu, který patřil konventu a následovaly další problémy.⁸⁰

Pomoci hospitálu se během své vlády snažila císařovna Marie Terezie. Podle vysokého rozhodnutí ze září 1779 se nemělo dědictví dostávat žádnému konventu Milosrdných bratří na území habsburské říše, než konventu pražskému. 10. listopadu téhož roku bylo na její rozkaz vydáno hospitálu 8 000 zlatých z komorního fondu. Tyto dary však příliš nepomohly. Monarchie byla ožebračená neustálými napoleonskými válkami a doplácelo na to především civilní obyvatelstvo. Zmizely nejen všechny kovové peníze, nýbrž konfiskovány byly i stříbrné a zlaté nádoby, zejména církevní, aby se jimi platily válečné náhrady a financovaly další války. Roku 1811 byly kovové peníze nahrazeny papírovým bankovkami, později šajny. Následky války nebyly patrné jen z finanční stránky, nýbrž také z hlediska počtu zraněných a invalidů. Ten rapidně vzrostl a řádové nemocnice se naplňovaly stále novými pacienty.⁸¹

Velké škody napáchaly také záplavy z roku 1784, při nichž bylo zatopeno přízemí a všichni zde ležící pacienti museli být přemístěni do prvního patra. Zejména díky práci převora

P. Redemptuse Bischoffa a vrchního lékaře Pacificuse Lieba se nikomu z nemocných ani bratří nic nestalo. Následkem záplav však zachvátila Prahu tyfová epidemie, která si krom jiného vyžádala životy pěti noviců. Během této epidemie si bratři počínali s obětavým nasazením a za své zásluhy dokonce obdrželi pochvalný dekret od vrchních šlechtických představitelů.⁸²

V této těžké době, kdy ústav bojoval o své vlastní přežití, docházelo často i k událostem velmi bolestivým. Když bylo na řádu žádáno, aby do ústavu byly přijímány i nemocné ženy, bylo

⁸⁰ Tamtéž s. 197

⁸¹ Bogar, B.; op. cit. s. 196 - 197

⁸² *Die Barmherzigen Brüder*; Kolektiv autorů; Reisenberger Verlag; Reisenberger 1931; s. 24

nutné to odmítnout. Jednak z důvodů finančních, jednak proto, že by to bylo proti řádovým stanovám. A tak nezbylo, než zavřít kliniku a přenést její působení do všeobecné nemocnice. Tu zřídil Josef II., když ještě předtím zrušil devět špitálů pro jejich zastaralost a všeobecná nemocnice měla nastoupit na jejich místo.⁸³

Ačkoli finanční situace bratří byla velmi špatná, přicházeli další a další nemocní a ti potřebovali péči. Např. v letech 1805 a 1806 bylo přijato 4 000 nemocných. Vybrané almužny už nebyly dostačující a snížit počet bratrů v nemocnici také nešlo. A když o tři roky později vypukla nová válka a nemocných přibývalo ještě víc, bylo potřeba apelovat až k císaři. Ten na situaci reagoval tak, že zvýšil všem cechům v říši povinné příspěvky na nemocnici. (Tak např. v roce 1820 vynesly příspěvky cechů 4.133 zlatých.) Nejvyšší platby měli vždy sládci, truhláři a ševci, kteří ročně přispívali 3-400 zlatými.⁸⁴

Největší bída však na ústav dolehla po státním krachu roku 1811. Situace byla natolik vážná, že se dokonce uvažovalo o zavření nemocnice. Nakonec k tomu, díky Bohu, nedošlo. Zásahu na tom mělo nejen pražské obyvatelstvo, ale také bohatá šlechta, zvláště hrabě František Liebšteinský z Kolovrat, dále kníže Josef z Auerspergu, který uspořádal sbírku na nové topení, básník Jan Nepomuk Štěpánek a další.

Pomoc nemocnici přicházela také z uměleckých kruhů, kdy mnozí ředitelé českých divadel hráli a pořádali slavnosti v její prospěch. V paláci hraběte Kristiana Clam-Gallase se hrály německé hry ve prospěch Milosrdných bratří, Alžbětinek a Šedých sester. Tyto snahy vynesly 145.981 zlatých vídeňské měny, z nichž víc než polovina připadla Milosrdným.⁸⁵

Mezi mnohými dárci můžeme jmenovat např. herce a divadelního ředitele Karla Liebicha, který uspořádal několik akcí ve prospěch bratří, dále profesora Jana Kristiana Mikana, jenž spolu s hudebníky, zpěváky a umělci pořádal hudební akademie. Ve Valdštejnském paláci byla uspořádána velká karuselová slavnost, která vynesla pro bratry nemalý zisk. (Carrousel byla původně rytířská hra na koních, později běhali malí živí koníčky v kruhu a ještě později byli živí koníčky nahrazeni dřevěnými, z čehož vznikl kolotoč.)

Hlavním strůjcem většiny dobročinných akcí a snah byl primář nemocnice Milosrdných bratří, český vlastenec, hudebník a hudební skladatel Jan Theobald Held, o němž píše Jirásek ve svém románě „F. L. Věk“.⁸⁶ Tento lékař přišel do nemocnice Milosrdných bratří ihned po své promoci a působil zde 30 let. Krom toho měl také velkou soukromou praxi a ve své době

⁸³ Tamtéž s. 24

⁸⁴ Sobel, J.; op. cit. s. 115

⁸⁵ Sobel, J.; op. cit. s. 116

⁸⁶ Bogar, B.; op. cit. s.198

byl mezi padesáti devíti v Praze působícími lékaři nejproslulejší. V letech 1818 -1825 byl univerzitním profesorem na lékařské fakultě, pětkrát byl zvolen jejím děkanem a v roce 1827 rektorem.⁸⁷

V roce 1813 vypukla opět válka, která konventu přinášela nové a nové nemocné, zejména z řad vojáků. Ti potřebovali neustávající péči bratrů. Před vyčerpáním pomohla ústavu zejména pomoc šlechty a již zmíněných uměleckých kruhů, které pořádaly akce ve prospěch špitálu.

Také velmi vzrostl počet pacientů, jež byli přijímáni do ústavu pro choromyslné. Bylo jich tolik, že tehdejší převor **P. Chrysanthus Martinovský** musel vyzvat představenstvo města, aby vypomohlo s jejich zaopatřením. To znamenalo často péči až do smrti, neboť choroby, kterými trpěli, byly většinou nevyléčitelné.

V roce 1816 došlo pak v říši k velkému zdražení a existence ústavu bez pomoci šlechty byla téměř nemyslitelná.

Roční výdaje špitálu a konventu činily 60 – 70 000 zlatých. K tomu ještě přibyly dluhy, a tak musel zakročit sám císař František I. a zaplatit chybějící částku.⁸⁸

5 UDÁLOSTI LET 1819 - 1907

Napoleonské války nesmírně ústav zatížily. Po jejich skončení vysvitla konventu nová, jasnější doba.

Nejprve bylo nutno myslet na opravu a modernizaci budov, neboť během válek je nebylo možné uskutečnit. Dalším důvodem k novým stavitelským pracím byl neustálý růst pacientů. Nemocniční sály byly na výslovné císařovo přání rozděleny na tři skleněnou stěnou oddělené části a byl vystavěn bohatý inventář. O zdar díla se zasloužil zejména Ignác Kinzel c. k. guberniální výpravčí adjunkt, který za účelem stavby sbíral peněžní příspěvky.⁸⁹

Do moderně zařízené nemocnice byl roku 1819 uveden sám císař František s císařovnou a korunním princem Ferdinandem. Nikdo z nich nešetřil pochvalami.

Slavnostní vysvěcení obnoveného ústavu provedl arcibiskup pražský Václav Chlumčanský.

Jelikož konvent zažíval již nějaký čas přízeň šlechty, císaře i zemských úřadů, mohl se volně rozvíjet a zdokonalovat.

⁸⁷ Cuřinová, Ludmila; *Jan Theobald Held*; online. Praha: Zdravcentra; cit. 2006-04-03. Dostupné na WWW: <http://swww.zdravcentra.cz>

⁸⁸ Sobel, J.; op. cit. s. 116-117

⁸⁹ Sobel; Joannes de Deo; s. 118

První patro, které při povodni roku 1784 poskytovalo pacientům útočiště, sloužilo od roku 1820 této funkci již natrvalo. Vzrůstal počet nemocných, kteří byli tříděni podle druhů nemocí. V roce 1819 bylo přijato 1502 pacientů, v roce 1820: 1760 pacientů a v roce 1822 až 1926 pacientů. Stejně také rostl počet lůžek, který dosáhl výše 180.⁹⁰

5.1 Významní představitelé této doby

Významným představitelem té doby byl na příklad **F. Bernardinus Krocín**, který byl posledním potomkem rodu Krocínů z Drahobejla, jenž na Staroměstském náměstí vybudoval slavnou mramorovou kašnu, později přenesenou do muzea města Prahy. F. Bernardinus působil v konventech ve Vídni, Ofenu, Grazu a Praze. (Zde také 31. ledna roku 1857 zemřel.) Sliby skládal roku 1821 společně s **R. F. Bertinusem Kastnerem**, pražským sklepmistrem, kterému vděčíme za mnoho dat ze života bratří, neboť se dožil vysokého věku, 86 let.⁹¹

Současníky bratrů Krocína a Kastnera byli: prokurátor a subprior **R. P. Josephus Cupertinuss Florentin** (sliby skládal roku 1770 ve Vídni) a jeho zapisovatel **R. F. Adrianus Robert** (skládání slibů 1794 – Vídeň). Adrianus Robert vedl během několika let dlouhé záznamy, bez kterých bychom dnes velmi těžko získávali informace o historii ústavu. Jeho zápisy končí počátkem 19. století.⁹²

Od roku 1814 – 1831 byl pražským převorem **P. Chrysanthus Martinovský**, který díky své zbožnosti, píli a oddanosti řádu byl pro konvent velkým přínosem.

Po něm se převorem stává **P. Magnobonus Grünes**, jenž ve špitále začínal nejdříve působit jako lékař.

Jeho nástupcem se stává **P. Blasius Grossinger**, pražský prokurátor, o kterém s nadšením hovoří i pozdější významný převor P. Sobel: *„Dokonalým vzorem řádového muže byl P. Blasius Grossinger, pražský prokurátor, který už jako ošetřovatel pracoval horlivě dnem i nocí. Skrze svůj příklad pokory a skromnosti dovedl bratry k cíli jejich řádového naplnění.“*⁹³

Roku 1840 byla uskutečněna nadace barona z Astfeldu, tehdejšího majitele zámku a statku Trója, na 42. 966 zlatých. Jednu polovinu získali bratři, druhá připadla Alžbětinkám.

Za působení P. Grossingera došlo v Praze roku 1845 k potopě. Voda dosáhla až spodního cípu kazatelny, ale pak začala ustupovat a škody naštěstí nebyly nijak veliké.

⁹⁰ Sobel, Joannes de Deo; s. 119

⁹¹ Sobel; Joannes de Deo; s. 120

⁹² Sobel, J.; op. cit. s. 120

⁹³ *Die Barmherzigen Brüder*; op.cit. s. 26

P. Grossinger získal pro konvent v roce 1847 k zahradě přilehlý dům číslo 871, který měl původně sloužit jako prádelna, ale nakonec byl přestavěn v činžovní dům.

P. Blasius Grossinger zemřel jako převor pražského konventu 14. prosince roku 1854.⁹⁴

Po něm byl převorem zvolen bratr **Coelestin Opitz**, rozený v českých Heřmánkovicích. Po noviciátě v Praze, kde složil roku 1833 také sliby, přešel roku 1835 do valtického kurzu. V roce 1841 dosáhl v pražském medicínsko-chirurgickém ústavu lékařský diplom a pak působil jako operatér v Budapešti a v Praze. Jako lékař se neustále zajímal o nové medicínské poznatky. Jedním z nich byl i zájem o činnost amerických lékařů, např. Wellse, Jacksona a Mortena, kteří při operacích začali využívat narkosu. Bratr Opitz uspával pomocí narkotik (např. étheru) zvířata i sebe, až konečně 6. února roku 1847 provedl za přítomnosti profesora Hally a primáře Hoffmeistera první operaci při narkose. Ta byla zároveň první operací tohoto druhu v Rakousku.⁹⁵ (Do zavedení anestézie museli lékaři pracovat co nejrychleji, protože pacienti měli při plném vědomí obrovské bolesti a navíc jim hrozilo vykrvácení či infekce. Znečitlivění se zpočátku provádělo nakapáním éteru na textilní masku na obličej, později se metody uspávání zdokonalovaly.)

Tato operace vynesla P. Opitzovi nemalou proslulost, a tak se roku 1848 stává učitelem chirurgie. Poté, co si ještě doplnil své vzdělání na vídeňské univerzitě, byl roku 1854 promován na doktora medicíny.

V roce 1854 se stává pražským převorem. Tento úřad zastával po dvě volební období. Jeho schopností si velmi vážil také kardinál Schwarzenberg, na jehož doporučení byl roku 1859 zvolen provinciálem. V této hodnosti setrval 10 let.

Období působení P. Opitze můžeme nazvat obdobím rozkvětu, kdy se nejen profesionálně rozvíjela nemocniční péče, ale také stoupala movitost konventu. To se projevilo zejména koupí podílu kláštera Anežky české.⁹⁶

Tento klášter, který se během času stal sousedem konventu Milosrdných bratří, založila roku 1234 Anežka, dcera krále Přemysla Otakara I. a jeho manželky Konstancie. Anežka nejdříve postavila kostel sv. Františka z Assisy a pak po jeho stranách vybudovala dva kláštery – jeden ženský (klarisky), do něhož vstoupila a druhý mužský (františkáni). Podle tohoto kostela byla také nazvána přilehlá městská čtvrť Na Františku. Oba kláštery však byly roku 1782 zrušeny císařem Josefem II. a jejich budovy rozprodány soukromníkům, kteří se buď poslední vůlí nebo prodejem těchto podílů vzdávali. Tak se stalo, že roku 1832 tesařský mistr Jan Želnický

⁹⁴ Sobel, J.; op. cit. s. 121

⁹⁵ Bogar, B.; op. cit. s. 202

⁹⁶ Bogar, B.; op. cit. s. 202

odkazem daroval svůj podíl Milosrdným bratřím. Na tomto podílu však zůstal dluh 11.491 zlatých vídeňské měny, který zaplatil r. 1862 P. Opitz.⁹⁷

Jeho nástupce **P. Anselm Lichtblau** zakoupil ještě šestinu podílů a zaplatil ji z úspor P. Opitze.

V roce 1864 se novým převorem stává vrchní vídeňský lékař **P. Eugenius Konrath**, jemuž stál po boku výtečný vrchní lékař R. F. Firminus Horáček.

Po něm následuje **P. Balthasar Šípek** (zvolen 1869), který v roce 1872 kupuje za 3.000 zlatých ještě některé podíly, z nichž přes polovic přešlo ve vlastnictví Milosrdných bratří. Získané byty rád lacině pronajímal chudým.⁹⁸

Po P. Šípkovi je převorem roku 1875 zvolen **P. Bonaventura Kornauth**. Během jeho působení byla rozšířena kanalizace do Kozí ulice, a také provedena renovace ústavu zvnějšku i uvnitř. Výsledkem byly mimo jiné nádherné fresky v refektáři.

Roku 1879 se převorem pražského konventu stává bývalý sekretář a novicmistr **P. Vratislav Raschin**.⁹⁹

Ačkoli se může zdát, že konvent v období let 1819 – 1907 prožíval poměrně klidné období, přeci jen byl postižen několika nehodami. Hovořili jsme už o povodni z roku 1845. Ta však neměla nikterak nepříjemné následky. Větší problémy způsobila konventu povodeň z roku 1862, kdy voda pronikala do prostor budovy po celé tři dny. Nejvíce škod však vykonala povodeň ze září roku 1891, která strhla Karlův most a zpusťovala celé přízemí kláštera a kostela. Dubové podlahy mezi lůžky v nemocnici byly vytrhány, kamenná dlažba na chodbách a v kostele polámana a zahrada úplně zpusťována. Nejhůře však dopadla sakristie, jejíž nádherný nábytek byl vespod zničen a v horních částech velmi poškozen. (Tyto škody byly v původní pořádek uváděny teprve v roce 1933 za převora P. Ireneje Jančaříka a provedl je restaurátor a architekt František Volný.)¹⁰⁰

V této těžké době se na působení konventu pozitivně podílel převor **Aurel Papoušek** (do úřadu zvolen roku 1888).

Hned po jeho zvolení vypukla v Praze epidemie skvrnitého tyfu a vyžádala si mnoho obětí. Jednou z nich byl i primář doktor Hermann Haas, který se několik let věnoval výzkumu a sbírání informací právě ohledně této choroby.

⁹⁷ Tamtéž s. 203

⁹⁸ Tamtéž s. 202-203

⁹⁹ Sobel, J.; op. cit. s. 122 - 123

¹⁰⁰ Sobel, J.; op. cit. s. 123

Za obětavou práci při epidemii skvrnitého tyfu získal konvent čestnou pochvalu od nejvyššího místodržitelství a dar ve výši 500 zlatých. Zvláštní ocenění získal také vrchní lékař a bratr R. F. Protasius Lang.¹⁰¹

P. Papoušek přeložil noviciát do druhého poschodí Švandova traktu, které dal k tomuto účelu přizpůsobit. Z bývalého noviciátu vytvořil místnost pro pobožnosti, prorazil v ní rozsáhlé okno a opatřil ji kamny, neboť do té doby se v místnosti, která sloužila novicům za ložnici, vůbec netopilo.

12. listopadu 1891 byly vysvěceny jak nové místnosti noviciátu, tak i nová oratoř.

Převor Aurel Papoušek řídil konvent od roku 1888 do roku 1902. Pro své zásluhy byl zvolen za provinciálního definitora, jmenován notářem královohradeckého biskupa, rytířem řádu Františka Josefa, vyznamenán stříbrnou záslužnou medailí královského hlavního města Prahy a zvolen čestným občanem svého rodiště – Nových Benátek.¹⁰²

Velkou pomocí při vedení konventu mu byl také dlouholetý pražský vrchní lékař, pozdější provinciál **P. Jan z Boha Sobel**. Ten, ačkoli původem Němec, se za svého pobytu v Praze velmi dobře naučil česky, a podle svých možností konvent zveleboval.

Studoval archivy všech provinciálních konventů a podle nich sepsal německé a české „Dějiny a slavnostní spis rakousko-české řádové provincie Milosrdných bratří“. Jako vzdělaný odborník napsal pro řádové ošetřovatele německy i česky „Prvé pokyny pro vzdělávání ošetřovatelů nemocných“. Třikrát byl zvolen provinciálem, a to v letech 1890-1893, 1893-1896, 1899-1902. Jan z Boha Sobel zemřel v roce 1903. V té době byl převorem ve Vídni-Hütteldorfu, císařským radou a majitelem několika vyšších vyznamenání (křížů).¹⁰³

Období, ve kterém se právě nacházíme, nepřineslo konventu nijak pronikavější změny. Dosavadní zařízení nemocnice bylo doplňováno a zdokonalováno. Byly zřízeny lázně, vybudovány operační místnosti, čekárny pro chirurgickou ambulanci a ordinaci, zlepšovány záchody, zaváděn vodovod, elektrické osvětlení ad.¹⁰⁴

¹⁰¹ Bogar, B.; op. cit. s. 204

¹⁰² Tamtéž s. 204

¹⁰³ Bogar, B.; op. cit. s. 203

¹⁰⁴ Tamtéž s. 202-204

5.2 Celkový počet nemocných a lůžek v konventu do roku 1891

<u>Období</u>	<u>Počet lůžek</u>	<u>Počet nemocných</u>
1620 – 1687	12	20.100
1688 – 1739	70	52.000
1740 – 1752	94	14.300
1753 – 1800	108	62.400
1801 – 1822	121	33.766
1823 – 1843	140	45.008
1844 – 1864	150	59.007
1865 – 1891	167	78.018

Celkem: 364.599¹⁰⁵

5.3 Počátek dvacátého století

Toto období působení konventu můžeme nesporně nazvat „velkým“, a to z několika důvodů: jednak pro velikost vykonaného díla, dále pro tíhu překážek, které na ústav doléhaly a konečně také pro velikost osoby, která v tomto období sehrála důležitou úlohu. Touto osobou byl P. Apolinář Hrabal (budeme o něm hovořit později).

Přechod z devatenáctého do dvacátého století nebyl nijak dramatický. Po oblíbeném převorovi P. Papouškovi nastupuje **Bohumír Motál** (1902 – 1905). Ten nebyl v závidění hodné situaci. Jednak nebyl v příliš velké oblibě mezi veřejností a dále se velmi obával působení regulační komise, která se snažila „modernizovat“ Prahu a hrozilo nebezpečí, že zasáhne do starobylých klášterních budov, jak v plánech a rozhovorech naznačovala.

Tato komise v několika případech místo, aby Prahu zvelebila, natrvalo ji poškodila. Největší potíže však konventu činil jistý lékař, který poté, co byl odmítnut se svým návrhem vybudovat si v klášteře zubní ordinaci, poštvál proti Milosrdným místní úřady a ty pak bratřím zakázaly provádět trhání zubů, což řád činil od svého založení. Všechny tyto události nepřispěly na popularitě P. Motála.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Sobel, J.; op. cit. s. 128

¹⁰⁶ Bogar, B.; op. cit. s. 207

O něco lepšího přijetí se dostalo jeho nástupci řádovému knězi **P. Kasiánu Hekovi** (1905-1908). Ten začal rozvíjet záměr, který měli už jeho předchůdci, že totiž by bylo možné konvent, tedy kostel i nemocnici, přemístit na jiné místo v Praze. Poloha ústavu přímo u řeky totiž zapříčiňovala neustálé nesnáze s povodněmi, kterým se zdálo možno uniknout jen tímto způsobem. Město sice uvažovalo o asanaci nízko položených částí Starého města a židovské části Josefova, ale zdálo se, že to by ohrozilo existenci ústavu ještě více. Asanace totiž předpokládala značné územní zvýšení, čímž by byl konvent „utopen“ ve zvýšeném terénu a mezi budoucími vysokými domy. Regulační komise dokonce hrozila, že konventem povede ulici. Kromě těchto nepříznivých okolností trpěl především špitál neustálou kritikou, neboť ačkoli před 150 lety patřil k nejmodernějším, na počátku dvacátého století za ostatními nemocnicemi značně pokulhával.¹⁰⁷

V roce 1906, právě při vizitaci provinciála P. Štura, přišel městský stavitel Svoboda a nabídl řádu výměnu místa z Františku do Košíř u Smíchova, na tzv. Klamovku. Dokonce předložil i vypracované stavební plány budoucího ústavu. Za provedení stavby kaple, konventu a nemocnice žádal Svoboda 1,600 000 K. Za plány 17.600 v případě, že stavba nebude zadána jemu.

Majitelé Klamovky – František, Milada a Oldřich Hlaváčkoví, nabídli řádu prodej za 290.000 K.¹⁰⁸

Klamovka tehdy byla jemně zalesněná oblast, obehnaná zdí a její rozloha měřila 40 tisíc metrů čtverečních. Uprostřed stál hostinec a několik menších budov. Tam se podle návrhu měla postavit větší kaple přístupná veřejnosti, klášter pro 50 bratrů a nemocnice s 200 lůžky.

Provinciál P. Eduard Štur nabídku s vděčností přijal a začal o ní vést jednání s řádovým generálem P. Kassianem Gasserem a s pražskou arcibiskupskou konzistoří. P. generál téměř obratem vyslovil souhlas s návrhem. Také konzistoř s nabídkou souhlasila, avšak s podmínkou, že na Klamovku bude přeložen také ústav pro choromyslné kněze. Tak se velmi nadějně vyvíjely snahy řádu, jen ještě bylo potřeba schválení zemského úřadu.

25. ledna 1907 podali provinciál Štur a pražský převor žádost k zemskému místodržitelství a 31. ledna k pražskému kardinálu baronu Skrbenskému.¹⁰⁹

12. dubna se místodržitelství k prosbě vyjádřilo. Souhlasilo sice s návrhem na přeložení konventu na jiné místo, ale nedoporučilo pro tento účel Klamovku. Kanalizační plány pro tuto

¹⁰⁷ Tamtéž s. 208

¹⁰⁸ Tamtéž s. 208

¹⁰⁹ Bogar, B.; op. cit. s. 209

část města nebyly totiž ještě provedeny a ani v brzké době se neměly provádět, neboť tam byl vzduch neustále znečišťován kouřem z blízkých cihelen a smíchovských továren.

11. května žádal převor Kasián Hek městskou radu na Smíchově a zemské místodržitelství o komisi pro stavbu a schválení plánů. Oba úřady vyslaly tedy 20. června tuto komisi.

Místodržitelství však stále trvalo na svých námitkách. Situaci chtěl konvent řešit odstraněním cihelny a připojením kanalizace do městské stoky. Tento plán však neuspěl. Bylo nutné hledat řešení jiné. Problém nastal i s majiteli domů na Klamovce, kteří chtěli své domy prodávat rádu za co možná nejvyšší ceny.¹¹⁰

Plány pro převzetí Klamovky byly v plném proudu, když presidium rady města Prahy oznámilo správě kláštera, že kuratorium Moderní galerie pro království české a výbor Společnosti vlasteneckých přátel umění upozornily na budovu konventu v Praze, „*kteřá velkolepými vnitřními prostorami a mimo to značnými nezastavěnými plochami a dvory, způsobilými k úpravě na vrchní světlo, zvláště by se hodila pro trvalé umístění obou zmíněných obrazáren, zvláště kdyby umístěny byly v budově té souběžně s jinými příbuznými sbírkami uměleckými, umělecko-průmyslovými, národopisnými a podobnými. Úpravou kláštera a přiléhajících ploch k účelu naznačenému získaly by nepopíratelně veškeré tyto i příbuzné sbírky i celá budova na významu, jako je tomu u pařížského Louvru nebo germánského musea norimberského, staly by se, umístěny v centru města, všem vrstvám obyvatelstva a také venkovským navštěvovatelům snadno přístupnými a zachránila by se vynikající budova důst. konventu Milosrdných bratří, jedna z nejkrásnějších a nejzachovalejších stavebních památek pražských, před stavební spekulací. S oběma zmíněnými korporacemi bylo sděleno, že zůstane severní strana bloku, v němž klášter Milosrdných bratří se nalézá, obrácena přímo do budoucího nábřeží a je tudíž možno s touto volnou prostorou v budoucnosti počítati, ať již pro větší budovu neb přístavby pavilonové k účelům výstavním neb jiným. Nynější budova se dvory zabírá plochy 7.386 metrů čtverečních, zahrady a dvory v nynějším stavu mají plochu 4.502 metrů čtverečních a přibude k ploše této ještě uliční prostora (k doplnění zahradní plochy) 1.370 metrů čtverečních, to vesměs s průčelím do budoucího nábřeží. – Starosta p. Groš.*“¹¹¹

Tento jmenovaný starosta však nebyl jen nadšeným zastáncem prodeje konventu. Ve svém dopise provinciálu Šturovi zmínil i stinné stránky návrhu:

„*Rada městská dovoluje si upozorniti na vynikající krásu a stavební význam budovy kláštera Milosrdných bratří s přiléhajícím kostelem sv. Šimona a Judy. Je v zájmu historické kontinuity*

¹¹⁰ Tamtéž s. 209

¹¹¹ Bogar, B.; op.cit. s. 208

*významného a lidumilného působení veledůst. řádu, jehož činnost v království českém konáním milosrdenství obětím bitvy na Bílé hoře započala, aby nynější a původní sídlo klášterní, totiž dosavadní budova s přiléhajícím kostelem sv. Šimona a Judy, veledúst. řádem Milosrdných bratří opuštěna nebyla a i nadále v majetku a správě jeho byla ponechána.*¹¹²

Provinciál Štur byl však natolik nadšený koupí nového pozemku, že na svém stanovisku trval. Převor Hek toto nadšení pomalu ztrácel a provinciálu domlouval, aby ještě počkal. I přesto 22. února 1908 byla s majiteli Hlaváčkovými uzavřena smlouva, podle níž prodávají Klamovku konventu Milosrdných bratří za 290.000 K. Z této sumy bylo z počátku zapláceno 134.022 korun. Během roku 1908 byly na Klamovce provedeny různé opravy za 22.915 K.¹¹³

V tomtéž roce byl za následovníka P. Heka zvolen **P. Theobald Bílý**, řádový kněz, jenž byl zpočátku velmi pro Klamovku nadšen. Když se však dozvěděl o různých překážkách, které budování nového konventu představuje, i jeho nadšení opadávalo. Provinciál Eduard Štur se však plánů s Klamovkou nevzdával. Situace by možná dopadla jiným způsobem, kdyby jmenovaný provinciál následujícího roku nezemřel. Jeho nástupce P. Timotheus Deutschel se ve svých stanoviscích přiklonil k názorům pražských představených. 11. listopadu 1909 bylo svoláno celé definitorium do Prahy, kde se usneslo upustit od zamýšlené novostavby na Klamovce. Zároveň bylo učiněno rozhodnutí o nové přístavbě k budově konventu, která by více vyhovovala novým medicínským požadavkům.¹¹⁴

30. listopadu tedy podal převor Theobald Bílý žádost na městskou radu, ve které mimo jiné uvedl jasný přehled dosavadní činnosti řádu v Praze.

„Od r. 1801 až do 1900 přijato 244.805 nemocných. V dobách epidemií např. r. 1803, při tyfu skvrnitém 1831 až do 1832, při choleře, při epidemii r. 1837-1838, při epidemii neštovic 1840 až do 1849, za níž v nemocnici bylo uloženo 1267 onemocnělých, za nákazy cholerové 1851, neštoviční, cholerové a tyfové 1853 a 1856, za skvrnitého tyfu 1855-1856 a 1888 až do doby nejnovější konvent a nemocnice s vynaložením veškerých sil svých, se značnými výdaji, ba i se ztrátou mnohých obětavých bratří pomáhala obyvatelstvu pražskému, zvláště chudině.

Zde roku 1761 dvorním dekretem zřízena posluchárna pro studenty anatomie. Zde vycvičilo se mnoho znamenitých lékařů; zde řádový lékař Celestin Opitz, rodem z Heřmánkovic v Čechách, 6. února 1847 provedl první narkosu v Rakousku, čímž dodal smělosti ostatním lékařům. Rádi bychom dále pokračovali. K tomu však jest nezbytně nutno přistavěti novou

¹¹² Tamtéž s. 208

¹¹³ Tamtéž s. 209

¹¹⁴ Bogar, B.; op. cit. s. 210

část pro chirurgické oddělení na straně Kozí ulice. Tím se též skýtá záruka, že stará budova bude zachována.“¹¹⁵

Po dlouhém čekání se bratrům roku 1910 dostala odpověď, že Moderní galerie netrvá na získání kláštera a po dalších čtyřech měsících se magistrát vyslovil pro žádost, avšak s určitými výhradami.

Teprve 6. června 1911 bylo žádosti bratří vyhověno. Povolení ke stavbě v Kozí ulici a na nábřeží mělo tyto podmínky:

- 1. Přijímání nakažlivě nemocných se nedovoluje.*
- 2. Místnosti ve staré nemocnici podrobí se rekonstrukci podle zásad moderního zdravotnictví.*
- 3. Na interním oddělení nemocnice zmenší se sály, nemocní s počáteční tuberkulosou oddělí se od ostatních nemocných.*
- 4. Postaví se buď nový zvláštní pavilon neb zřídí se zcela izolované oddělení na 25 lůžek pro nevléčitelně tuberkulosní v posledních stadiích nemoci.*
- 5. Nově přistavěný pavilon chirurgický budiž zřízen podle zásad moderní chirurgie a hygieny.*
- 6. Konvent jako spolumajitel bývalého kláštera sv. Anežky odevzdá část domu toho, jemu přináležející, obci pražské do bezplatné správy.*¹¹⁶

S rekonstrukcí konventu se tedy mohlo začít. P. Theobald Bílý, jenž byl začátkem července 1911 opět zvolen převorem, přikročil nejprve k opravě starého špitálu. První a čtvrté oddělení dal vydláždít šamotkami a na třetím oddělení nahradil dřevěná lůžka železnými. Pro přístavbu v Kozí ulici dal zhotovit plány. V prosinci 1911 se sešla stavební komise, aby si prohlédla stavební pozemek. Jelikož nebylo pevně rozhodnuto o délce a výšce novostavby, musela se 2. března 1912 sejít komise druhá. Ta dovolila stavět v zahradě směrem ke Kozí ulici v délce 72 metrů a ve výšce od 20 do 23 metrů. Proti tomuto rozhodnutí však vzneslo protest místordržitelství, zemský výbor, později ještě Klub za starou Prahu a Centralkommission für Denkmalpflege ve Vídni. Práce na rozšíření konventu vázla. Docházelo k dalším a dalším tahanicím a nedorozuměním, až se zdálo, že se v práci nebude moci pokračovat. Konečně v říjnu 1913 schválilo definitorium plány, které vypracoval architekt Schlaffer. (Stavěl krom

¹¹⁵ Tamtéž s. 209

¹¹⁶ Tamtéž s. 210

jiného Obecní dům v Praze). O velkou podporu se zasloužil místodržitelství stavební rada J. Kožíšek.¹¹⁷

Ve chvíli, kdy už všechny přípravy na rozšíření konventu byly uskutečněné, chyběla jen jedna důležitá věc: peníze. Sice už od března 1913 začal konvent sbírat příspěvky na stavební fond, ale to byla pomoc minimální. Mezitím došlo k vypuknutí první světové války a pro konvent i celý národ nastaly zlé časy. V té době byl již převorem P. Apolinář Hrabal.

P. Theobald Bílý usiloval o zvelebení konventu různými způsoby. Roku 1910 získal pro kostel nádherný lustr za 900 K (práci provedla pražská firma Suda a Kotěšovec), dal obnovit paramenta, která podle tradice věnovala konventu Marie Terezie a pořídil také paramenta nová, dřevěná lůžka v nemocnici nahradil železnými. Již méně chvály zasluhuje jeho počín s renovací nádherných skříní v sakristii, které dal nalakovat a očividně je tím znehodnotil. Nelze jej však za tento čin nějak kritizovat, neboť se v dobré víře domníval, že to je jediný způsob, jak odstranit škody napáchané povodněmi z roku 1911. Dalším počinem P. Bílého bylo nahrazení obyčejných oken kostela okny z gotického skla (prováděla firma Vlasák). Nad portálem jídelny dal zasadit Madonu, kterou konventu věnoval architekt Schlaffer, a která byla zhotovena podle originálu profesora Kastnera.¹¹⁸

6 OD PRVNÍ KE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

6.1 První světová válka a vznik československé provincie

Po P. Bílém nastupuje do úřadu převora již zmíněný **P. Apolinář Hrabal**, který byl nejen převorem, ale také novicmistrem. Je tedy pochopitelné, že jednou z jeho hlavních starostí bylo zabezpečení řádového dorostu. V katolických novinách tehdy otiskl článek, kde mladým chlapcům představuje řád Milosrdných bratří.¹¹⁹

Stejně jako všichni muži, museli i bratři narukovat do války, která nedlouho po svém začátku naplňovala pražský konvent nemocnými a raněnými vojíny. 5. září roku 1914 dorazil první transport 69 vojínů ze srbské fronty. Byli to zejména maďarští a polští vojáci. Ještě než dorazili do nemocnice, navštívili ji čelní představitelé Červeného kříže, mezi nimiž byli: zemský místodržitel kníže František Thun, předseda Červeného kříže hrabě Ervin Nostitz,

¹¹⁷ Tamtéž s. 211

¹¹⁸ Bogar, B.; op. cit. s. 211

¹¹⁹ Tamtéž s. 212

předsedkyně dámského odboru Červeného kříže kněžna Ida Lobkowitzová. Nemocnice Milosrdných byla tehdy rezervní nemocnicí Červeného kříže.¹²⁰

12. září dorazil druhý transport s 83 raněnými, po nedlouhé době následoval další, takže všech 150 postelí bylo obsazeno. Neustále byl nedostatek míst pro nové raněné. Vojenské úřady nabídly P. Hrabalovi vojenské komando pro nemocnici, což on ale s díky odmítl a přivítal jen jednoho vojína pro svoji kancelář, který mu zprostředkoval spojení mezi řádovou nemocnicí a nadřízeným komandem v Karlíně. Červený kříž platil za vojína 2 koruny denně.

V té době nemocnici často navštěvovali čelní představitelé tehdejší elity národa.

23. září 1914 přišel do nemocnice arcivévoda František Salvátor v doprovodu hraběte Nostitze. Mezi další časté návštěvníky patřila zejména hraběnka Wolkensteinová a paní Bayerová, manželka primáře ústavu. Ti všichni vyslovovali pochvalné věty nad prací a péčí bratrů.¹²¹

Optimistická proroctví německého císaře Viléma II. že „než listí ze stromů opadne, vrátí se vojáci domů“, se nenaplnila. Válka nadále pokračovala a raněných přibývalo. Země začala trpět bídou a hladem. Ceny potravin stouply víc než dvojnásobně. Jestliže dříve bratři pili denně po obědě pivo, nyní se museli spokojit s vodou, čtvrtěční rekreace přestaly a byly zavedeny dva bezmasé dny v týdnu. I přesto se převor Hrabal rozhodl, že dá opravit kostel sv. Šimona a Judy. Akademický malíř Jan Janša mu podává rozpočet na 18.000 K a architekt Schlaffer na 11.500 K. Po kostelu přichází na řadu oprava kláštera zvenčí, což zatíží řádovou pokladnici o 47.990 K. Dále dochází k rekonstrukci varhan, které se přepravují na elektrický pohon, na Olšanských hřbitovech se dokončuje hrobka, k níž roku 1916 přibývá socha Božského srdce od mistra Vosmíka.¹²²

Všechny tyto úpravy však můžeme označit za „kosmetické“ v porovnání s dlouho plánovanou rekonstrukcí celého objektu, kterou bylo nutné započít, neboť stavební povolení končilo 10. října 1915. Dvacátého sedmého září bylo tedy zahájeno bourání v Kozí ulici. Plánovaná byla prozatím jen výstavba výkrovní kaple, márnice a pitevny. Ostatní mělo počkat do jara.¹²³

Jaro však přineslo nouzi a drahotu. Jestliže v červnu r. 1914 stálo kilo hovězího masa 1.60 – 2.20 K, v červnu roku 1915 stoupla jeho cena na 3.50 – 4.80 K, v březnu na 8 – 10 K, roku 1917 až na 14 K a na konci války 16 – 20 K. Země stále více trpěla nedostatkem, a to zejména potravin, oděvů a na bojišti střeliva. Stát zabíral kovy (měď, cín, olovo aj.).

¹²⁰ Tamtéž s. 212

¹²¹ Tamtéž s. 212

¹²² Bogar, B.; op. cit. s. 212-213

¹²³ Tamtéž s. 212

27. července 1916 přišla do kláštera komise a sepsala všecku měď a cín v domě, kuchyni a laboratoři. Mezi sepsanými věcmi byly pánve, pokličky, pekáče, měděné kotle, hrnce, cínové talíře, mísy a konve. Celkem za 4.000 předválečných korun. 10. srpna už se muselo všechno odvést. 1. září přišla komise druhá, která sepsala zvony určené pro válečné účely. Vybrány byly zvony Jesus Maria Josef vážící 700 kg, ulitý r. 1720 a přelitý r. 1814, a St. Johannes de Deo vážící 250 kg. Den před odebráním zvonů se jimi po klekání zvonilo čtvrt hodiny. 31. října vojáci zvony železnými tyčemi rozbili a po částech je snesli. Dne 8. srpna roku 1917 přišli pro třetí zvon z roku 1687, vážící 400 kg. Cínové píšťaly byly konventu ponechány, protože převor dokázal, že na varhany hrál i skladatel rakouské hymny Haydn. (Hostem kláštera býval i W. A. Mozart, který také na tyto varhany hrával.) Tak konventu zůstal už jen umíráček. Je znám lidový vtip, že se umíráčky ponechaly, aby bylo čím odzvonit padlému Rakousku-Uhersku.¹²⁴

Za takových hospodářských poměrů nebylo na přístavbu konventu ani pomyšlení. Bída lidu se každý měsíc zvyšovala. Kromě nedostatku potravin a oděvů přidala se ještě nouze o palivo. Začátkem roku 1918 převor zaznamenává tato slova: „*Kdo vydrží kupovat kilo masa za 40 až 60 korun? To je již katastrofa. Mnohdy nedostane konvent 2 až 3 týdny žádný příděl mouky, ba ani chleba pro nemocnici. Bída je nevyslovitelná.*“¹²⁵ A o několik měsíců později: „*Lidé revoltují z hladu, stanné právo se vyhlašuje. I vojsko z hladu revoltuje a odpírá poslušnost. Zdá se, že se celý společenský řád hroutí. (...) Válka přinesla netušené hospodářské následky. Kdo by si byl před válkou pomyslel, že nit na zašití, záplata, košile, obuv se stanou vzácnostmi, že za bohatého člověka bude pokládán, kdo bude mít skývu chleba, již nelze často ani za velké peníze nikde koupit. Kdo by před válkou přemýšlel o racionování potravin, o zákazu soukromého obchodu, o lichvě předměty nejprostší denní potřeby? Velké hodnoty válkou sníženy v nic, malé hodnoty se staly nedosažitelnými – nastalo přehodnocení všech hodnot nejen hmotných, nýbrž i mravních. Co bylo v míru zakázáno, je ve válce dovoleno, ba mnohdy nařízeno. Co v míru bylo ideálem, je ve válce zločinem. Ale i válka změnila se všemi směry co do své povahy a svých prostředků. Bylo-li v první době jejího trvání zakázáno jen se zmínit o žádoucnosti míru, je přání, aby nastal mír, vyslovováno nyní nejen miliony prostých občanů, ale i řídicími státníky a mocnáři. Bude to slovo vyřčeno brzo jako hotová událost? Jaké bude jubileum konce světové války, den 26. července 1919?*“¹²⁶

¹²⁴ Tamtéž s. 213

¹²⁵ Tamtéž s. 214i

¹²⁶ Tamtéž s. 214

Ačkoli se oním rokem ukončení války stal rok 1918, neznamenal konec útrap lidu. Ceny potravin se děsivě zvyšovaly a mezi lidmi přibývaly nepokoje. Dokonce se zdálo, že bude světová revoluce.

Během těchto nepříznivých okolností zařizoval převor Hrabal velká kamna do refektáře, v kterém už během zimy nebylo možné skoro vůbec vydržet a nový sporák do kuchyně s komínem. V létě 1919 dal obnovit lékárnu a zavedl do ní elektrické osvětlování. Kromě toho pomáhal také při zakládání naší československé provincie, což se uskutečnilo na generální kapitule v Římě v listopadu 1919. Když se pak v únoru 1920 konaly první volby v Praze, byl P. Hrabal opět zvolen převorem. Doufalo se, že se snad v brzké době přikročí ke stavbě nové nemocnice. Okolnosti tomu však nebyly příznivé.¹²⁷

6.1.1 Okolnosti vzniku československé provincie

Počátky vzniku české provincie leží již v roce 1856, kdy od provincie rakouské, původně germánské, byly odděleny hospitální konventy uherské, z nichž vznikla samostatná provincie. V té době dostala rakouská provincie název „Provincie rakousko-česká“. Tato provincie měla v Čechách 3 konventy: v Praze, Novém Městě nad Metují a v Kuksu a na Moravě 4 konventy: v Prostějově, Brně, Letovicích a Vizovicích. V alpských zemích měla konventů 5: ve Vídni 2, ve Valticích, Linci a ve Štýrském Hradci. Poslední se však brzy po své reformě osamostatnil. V Haliči stál 1 konvent: v Zebřidovicích. V r. 1865 přibyl konvent v Krakově a přímoří mělo konvent v Gorici. Celkem tedy měla provincie 15 hospitálních konventů. Z toho 70% tvořili čeští řádoví bratři. Co se týče vedení, obvykle bylo také voleno z českých řad. I provinciál Timotheus Deutschel se narodil a vyrostl v Prostějově na Moravě. V provinciální radě zasedali Češi: Bohumír Motal, Irenej Jančařík, Veremund Tvrdý a jen jeden Němec: Sales Heilinger. Češi zastávali také místa magistra noviců a provinciálního tajemníka. Z 15 převorů pocházelo jich 14 z českých zemí.¹²⁸

I přes takový počet Čechů, byla za úřední řeč považována němčina. České řádové nemocnice nebyly sice odstrčeny, avšak nedostávalo se jim té stejné přízně jako nemocnicím rakouským. Ve Vídni byla např. postavena velkolepá nemocnice a ještě honosnější ústav měl být postaven v Kritzendorfu u Vídně. Ten se začal stavět roku 1914. I přesto, že čeští členové cítili tyto ústrky, neprojevovali navenek žádnou nespokojenost. Když ale došlo k první světové válce,

¹²⁷ Tamtéž s. 215

¹²⁸ Bogar, B.; op. cit. s. 116

bojovalo se v ní nejen za naši státní samostatnost, ale také za samostatnost československé provincie Milosrdných bratří.¹²⁹

Vznik Československa dopomohl i vzniku naší provincie. Už během války, kdy se uvažovalo o osamostatnění Československa, toužili bratři založit svoji provincii. Po 28. říjnu 1918 zahájili kroky k tomuto cíli. Zásluha, že k tomu nakonec skutečně došlo, patří nejen jim, ale také československé vládě, která usilovala o osamostatnění všech církevních zřízení v novém státě. 5. prosince roku 1918 zaslal P. Timotheus Deutschel českým převorům toto pozvání: *„Pokládám si za čest tímto uvědomiti Vaši Důstojnost, že v úterý 10. prosince t. r. bude se v brněnském konventě konati konference převorů, k níž Vaše Důstojnost se nejdvořileji zve. Na přátelskou a bratrskou shledanou s Vaší Důstojností se těší v Kristu bratrsky oddaný Fr. T. D.“*¹³⁰

Na tomto setkání se čeští převorové radili o rozdělení dosavadní rakousko-české provincie na tři samostatné části: českou, rakouskou a polskou. Svůj plán hodlali předložit P. Augustinu Kochovi, generálnímu vikáři, prostřednictvím P. Deutschela, který měl žádost předložit svatému Stolicí. Zúčastnění zároveň vyjádřili úplnou důvěru P. Deutschelovi a nabídli mu, aby se ujal správy nové československé provincie. Ten však odmítl.

Generální vikář odpověděl, že podaným návrhem se bude zabývat generální kapitula.

Mezitím P. Timotheus Deutschel podal ke generálnímu vikáři žádost, aby mu přidělil delegáta ke správě českých konventů, zvláště, když se jejich počet rozmnožil o 3 konventy slovenské. Definitorium navrhlo k tomuto úkolu P. Jonáše Caletku, převora prostějovského. Dekretem z 23. srpna byl tedy jmenovaný převor ustanoven zástupcem provinciála v Československu. Správu bratislavského konventu svěřil P. Caletka členu brněnského konventu Fr. Petru Ševčíkovi, rodilému Slovákovi.¹³¹

Generální kapitula byla svolána do Říma na 31. říjen 1919. Za rakousko-českou provincii se jí zúčastnil provinciál T. Deutschel, vídeňský převor Bohumír Motal a kukský převor Kasián Hek. Kapitula musela brát v úvahu situaci celé rakousko-české provincie, která se po rozpadnutí říše stala velmi těžko spravovatelnou. Její konventy náležely totiž do čtyř států: Československa, Rakouska, Polska a Itálie. Nakonec bylo odhlasováno, že československé provincii náleží konventy: pražský, novoměstský, kukský, prostějovský, brněnský, letovický, vizovický a těšínský. Slovenské konventy byly prozatím přiděleny provincii maďarské.

¹²⁹ Tamtéž s. 117

¹³⁰ Tamtéž s. 122

¹³¹ Bogar, B.; op. cit. s. 127-128

5. prosince schválila Apoštolská Stolice návrh kapituly na rozdělení provincie rakousko-české a vytvoření provincie československé (i přesto, že slovenské konventy nám byly odňaty). 20. prosince byl jmenován prvním československým provinciálem **P. Veremund Tvrдый**, valtický převor.¹³²

Začátky měla nová provincie velice těžké. Hlavní příčinou v tom samozřejmě hrál fakt, že její vznik datujeme po válečných útrapách. Cenné papíry a nadace byly v té době tak znehodnoceny, že se staly téměř bezcennými. Stejný osud postihl také peníze. V některých konventech byla taková bída, že bratři nevěděli, zda budou mít druhý den co jíst.

Nedlouho po svém zvolení podal P.Tvrдый žádost ke generální kurii, kde prosil, aby byl pražský ústav povýšen na metropolitní konvent československé provincie. Této žádosti bylo v brzké době vyhověno.

20. - 22. března roku 1920 byla v Praze slavena první kapitola nové provincie. Zúčastnili se jí převorové všech jejích konventů a předsedal jí československý provinciál. Do provinciální rady byli zvoleni P. Apolinář Hrabal, P. Jonáš Caletka, P. Irenej Jančařík a Navigius Handlar. Na Boží Hod svatodušní 23. května 1920 skládalo v Praze prvních osm bratří věčné sliby. Byly to první sliby konané v českém jazyce.¹³³

I přes tyto radostné události musely se konventy v nové provincii neustále potýkat s všudypřítomnou bídou. Proto je důležité jmenovat také významné dárce, kteří provincii v jejích prvních krůčcích pomáhali. Byl to např. kníže Jan II. z Lichtenštejna, který poslal 8.000 Kč a zejména španělští bratři s jejich velkolepým darem 184.650.50 Kč.¹³⁴

22. ledna roku 1921 rozhodla sv. Kongregace, že konventy bratislavský, spišsko-podhradský, skalický a valtický budou přiděleny k československé provincii. Tím se ukončily dlouhotrvající nesrovnalosti, které trvaly od doby osamostatnění naší země.

¹³² Tamtéž s. 136

¹³³ Bogar, B.; op. cit. s. 145 - 146

¹³⁴ Tamtéž s. 149

6.1.2 Stav konventů

<u>Místo konventu</u>	<u>Počet</u>			<u>Počet</u>		
	<u>bratři</u>	-	<u>lůžek</u>	<u>bratři</u>	-	<u>lůžek</u>
	<u>(r. 1920)</u>			<u>(r. 1933)</u>		
1. Praha	23	-	180	52	-	300
2. Valtice	7	-	58	11	-	150
3. Spišské Podhradí	4	-	16	4	-	34
4. Bratislava	4	-	64	8	-	85
5. Nové Město nad Metují	6	-	28	7	-	50
6. Prostějov	8	-	60	8	-	68
7. Kuks	6	-	22	5	-	22
8. Brno	12	-	222	13	-	240
9. Letovice	5	-	24	5	-	100
10. Vizovice	4	-	40	7	-	90
11. Skalice	4	-	14	7	-	90
	<hr/>			<hr/>		
Celkem	83	-	728	127	-	1229 ¹³⁵

6.2 Poválečná léta

První světová válka přinesla kromě výrazných politických změn také všudypřítomnou bídu. Světové hospodářství bylo v krizi a mnoho obyvatel zemí postižených válečným konfliktem muselo bojovat o holé přežití.

V této náročné době musel konvent v roce 1921 přepojit domácí kanalizaci na městskou, což znamenalo velmi zřetelnou finanční zátěž. Práce probíhaly nejprve v zahradě u sakristie. V hloubce 3 a půl metru byly nalezeny zděné hrobky z pálených cihel a široký chodník, dlážděný mramorovými deskami. Stejně desky byly na chodbách v klášterním přízemí. Téhož roku se začala opravovat střecha, která po období válečných útrap už nutně potřebovala

¹³⁵ Bogar, B.; op. cit. s. 165

rekonstrukci. Kostelní střecha stála 35.000 korun, celkové výdaje činily 75.000 korun. Následujícího roku se v opravě střechy pokračovalo, což si vyžádalo dalších 100.002 korun. Aby konvent mohl tyto částky zaplatit, musel si vypůjčit v Občanské záložně a prodat Klamovku.¹³⁶

(Abychom si udělali určitou představu o tehdejšímu stavu špitálu a jeho přístavbách, uveďme si, co vše bylo v plánech na přístavbu z roku 1921.

Sklep se měl skládat z těchto místností: místnost pro desinfekci, uhlí, dílnička, parní kotle, přípravná a výtahy, svlékárna, lednice, sklep na brambory.

V suterénu měly být: lože a byt pro portýra, místnost a kancelář pro přijímání nemocných, výpravná jídel, skladiště prádla, koupel, pokoj pro ošetřovatele, místnost pro porady a ambulantní léčení chorých, místnost pro nečisté a neklidné, místnost pro umírající, podezřelého nemocného, pitevna, márnice, sušárna a další.

1. patro: pracovna lékaře, výpravná jídel, umývárna, opatrovník, koupele, kuchyňka, pokoj o 1 lůžku, pokoj s 2 lůžky, sál pro 30 lůžek, sál pro 24 lůžek, lůžkový výtah, lehárny a další.)¹³⁷

V září roku 1922 přišla k převoru P. Tvrdému deputace z ministerstva školství a národní osvěty vyjednávat o umístění kliniky pro vnitřní nemoci v řádové nemocnici. Pro tento účel chtěla deputace získat čtvrté oddělení. Když však žádala také byty pro lékaře a místnosti pro vědecké bádání, navrhl jí převor, aby si potřebné křídlo vystavěla. Ačkoli se návrh na tuto stavbu zamlouval, nakonec byl pro nedostatek peněz zamítnut.

Konvent byl v té době s finančními prostředky v koncích. V tuto nejméně vhodnou dobu přišel magistrát se svým naléháním, aby byla provedena již dříve plánovaná novostavba, které hrozilo propadnutí stavebního povolení. I přes finanční tíseň nezbyvalo nic jiného, než začít se stavbou.

Pro začátek byla zahájena stavba křídla v Kozí ulici. 23. června 1924 se přikročilo k bourání starých budov a k prvním výkopům. Při nich bylo nalezeno mnoho lidských kostí, neboť dříve byl v klášterní budově špitální hřbitov. Kosti byly buď uloženy v zahradě nebo odvezeny na Olšanské hřbitovy. 7. listopadu byla řádu povolena stavební půjčka 6 milionů, kterou poskytla Vinohradská spořitelna.¹³⁸

¹³⁶ Tamtéž s. 215

¹³⁷ Národní archiv v Praze; Sekce řádu Milosrdných bratří; Karton MB 178; Praha 1921

¹³⁸ Bogar, B.; op. cit. s. 217

Po třech letech staveb byly všechny finanční zdroje vyčerpány a hrozilo, že se se stavbou bude muset skončit. V této situaci pomohly pražské noviny, zejména Národní listy, které vybízely veřejnost k pomoci. Z počátku se zdálo, že pomoc veřejnosti nebude nikterak valná. Do situace však vstoupil sám prezident Masaryk, který věnoval konventu 50.000 korun a svatý otec Pius XI., jenž věnoval 10.000 korun. Po nich následoval pražský magistrát, který věnoval 100.000 a ministerstvo zdravotnictví s 200.000 korunami.¹³⁹

Mezi významnými dárci, kteří bratrům pomohli k dokončení stavby, jmenujme na příklad: Petschek a spol., Ústřední soc. pojišťovna, V. a R. Trnožkovi, JUDr. J. Lhota s chotí, Miroslava Křídlová, zemský výbor, Dr. L. Prečan – arcibiskup olomoucký, Dr. W. Sedlák – biskup, Dr. J. Vlasák – velmistr řádu křížovníků, Dr. M. Zaoral – opat, princ Max E. z Fürstenbergu, Živnostenská banka, Škodovy závody, Českomoravská – Kolben - Daněk, a.s. a další.

Konečně v říjnu roku 1926 byla stavba schválena a 1. listopadu ji konvent převzal. Po zbudování nemocnice se začátkem května 1927 zařizovala kuchyně, která byla opatřena parními kotli, sporákem, pecí na moučníky a dalšími různými stroji na elektrický pohon. Také stará nemocnice byla opravována. Někdejší III. oddělení bylo zbořeno a druhé oddělení rozděleno čtyřmi příčnými stěnami, čímž se získaly 3 pohostinské pokoje a velká komora. Do nemocniční kaple zakoupil převor umělecký gotický oltář za 20.000 Kč od Jana Kastnera. Podle jeho předlohy byla zhotovena také lampa, kadidelnice, loďka a kalich.¹⁴⁰

Nad hlavním vchodem byly zhotoveny čtyři pískovcové sochy: sv. Jana z Boha, sv. Rafaela – archanděla, sv. Václava a sv. Josefa. Toto dílo zhotovil sochař Vosmík za 60.000 Kč.

Ve staré nemocnici nahradil převor **P. Irenej Jančařík** stará železná lůžka novými lůžky typu „Bulovka“. Na IV. oddělení dal zbudovat nové lázně a moderní záchody.

11. září 1930 bylo zřízeno nádorové oddělení a k tomuto účelu převzala nemocnice od ministerstva školství a národní osvěty skoro 300 mgr radia a 30 zlatých filtrů. Nemocnice Milosrdných bratří se tak stala třetí v republice, která měla k dispozici radium k léčbě. Do září roku 1933 zde bylo ozařováno 312 lidí.

V téže době bylo zřízeno a moderně zařízeno také urologické oddělení a zakoupeno několik uretoskopů, cystoskopů, triptorů močových kamenů atd.

¹³⁹ *Die Barmherzigen Brüder*; op. cit. s. 28

¹⁴⁰ Bogar, B.; op. cit. s. 224

V roce 1931 byl na doporučení primáře chirurgického oddělení Dr. Vlad. Kreisingera zakoupen aparát systému Ch. Beaudouin, kterým se velmi úspěšně provádělo mnoho operací (např. operace konečníků, žaludku, prsů, ledvin aj.)¹⁴¹

Na jaře 1931 byla nemocnice rozšířena o ženské oddělení, obsahující 27 lůžek. Toto oddělení sloužilo zejména pro ženy s nádorovým onemocněním.¹⁴²

V roce 1930 zemřel významný primář chirurgického oddělení a universitní profesor Dr. Karel Bayer. Ten byl důstojným následovníkem svých předchůdců: doktora Helda a Hoffmeistra. Po něm nastoupil neméně zkušený Dr. Vladimír Kreisinger. Téhož roku se dostalo primáři interního oddělení Dr. Karlu Piřhovi čestného ocenění v podobě diplomu, kterým byl jmenován čestným členem řádu Milosrdných bratří. Dr. Piřha po 22 roků obětoval své síly službě řádové nemocnici. Dalšími významnými lékaři působícími v konventu byli: Dr. Hugon Fischer, docent Karel Ascher, docent Vladimír Jedlička, Dr. Wolný, Dr. Sittich a Dr. Alžběta Telegina.¹⁴³

I přes neustálý zápas o finanční prostředky k provozu nemocnice můžeme období od vzniku československé provincie do konce třicátých let nazvat obdobím rozvoje. Konvent se neustále rozšiřoval a zdokonaloval, v nemocnici působili přední čeští lékaři a nově vzniklá provincie si získávala respekt v očích veřejnosti.

Léta, která však následovala na konci třicátých a počátkem čtyřicátých let, byla ve znamení těžkých zkoušek a zápasů, které, co do své intenzity, neměly v historii konventu obdoby.

6.3 Druhá světová válka

1. září 1939 vstoupila vojska nacistického Německa do Polska a začala nejkrvavější válka v dějinách lidstva. I pražský konvent měl brzy pocítit její důsledky, ačkoli se zpočátku zdálo, že válka bude brzy u konce.

4. dubna 1939 si v dopise ke svým zahraničním přátelům stěžuje československý provinciál na nemožnost vycestování za hranice a doufá v jejich brzké otevření.

15. listopadu 1939 si v dopise do Grazu povzdechne nad současným stavem věcí. Z tohoto dopisu vyplývá, že československá provincie, která ve svých počátcích měla 11 konventů, má jich nyní už jen 6. Roku 1939 se totiž rozdělila československá provincie na českou

¹⁴¹ Tamtéž s. 226-227

¹⁴² Tamtéž s. 227

¹⁴³ Tamtéž s. 231

a slovenskou, což souviselo se založením samostatného slovenského státu. (Slovenská provincie zůstala osamostatněná i po skončení druhé světové války, kdy se Slovensko opět připojilo k Česku. Již nikdy se tyto dvě provincie nespojily.)

8. července roku 1941 oznámila tajná říšská policie ve všech řádových konventech, že řád Milosrdných bratří je rozpuštěn a jeho majetek konfiskován. Bratři měli do týdne opustit konventy. Důvodem k tomuto kroku mělo být údajně, že bratři svojí činností podvracují zájmy říše...¹⁴⁴

V Praze byl celý špitál - stará i nová budova - zabrán německým Wehrmachtem a použit jako armádní lazaret Luftwaffe.

Někteří z bratrů byli uvězněni a zemřeli v koncentračních táborech, mnozí odešli a působili dále ve zdravotnictví jako civilní pracovníci. Nacistickými žaláři prošlo za druhé světové války mnoho řeholníků. 122 duchovních z Československa bylo vězněno v koncentračních táborech. V důsledku nacistického věznění zemřelo 76 katolických duchovních, mezi nimi bylo nejméně 26 řeholníků. Nejvíce postiženi byli benediktini z pražských Emauz, jezuité, Milosrdní bratři a premonstráti.¹⁴⁵

Mezi pražskými bratry, kteří byli vězněni v koncentračních táborech byli tyto bratři:

Nožina Matěj (Engelbert), narozený 22. 12. 1887. V roce 1941 byl odvečen do Dachau (vězeňské číslo 27715) a 12. 9. 1942 zde zemřel.

Satga Florian, zemřel 13. 8. 1942 ve Flossenburgu.

Zych Jaroslav (Beatus), narozený 3. 7. 1912. Do Dachau přišel 17. 10. 1941 (vězeňské číslo: 27896). O rok později byl přeložen do Buchenwaldu.

Stikar Vojtěch, zemřel v roce 1941 v Osvětimi.

Šulc Václav (Celestin), narozený 24. 7. 1891 v Malém Újezdě (okres Mladá Boleslav). Působil jako převor Milosrdných bratří v Praze. 14. 5. 1941 byl zatčen (jako důvod byla uvedena „sabotáž v nemocnici Milosrdných bratří“) a do 12. 8. téhož roku vězněn na Pankráci. Po několika měsících strávených v Terezíně, byl 26. 9. 1941 odvezen transportem A do Dachau, kde zůstal až do konce války.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Národní archiv v Praze; Sekce řádu Milosrdných bratří; Karton MB 32; Praha 1939

¹⁴⁵ Vlček, Vojtěch; *Perzekuce mužských řeholních řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*; Maticе Cyrilometodějská; Olomouc; s. 21-22

¹⁴⁶ Hoffman, Bedřich; *Kdo vás zabije (Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech)*; Společenské podniky; Píerov 1946; s. 338-344

Druhá světová válka byla pro řád Milosrdných bratří časem utrpení a protivenství. Konec války proto nejen oni, ale celý národ, vítali s nadějí a optimistickým pohledem do nových let. A přesto roky, které měly přijít, nebyly takovými, jaké si je bratři přáli, nýbrž znamenaly novou trýzeň a v posledku ukončení činnosti řádu v Praze.

7 UDÁLOSTI POVÁLEČNÝCH LET A KOMUNISTICKÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ

Období po druhé světové válce do února 1948 můžeme nazvat určitou snahou o znovuzavedení předválečných poměrů, kdy docházelo k obnovám komunit a válkou zničených budov. Byl to také čas relativně klidného soužití státu a církve.

Změna však nastává po únorovém převratu v roce 1948. Již v srpnu 1948 došlo k prvním případům zatčení řeholníků. K nejčastějším důvodům odsouzení patřilo zejména:

1. pomoc většinou neznámým osobám k útěku do zahraničí
2. údajná podpora protikomunistických odbojových skupin
3. kritika komunistického režimu a jeho proticírkevních zásahů
4. čtení pastýřských listů odhalujících skutečné záměry komunistů a jejich postup vůči církvi.¹⁴⁷

Už počátkem roku 1949 se staly objektem zájmu komunistických funkcionářů kromě ostatních věřících také představitelé církevních řádů a kongregací. Právě ty považovali komunisté vedle biskupů a jiných významných duchovních hodnostářů za hlavní opory katolické církve. Život v komunitách totiž fungoval do značné míry podle svých vlastních pravidel, izolovaně od vnějšího světa. Komunisté se obávali zejména výborné organizovanosti řádů a pružných kontaktů mezi jednotlivými řádovými domy u nás i v zahraničí. Obzvláště jim vadilo odesílání zpráv o situaci v řádech a církvi do Říma. Podle statistiky z ledna roku 1950 působilo v českých zemích 1503 řeholníků z 26 řádů a kongregací, jimž patřilo celkem 151 klášterů.¹⁴⁸

V roce 1950 proběhla tzv. **akce K**, při které byli z klášterů vyháněni řeholníci a jejich budovy zabavil stát. Hospodářské důsledky této akce nemůžeme přesně určit. Většinu z 429 zabraných budov v Československu získala armáda a ministerstvo vnitra. Jen v první etapě této akce bylo převedeno z řádových financí na účet Náboženské matice téměř 19 milionů korun a zabaveno 650 vkladních knížek. Národní knihovna, státní vědecké knihovny a archivy převzaly z klášterů přes 1 260 000 knih, Národní galerie získala 624 obrazů, 247

¹⁴⁷ Vlček, Vojtěch; op. cit. s. 58

¹⁴⁸ Tamtéž s. 44

plastik, 61 kreseb a Uměleckoprůmyslové muzeum obdrželo přes 1100 uměleckých předmětů.¹⁴⁹

Vyjímečné postavení mezi ostatními řády měli mít Milosrdní bratři. Důvodem této tolerance měla být údajně práce členů řádu s odbojovým hnutím a umučení některých bratrů v koncentračních táborech. Skutečným důvodem této „tolerance“ však byl nedostatek kvalifikovaných ošetřovatelů v nemocnicích a v domovech pro přestárlé. Milosrdní bratři nebyli z počátku v českých zemích na rozdíl od Slovenska postiženi zábořem konventů a měli možnost dále působit v nemocnicích.

Situace se však záhy změnila. Během padesátých let byli v procesech odsouzeni představení téměř všech domů: P. Faustin Josef Hartl – převor kláštera v Brně, P. Josef Šebestián Fuks – převor kláštera ve Vizovicích, **P. Celestin Václav Šulc** – provinciál řádu, převor pražského kláštera, **P. Josef Vrbík** – převor ve Valticích, který po svém prvním zatčení přešel do kláštera Na Františku, **P. Longinus Vladimír Hányš** – diplomovaný ošetřovatel pražského konventu, P. František Pechal – převor v Novém Městě nad Metují, P. Meinard František Kleveta. Internačním střediskem v Broumově prošli **P. Tarsicius Ladislav Král** – pražský převor po P. Schulzovi a P. Ladislav Josef Kronich – převor v Letovicích.¹⁵⁰ (V tábore v Broumově bylo soustředěno po obou vlnách akce K zhruba 300 řeholníků, které střežilo 15 příslušníků SNB a tři členové milice. Řeholníci zde pracovali buďto přímo v tábore, nebo v továrnách, na poli a v lese. 4. září 1950 byla oznámena likvidace tohoto střediska. Řeholníci byli buďto odvezeni do Komárna, kde nastoupili na vojenskou službu k PTP, nebo do Hejnic a do Králík. Staří a nemocní šli do charitního domova v Opočně a na Moravci.)¹⁵¹

7.1 Proces s Milosrdnými bratry

P. Celestin Václav Šulc (provinciál řádu, převor pražského kláštera), P. Josef Dismas Vrbík (převor kláštera ve Valticích, který po svém prvním zatčení přešel do kláštera Na Františku v Praze) a P. Longinnus Vladimír Hányš (diplomovaný ošetřovatel z pražského konventu) byli odsouzeni Státním soudem 16. května 1951 spolu se dvěma laiky za vyzvědačství a velezradu. P. Josef Vrbík byl odsouzen ke 12 letům, P. Vladimír Hányš k 7 letům. P. Šulc během vyšetřování zemřel. (viz. dále)

¹⁴⁹ Vlček, Vojtěch; op. cit. s. 75

¹⁵⁰ Tamtéž s. 78

¹⁵¹ Tamtéž s. 91

P. Vrbík, který během války materiálně podporoval a léčil partyzány, byl poprvé zatčen na podzim roku 1948, ale pro nedostatek důkazů byl po 6 měsících propuštěn. Podruhé byl souzen ve zmíněný rok 1951 a odsouzen za neúspěšný pokus o odchod do emigrace a za zprostředkování přechodu přes hranice dvěma studentkám – Gertrudě Mickeové a Věře Šulcové, jež za ním poslal salesián P. Václav Mrtvý.

P. Hányš byl odsouzen za to, že v srpnu 1950 tajně navštívil centralizační tábor v Broumově a spolu s P. Vrbíkem předali informaci o tamních podmínkách k odeslání na západ svému známému P. Vohradskému.¹⁵²

Oba dva byli zatčeni koncem listopadu 1950. Vladimír Hányš byl vězněn na Borech a ve Valdicích a propuštěn v červnu roku 1955. P. Vrbík prošel věznicemi na Borech, ve Valdicích a Leopoldově. Během vyšetřování na něj byl nasazen konfident StB, Adolf Ducháček. P. Vrbík byl propuštěn na amnestii v květnu 1960.¹⁵³

7.2 Příběh P. Šulce

P. Václav Celestin Šulc provinciál Milosrdných bratří a převor kláštera Na Františku. Prošel už za druhé světové války nacistickými věznicemi a koncentračními tábory – od května 1941 byl postupně vězněn na Pankráci, v Terezíně a až do konce války v Dachau. Na konci listopadu 1950 byl komunistickou Státní bezpečností opět zatčen spolu se dvěma spolubratry Josefem Vrbíkem a Vladimírem Hányšem. Všichni tři byli obviněni z napomáhání několika osobám k útěku za hranice, z poskytování útočiště těmto osobám v pražském klášteře, z jejich finanční podpory a přechovávání špionážních zpráv (zpráva o pobytu řeholníků v soustředěvacích táborech).

V žalobě se uvádí: „*Jako oddaný vykonavatel zločinné politiky Vatikánu vytvořil z kláštera Milosrdných bratří v Praze, Na Františku, středisko, kde našel každý, kdo se pokoušel rozvracet lidově demokratické zřízení, útočiště.*“¹⁵⁴ Přes vážný zdravotní stav (pokročilé stádium rakoviny) a věk 60 let byl P. Šulc tvrdě vyslýchán. Jeho zdravotní stav se rychle zhoršoval. Podle lékařské zprávy z vězeňské nemocnice na Pankráci z roku 1951 onemocněl P. Šulc zhoubným nádorem příušní žlázy, což bylo ještě komplikováno rozšířením metastáz do oblasti bederní páteře. V důsledku toho ochrnul na dolní polovinu těla. Později byl se souhlasem ministra spravedlnosti a Státní prokuratury v Praze převezen na uzavřené

¹⁵² Tamtéž s. 258

¹⁵³ Tamtéž s. 258

¹⁵⁴ Vlček, Vojtěch; op. cit. s. 411

a izolované oddělení Státní fakultní nemocnice v Brně, kde byl pod dohledem vězeňské stráže. Ve zprávě velitele oddílu SVS Praha z 26. dubna se praví: „*Dle lékařského posudku trpí jmenovaný rakovinou a jeho zdravotní stav je velmi vážný. Má-li být obviněný Šulc ještě slyšen jako obviněný, budiž jeho výslech urychleně proveden, neboť ošetřující lékař nedává naději na uzdravení a smrt může nastati každou chvíli.*“¹⁵⁵ I přes tento zdravotní stav nebyl P. Šulc propuštěn a korespondence od jeho spolubratrů mu nebyla nikdy doručena. Příkaz StB ohledně jeho postavení zněl: „*Vzhledem k tomu, že se u vyšetřovance Václava Šulce jedná o převora milosrdných bratří, je prakticky v každém nemocničním ošetřování u něho nebezpečí koluse (maření trest. řízení zahlazováním stop nebo působením na spolupachatele, pozn. autora), případně i útěku. Proto souhlasím s jeho převezněním jen na uzavřené oddělení sborové nemocnice v Praze 18, za předpokladu, že bude osobně nepřetržitě střežen i při poskytování léčebné péče lékaři, dvěma příslušníky SVS.*“¹⁵⁶ V březnu 1951 poslali bratři P. Šulcovi tento dopis: „*Otče, alespoň slovíčko neb rádečku, jste-li živ a zdravý, neb čím bysme Vás mohli pozdravit. Nejistota je hroznější skutečností. Posíláme nějaké peníze, můžete-li je upotřebiti. Zachovejte se pro nás, moc Vás potřebujeme. Zdraví a vzpomínají Bratři.*“¹⁵⁷ Tento dopis nikdy nebyl doručen, neboť jeho obsah byl shledán „závadným“. P. Šulc zemřel v brněnské nemocnici 2. května 1951.¹⁵⁸

7.3 Konec pražského konventu

Působení bratrů v nemocnicích bylo postupně omezováno. Jejich nemocnice zestátněny, konventy zrušeny a na svých dřívějších pracovištích mohli působit už jen jako jednotlivci, nikoli jako komunita. Pražský konvent byl zlikvidován v roce 1956, když v nemocnici na Františku pracovalo ještě 11 bratří. Ústav národního zdraví s nimi z „politických důvodů“ rozbízel pracovní poměr. Bratři většinou museli opustit zdravotnictví, někteří odešli pracovat do charitních domovů v Bílé Vodě, na Moravci, ve Vidnavě a dalších.¹⁵⁹

Ti, kteří se navrátili z výkonů trestů, zůstávali občany druhé kategorie. Neměli možnost nastoupit do duchovní správy, směli pracovat jen v podřadných dělnických profesích a nadále byli sledováni Státní bezpečností. Odhaduje se, že ve 2. polovině 40. let a v 50. letech odešlo do exilu kolem 30-40 českých řeholníků ze všech řádů a kongregací.

¹⁵⁵ Tamtéž s. 411

¹⁵⁶ Tamtéž s. 411

¹⁵⁷ Tamtéž s. 412

¹⁵⁸ Vojtěch Vlček; *Čeští mučedníci z doby komunismu; Teologické texty; Pražská kolegiální kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě; Praha; číslo 2003/2; s. 28*

¹⁵⁹ Vlček, Vojtěch; op. cit. s. 78 -79

Teprve pád komunistického režimu, v roce 1989, umožnil řeholím nový rozvoj a svobodné působení. Na základě zákona o soudní rehabilitaci č.119/90 rehabilitovaly československé okresní a krajské soudy zhruba 220 000 obětí komunistické perzekuce a mezi nimi i odsouzené řeholníky.¹⁶⁰

V těchto letech se pokusila řada kongregací a řádů obnovit své působení. Přesto, že se potýkají s finančními potížemi při rekonstrukcích zdevastovaných navrácených objektů a nedostatkem nových členů, pomalu se vracejí do původních kolejí. Pražský konvent však již k této obnově nenastoupil.

Co se týče konventní **budovy**, i ta si prošla svými léty utrpení. Kostel byl přeměněn na skladiště, nemocnice byla nejprve připojena k fakultní nemocnici, později k OÚNZ Praha 3, potom i k OÚNZ Praha 1. V tomto svazku přetrvala až do roku 1992, kdy se vyčlenila z OÚNZ Praha 1 a počátkem roku 2000 se spojila s poliklinikou v Palackého ulici. Tak vzniká nový právní subjekt – Nemocnice na Františku s poliklinikou – příspěvková organizace zřízená Městskou částí Praha 1. Stav nemocnice po roce 1989 byl však, v porovnání s dřívější slávou, žalostný. Majetek, pokud nebyl ihned rozkraden, se ztratil v průběhu doby. Umělecká výzdoba nemocnice byla necitelnými zásahy zničena. Barevné nástěnné obrazy přemalovány latexovými barvami a natřeny v odstínu slonové kosti. Kostel je dnes pronajat FOK.¹⁶¹

V současné době probíhá v nemocnici rekonstrukce, na kterou se vedení snaží získávat prostředky, jak se dá. Ředitel nemocnice Ivo Jokl k tomu dodává: „*Když vidím ty nádherné malby na stěnách a stropě, toužím po tom, aby byly zachovány pro budoucí generace. Vždyť je v nich kus umění našich předků. Nicméně za vším stojí peníze. Rekonstrukci potřebuje refektář, ze kterého by měla být jídelna pro zaměstnance, ale i bufet pro pacienty, nábrežní fasáda a východní dvůr. To je základ a mohl bych pokračovat. Zatím jsme získali 2,6 milionu korun na rekonstrukci refektáře a 2 miliony na rekonstrukci nábrežní fasády od našeho zřizovatele – městské části Praha 1 a tři miliony na rekonstrukci východního dvora od ministerstva financí.*“¹⁶²

¹⁶⁰ Tamtéž s. 424-425

¹⁶¹ Desenská, Irena; *V nemocnici Na Františku si historie podává ruce*; Vedení nemocnice Na Františku; Praha 2005; s. 5

¹⁶² Tamtéž; s. 5

V současné době má nemocnice 243 lůžek v sedmi primariátech. Pracuje v ní 431 zaměstnanců, 68 lékařů, 208 zdravotních sester. Ročně je zde hospitalizováno 8 000 nemocných a zhruba 80 000 jich je ošetřeno ambulantně.¹⁶³

7.4 Vzpomínky P. Vojtěcha Adalberta Mála

Současný provinciál Milosrdných bratří P. Vojtěch Adalbert Málek popsal situaci v řádu po druhé světové válce a její současný stav v pořadu Paprsky naděje, který vysílal Český rozhlas 2:

V roce 1946 provincie v podstatě znovu začínala, protože za války byli bratři vyhnáni ze všech domů. Roku 1945 se postupně začali vracet. Politické poměry se však za nedlouho začaly měnit k horšímu a bratry čekaly zlé časy.

V roce 1959 dostali tříměsíční výpověď. V Praze však zůstali ještě do roku 1960, protože nemocnice ještě neměla tolik zdravotnického personálu a bratry potřebovala. Po odchodu z nemocnice měli zakázáno sami si hledat práci. Byli odkázáni na katolickou charitu, která je měla někam umístit. Vojtěch Málek byl umístěn do Milešova jako rehabilitační pracovník. Zde působilo také několik řádových sester, které byly vyhnány ze svých domů. Díky tomu zde mohli i nadále částečně dodržovat řeholní život.

Mnoho bratrů bylo komunistickým režimem odsouzeno i k několika letům vězení. Dva bratři dokonce přišli o život.

Zatímco z Prahy byli bratři kompletně vyhnáni, v Brně směli zůstat v omezeném počtu. Brněnský konvent se tak stal útočištěm nejen pro bratry, ale i pro některé řádové sestry.

Komunisté také změnili původní název nemocnice. Z Nemocnice Milosrdných bratrů se tak stala Nemocnicí Na Františku, kterou je stále.

Dodnes není bratrům vrácena. V restituci získali jen kostel Šimona a Judy, který je pronajat FOK.

Milosrdní bratři dnes vlastní kostel v Praze, dům v Novém Městě nad Metují, který je však pronajat pro nějaké učiliště, od roku 1997 také areál v Brně, ale jelikož řád by nebyl schopen unést provoz nemocnice, má jej na starosti brněnský magistrát. Co se týče Valtic, bratrům dnes patří kostel, nemocnice zůstala ve vlastnictví břeclavské nemocnice. V Letovicích je

¹⁶³ Ederer, Antonín; *Nemocnice Na Františku s poliklinikou, bývalý klášter a nemocnice milosrdných bratří* (čp. 847/1); Vedení nemocnice Na Františku; Praha 2005; s. 4

situace podobná: kostel patří bratrům, dům je státní. Prostějovský areál jim byl kompletně vrácen. Žel je prázdný. Kuks po válce už nezískali.

V současné době bratři provozují jen nemocnici ve Vizovicích, kde je 65 lůžek. Žádný bratr zde však není. Jako zástupce Milosrdných bratrů působí doktorka Zdislava Tělupilová, která intencí řádu vede nemocnici jako primářka a ředitelka.

Dnes je v české provincii už jen 6 bratrů.¹⁶⁴

- **Souhrnný popis konventu Milosrdných bratří**

Na místě současného konventu stála již před rokem 1354 nemocnice pro chudé s kostelíkem sv. Šimona a Judy založená Bohuslavem z Olbramovic. Tento špitál zakoupil v roce 1615 Václav Vilém z Roupova a daroval jej Českým bratrům.

Jejich majetek získal po roce 1620 řád Milosrdných bratří. Ti jej nechali ihned rekonstruovat. Do roku 1635 nechali přestavět nejzápadnější křídlo konventu a západní část severního křídla. Další část, na kterou se sbíraly finanční prostředky po roce 1648, byla dokončena do roku 1680. Na jejím budování se účastnil zednický mistr **Gion Decapauli**. V této době vzniklo také východní a severní křídlo, které roku 1686 vyzdobil štuky **Tommaso Soldatti**. Po roce 1687 se upravilo křídlo za závěrem kostela a jeho průčelí do ulice Milosrdných, včetně fortny. Stavba zůstala nedokončena, roku 1689 ji navíc poničil požár. Další práce na západním křídle jsou doloženy až v roce 1703, kdy bylo přistavěno patro. Po roce 1716 následovaly další úpravy. Vnější, pozdně renesanční vzhled s gotickými reminiscencemi byl v letech 1720 - 21 modernizován.¹⁶⁵

Roku 1735 byla nemocnice rozšiřována v průčelní části, ale dnešní podoba pochází z let 1751 - 53 a byla vytvořena zřejmě podle projektu **Jana Josefa Hrdličky**. Barokní vzhled kláštera byl porušen až novodobými přestavbami, při nichž byla přidána nová nemocniční budova, a ta si vynutila destrukci části severního křídla, na jehož místě vznikla novostavba, započatá roku 1923, podle návrhu architektů **V. Kvasničky** a **J. Mayera**. Tato novostavba byla ukončena roku 1927. Hlavní průčelí konventu, obracející se do ulice Milosrdných, podle svého nepravidelného uspořádání jasně ukazuje, že pozdně barokní fasáda jen sjednotila budovy vzniklé v různých etapách. Vzhled činí symetrickým zejména vysoké pilastry

¹⁶⁴ Český rozhlas on line; Pořad: Paprsky naděje (rozhovor vedl: Karel Vepřek) ; Praha: Český rozhlas 2; Pořad odvysíláný: 12. 11. 2005 v 17:05 hod. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz>

¹⁶⁵ Vlček, P.; Sommer, P.; Foltýn, D.; *Encyklopedie českých klášterů*; Libri; Praha 1997; s. 535-536

s dórskými hlavicemi. Některé tyto hlavice jsou ukončeny trojúhelnými štíty se sochami světců (ne řádových) z roku 1752.¹⁶⁶

Fortna (vstup) je rámována ještě raně barokním portálem, na jehož překladu je nápis s chronogramem datujícím ji rokem 1710. Této době odpovídají i vstupní dveře s bohatým akantovým dekorem. Zahradní fasáda konventu je zcela jiného rázu, neboť se zde zachovala řada oken z počátku 17. století a z této doby také tři střešní štítové vikýře. Západní křídlo bylo zvýšeno o druhé patro, čímž získal odlišnou podobu vnější dvůr. Hlavní střední dvůr má, zásluhou zazdění otevřených arkád v přízemí a jejich nahrazení okny pozdně klasicistního původu, odlišnou podobu od původní raně barokní stavby.¹⁶⁷

Také interiér nese známky různých období, ve kterých byl přestavován. Tak zde nalezneme jak prvky z 1. poloviny 17. století, tak části raně i pozdně barokní (rokokové). Zajímavý je raně barokní portálek u hlavní nemocniční fortny s původními dveřmi a letopočtem do roku 1635. Poblíž tohoto portálku nalezneme kovaná mřížová vrata, která jsou vrcholně barokního původu. Do jižního křídla byl umístěn velký nemocniční sál, do východního křídla další sály, v severním křídle nalezneme letní refektář s klenbou provázenou štukovou geometrickou výzdobou. Zde se zachovalo mramorové lavabo ze 17. století. Schody zvané Miserere (u nichž měla být použita prkna z popraviště českých pánů) jsou zřejmě slohu pozdně klasicistního.¹⁶⁸

- **Souhrnný popis kostela sv. Šimona a Judy**

Původně středověký kostelík sv. Šimona a Judy byl rozšířený roku 1608 a dále upravovaný asi v roce 1618. Před příchodem Milosrdných bratrů patřil německým kalvinistům. Milosrdní bratři jej nechali kompletně přestavět. Dřívější trojlodní chrám s bočními tribunami proměnili na jednolodní kostel, horní etáž, původně snad sloužící jako nemocniční sál, byla v roce 1719 přeměněna na oratorium. V této době nechali bratři také upravit interiér kostela, do kterého přibyla nová hudební kruchta, klenební žebra doplnily štukové akanty.

Vnější fasády kostela mají vrcholně barokní vzhled. Štít v západním průčelí má však základ z doby ještě před rokem 1632. Vyzdoben je sochou Immaculaty, která podobně jako sochy

¹⁶⁶ Tamtéž s. 536

¹⁶⁷ Tamtéž; s. 537

¹⁶⁸ Tamtéž s. 537

dalších vyobrazených světců (sv. Jana z Boha s trnovou korunou na hlavě a sv. Jana Grande), pochází pravděpodobně z dílny **Jana Jiřího Šlanzovského** (1721).¹⁶⁹

Jako hlavní průčelí slouží jižní fasáda s osovým vrcholně barokním portálem, nad kterým je vyobrazeno granátové jablko – symbol řádu. Toto průčelí je ozdobeno sochami dvou světců, kterým je kostel zasvěcen, sv. Šimonu a Judovi Tadeášovi. Mezi nimi stojí archanděl Michael. Kostel je zaklenut valeně se štukovými žebry, připomínajícími gotické síťové klenby. Klenba je svedena do vtažených pilířů, které tak vytvářejí boční kaple. Celek připomíná bavorské vzory. Novějšího data je hudební kruchta, malba presbyteria (podepsaná roku 1773 **Josefem Hagerem**) a krypta pod kostelem. K presbyteriu přiléhá sakristie, která má vrcholně barokní štukovou výzdobu a mobiliář z roku 1721.

Na vybavení kostela se podíleli nejpřednější umělci barokní doby v Čechách. Malba na hlavním oltáři s motivem sv. Augustina, který předává Janu z Boha knihu řádových pravidel a sv. Šimon a Juda orodující u Nejsvětější Trojice, bývá připisována dílně **Václava Vavřince Reintera** (1731). Další oltářní obrazy vytvořili **Josef Štern**, **Josef Joachim Redelmayer** a **Jan Rudolf Byss** (obraz sv. Jana z Boha s nemocným před Archandělem Rafaelem a Madonou z roku 1691). Sochařské práce jsou z dílen **Richarda Jiřího Prachnera**, **Ferdinanda Geigra**, **Jana Antonína Quittainera**, **Matouše Václava Jäckla** a hlavně **Ferdinanda Maxmiliána Brokofa**, jehož dílna vyzdobila varhany z let 1722-24.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Tamtéž; s. 535-536

¹⁷⁰ Vlček, P.; Sommer, P.; Foltýn, D.; *Encyklopedie českých klášterů*; Libri; Praha 1997; s. 538

• Závěr

Po dlouhé a slavné historii Milosrdných bratrů v Praze, nadešel nezasloužený konec... Po mnoha letech služby bližním a péči o jejich zdraví se jim dostalo nehezké odměny – ukončení činnosti v hlavním městě naší země. Je to smutné a zároveň nespravedlivé.

Při vzniku této práce jsem si byla prohlédnout pražský konvent. Doprovázel mě při tom současný mluvčí nemocnice, pan Haecker. Byl velmi milý a ochotný a provedl mě dokonce i místy, kam návštěvníci nemocnice nemají přístup. Ukázal mi refektář, místnosti bývalé kaple, pokoje pacientů, lékárnu ad. O konventu hovořil se zaujetím a nadšeně mi vyprávěl, jaké další přestavby a obnovy budovy se v budoucnu chystají. I mě tyto zprávy potěšily. Po nějaké chvíli jsem se zeptala na otázku, která mi od samého počátku ležela na srdci: „Konají se v prostorách nemocnice nějaké bohoslužby? Či pracují zde nějakí křesťanští pracovníci?“ Odpověď zněla, že v oddělení pro staré lidi pracuje několik řádových sester a v budoucnu se zde počítá s občasnými bohoslužbami. V tu chvíli jsem pocítila velké zklamání. „*Tělem k duši*“ je heslo Milosrdných bratří. K duši.... Jak pronikne současná péče v nemocnici Na Františku k duši svých pacientů? Zdraví tělesné je nesmírně důležité. A zdraví duše? Neméně. Nebyla právě v tom práce bratrů jedinečná? Ona totiž pečovala nejen o tělo, ale také o duši. Jinými slovy: ukazovala láskou k bližním lásku samého Boha. Kde je toto poslání v nemocnici dnes? Podařilo se komunistickému režimu skutečně vytlačit Boha pryč z tohoto konventu? Myslím, že všude tam, kde jedná láska člověka k člověku, je přítomen Bůh. Tam, kde se činí dobré, kde je uzdravován (třeba jen na těle) člověk, tam přebývá Bůh, který je Láska. V tomto smyslu minulý režim nemohl „Boha vyhnat“. Otázkou zůstává, jaká cesta čeká pražský konvent dál? Vráti se Milosrdní bratři? Na tuto otázku nemohu odpovědět. Každopádně bych si to velmi přála, ale skutečnost leží v rukou Božích.

Tato diplomová práce měla alespoň částečně vzpomenout slávu pražského konventu v době působení bratrů. Připomenout jejich dlouholeté dílo, jejich práci, obětavost, vytrvalost a také boje v těžkých dobách. Měla připomenout významné představitele, kteří také byli jen obyčejnými lidmi s všedními starostmi. Měla však také ukázat bezpráví, která se na bratrech děla v době nacistického a komunistického pronásledování a jejich krutý konec. Tato práce neměla vést k hořkosti a teskným myšlenkám na dřívější slávu, naopak, na této historii můžeme zahlédnout i výzvy pro dnešní dobu. Výzvy k poslušnosti Božímu hlasu, k plnění Jeho vůle, která tvoří nové a krásné věci. Takový hlas zaslechl i kdysi dávno sv. Jan z Boha, když obětoval svůj život práci nemocným. Z poslušnosti jednoho Božího muže vyrostl

nádherný poklad, který působí i v dnešní době – řád Milosrdných bratří. Ano, působí i dnes, na mnoha místech po celém světě a skrze něj se děje sláva Boží.

Bude ještě někdy zářit tato sláva z pražské nemocnice? A nezáří snad i dnes? Není snad v ní mnoho obětavých a vytrvalých pracovníků, kteří se věnují těm nejubožejším? Není snad tam mnoho sester, lékařů, ošetřovatelů, kteří ve dne v noci pečují o nemocné pacienty? I v tomto se ukazuje Boží sláva a nekončící láska. A základní kameny pokládali Milosrdní bratři.

Na závěr bych chtěla vyslovit přání směřující k vedení nemocnice Na Františku: „*Tělem k duši*“ – nebylo jen heslo minulých dob, naopak i dnes má hluboký význam. Mým přáním je, aby se nemocnice Na Františku vrátila k tomuto odkazu Milosrdných bratrů a svou činností stále zřetelněji zjevovala Boží lásku ke každému člověku.

ABSTRAKT

DANIELOVSKÁ, A. *Řád Milosrdných bratří v Praze*. České Budějovice 2006. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin. Vedoucí práce M. Weis.

Klíčové pojmy: Jan z Boha, Řád Milosrdných bratří, komunistické pronásledování, Nemocnice Na Františku

Práce je rozdělena na dvě základní části. V první části je charakterizována osoba Jana z Boha, jeho působení a rozvoj jeho práce.

Dále je zmíněna obecná charakteristika řádu Milosrdných bratří, tedy jejich organizace, základní stanovy a předpisy.

Druhá část se již věnuje konkrétně působení řádu v Praze, a to od jeho počátku v roce 1620 do jeho zániku. Zvláštní pozornost je věnována komunistickému pronásledování, včetně vzpomínek současného provinciála P. Vojtěcha Adalberta Málka.

Stručně je také zmíněn současný stav Nemocnice Na Františku.

Abstract

The Order Brothers of Mercy in Prague

Key terms: John of God, The Order Brothers of Mercy, persecution of communism, Hospital „Na Františku“

The work is divided in two parts. In the first part there is a description of the person of John of God, his influence and development of his work. Next there is a general description of the order Brothers of Mercy, their organisation, basic rules and regulations.

The second part is devoted concretely to the influence of the order in Prague from its beginning in 1620 till its closure.

Special attention is paid to the communist persecution, with the memories of brother P. Vojtěch Málek.

In brief the present state of the Hospital „Na Františku“ is also mentioned.

Seznam použité literatury

Primární literatura

1. Bogar, Benedikt; *Milosrdní bratři*; Družstvo Vlast; Praha 1934; s. 24 – 39, 43, 47, 48, 54-68, 70-73, 80-83, 90, 91, 193, 197, 198, 202-204, 207, 209-213, 213-217, 122, 127, 128, 136, 145-146, 149, 165, 178, 181-183, 186-188, 190, 215, 217, 224, 226, 227, 231
2. *Die Barmherzigen Brüder*; Kolektiv autorů; Reisenberger Verlag; Reisenberg 1931; s.21, 22, 24, 26, 28
3. Chrobak, Werner; *Ján z Boha – Pastier – Dobrodruh – Nemocničný priekopník*; Ján z Boha – nakladatelstvo; Mníchov; 1995; s. 5-7, 26, 29, 44, 45
4. Sajovitz, Meinhard; *500 Jahre Johannes von Gott*; Österreichische Provinz der Barmherzigen Brüder; Wien 1995; s.8-11, 16, 17, 61-71, 85, 94, 95
5. Sobel; Joannes de Deo; *Geschichte und Festschrift der österr. – böhm. Ordens – Provinz der Barmherzigen Brüder*; Selbstverlag des Ordens der Barmherzigen Brüder; Wien 1894; s. 101-110, 115-118, 120-123, 128
6. Vlček, Vojtěch; *Perzekuce mužských řeholních řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*; Matice Cyrilometodějská; Olomouc; s. 28, 44, 58, 78, 79, 91, 258, 411, 412

Sekundární literatura

7. Castro, Francisco de; *Geschichte des Lebens und der heiligen Werke des Johannes von Gott*; Johann von Gott Verlag; München; s. 115-124

8. Cuřínová, Ludmila; *Jan Theobald Held*; online. Praha: Zdravcentra; cit. 2006-04-03. Dostupné na WWW: <http://swww.zdravcentra.cz>
9. *Českomoravská provincie Hospitálského řádu sv. Jana z Boha*; Kolektiv autorů; Vydala: Českomoravská provincie Hospitálského řádu; Brno 2002; s. 2
10. *Český rozhlas on line*; Pořad: Paprsky naděje (rozhovor vedl: Karel Vepřek) ; Praha: Český rozhlas 2; Pořad odvysílaný: 12. 11. 2005 v 17:05 hod. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz>
11. Desenská, Irena; *V nemocnici Na Františku si historie podává ruce*; Vedení nemocnice Na Františku; Praha 2005; s. 5
12. Ederer, Antonín; *Nemocnice Na Františku s poliklinikou, bývalý klášter a nemocnice milosrdných bratří (čp. 847/I)*; Vedení nemocnice Na Františku; Praha 2005; s. 4
13. Hoffman, Bedřich; *Kdo vás zabije (Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech)*; Společenské podniky; Přeřov 1946; s. 338-344
14. Národní archiv v Praze; Sekce řádu Milosrdných bratří; Karton MB 178, 32; Praha 1921
15. Neruda, Jan; *Básnické spisy*; Nakladatel F. Topiš; Praha 1920; s. 122-123
16. *Přehled nemocí v nemocnici milosrdných bratří v Praze – v roce 1901*; Kolektiv autorů; Tisk Karla Bellmanna; Praha 1902; s. 9-10
17. Vlček, P.; Sommer, P.; Foltýn, D.; *Encyklopedie českých klášterů*; Libri; Praha 1997; s. 535-538

Prameny

18. Národní archiv v Praze; Sekce řádu Milosrdných bratří; Karton MB 178, 32; Praha
1921

• Seznam příloh:

- Příloha I - Jan z Boha
Příloha II - Basilika San Juan de Dios
Příloha III - Olejomalba Gómeze Morena a obraz Abrahama Bosse
Příloha IV - Obsah buly *Etsi pro debito*
Příloha V - Jan Neruda: Před fortanou milosrdných
Příloha VI - Dobové kresby konventu
Příloha VII - Závěť F. Bernardinuse Krocína
Příloha VIII - Vysvědčení P. Kučery 1
Příloha IX - Vysvědčení P. Kučery 2
Příloha X - Půdorys přízemí v klášteře Milosrdných bratrů
Příloha XI - Konvent a nemocnice Milosrdných bratrů
Příloha XII - Přístavba 1
Příloha XIII - Přístavba 2
Příloha XIV - Přístavba 3
Příloha XV - Přístavba 4
Příloha XVI - Přístavba 5
Příloha XVII - Kaple a nemocniční pokoj
Příloha XVIII - Schodiště a velký sál
Příloha XIX - Stará budova a vestibul
Příloha XX - Operační sál
Příloha XXI - Primáři nemocnice Milosrdných bratří
Příloha XXII - Karl Bayer
Příloha XXIII - Přehled nemocí
Příloha XXIV - Denní pořádek
Příloha XXV - Účet
Příloha XXVI - Seznam převorů 1
Příloha XXVII - Seznam převorů 2
Příloha XXVIII - Seznam převorů 3
Příloha XXIX - Posloupnost řádových generálů kongregace italské 1
Příloha XXX - Posloupnost řádových generálů kongregace italské 2
Příloha XXXI - Milosrdní bratři
Příloha XXXII - P. Jančařík, Šulc, Hányš, Vrbík

- Příloha XXXIII - Plánek nemocnice
- Příloha XXXIV - Dnešní podoba nemocnice 1
- Příloha XXXV - Dnešní podoba nemocnice 2
- Příloha XXXVI - Dnešní podoba nemocnice 3

Juan Ciudad (Jan z Boha)

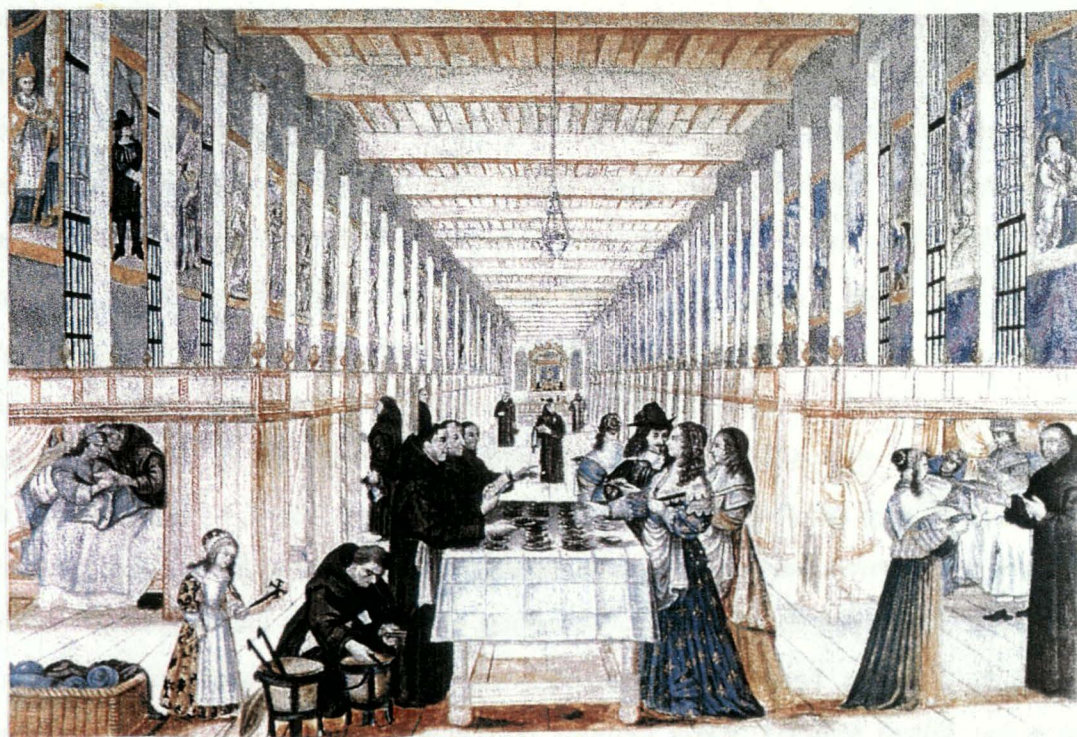
1495 - 1550

Basilika San Juan de Dios v Granadě

Jan z Boha zachraňuje nemocného z hořícího hospitálu v Granadě, Olejomalba Gómeze Morena

Milosrdní bratři při výdeji obědů v Hospital de la Charité v Paříži, 17. stol., Abraham Bosse

Příloha IV – Obsah buly *Etsi pro debito*

„Třeba z povinnosti máme se starati o všechny věřící, zvláště pak o náboženské řády, přece více musíme pečovati o nové náboženské kongregace, jež jako mladé sazeničky nutno zalévati, aby zapustily kořeny a přinesly hojné ovoce.

Již náš předchůdce papež Pius V., byv zpraven představeným hospitém Jana z Boha v Granadě, že ve Španělsku jsou v jistých vyjmenovaných městech stejné hospitály, jejichž bratři poslouchají představeného, dovolil jim nositi zvláštní oděv, míti jednoho z bratří knězem, zachovávatí pravidla sv. Augustina (atd.). Jak nám bylo nedávno sděleno, jest oněch hospitém 18, nejen ve Španělsku, nýbrž v Itálii a snad též v jiných zemích. I počet bratří z Božího požehnání velmi vzrost a denně stoupá k velikému duchovnímu užítku věřících, zvláště pak nemocných, kteří se k nim utíkají a docházejí u nich laskavého přijetí a pečlivého ošetření. Věřící, vidouce takovou činnost, rádi přispívají na ni almužnami. Tyto milosrdné skutky lze viděti též v tomto našem Městě v hospitém sv. Jana Kalybity na ostrově Tiberském.

Přemnozí tito bratři, žijící podle pravidel sv. Augustina, skládají tři podstatné sliby, k nimž přidávají čtvrtý – ošetřování chudých nemocných – ale nemají generálního představeného, jenž by řídil všechny hospitály a bratry, a též postrádají stanov přiměřených svému účelu. Proto se převelmi sluší, aby ti, kdož jsou spojeni stejným šatem, jménem a milosrdnou prací, nebyli řízeni nestejným pořádkem, každý podle svého hospitém, nýbrž aby byli uvedeni v pravou, bohumilou a řeholním osobám nejlépe odpovídající jednotu, pod nejlepší a stejnou řeholní kázní, kterou by předepsal společný souhlas a jednomyslný duch. Sami bratři usoudili, že k správnému ustavení a svatému udržení jejich společnosti velmi prospěje, budou-li též oni ustaveni v jednu družinu podle vzoru jiných řádně zavedených řeholních kongregací. Za tím účelem prosí, aby co nejdříve byla svolána jejich první generální kapitula, další pak generální kapituly aby jedou provždy byly stanoveny na určitý den. Na těch má s voliti generální představený a celý řád opatřovati vlastními a nejlepšími stanovami.

Vyvolili si pak jako místo nejvhodnější pro kapituly hospitém sv. Jana Kalybity.

My tedy jejich úmysl co nejvíce v Pánu doporučujeme, všechny hospitály zvané podle Jana z Boha, jak v Itálii, tak v jiných zemích, i v zaalpských a zámořských, jak nynější, tak budoucí, jako různé, rozdělené údy v jedno tělo spojujeme podle vzoru jiných schválených mnišských nebo řeholních kongregací a z nich, takto sjednocených, svou apoštolskou mocí tímto listem navždy tvoříme a zřizujeme jedno sdružení zvané „Bratři Jana z Boha“. A již nyní oznamujeme na květen příštího roku generální kapitulu všech řečených bratří, jež se bude

konati v hospitéle sv. Jana Kalybity. Prikazujeme tedy z moci poslušnosti, aby z každého domu přišli k ní dva bratři anebo alespoň jeden, a to i z toho domu, kde se sliby ještě neskládají, jen když tam členové nosí předepsaný oděv a nazývají se „Bratři Jana z Boha“.

Každému, buď si jakékoli důstojnosti, zapovídáme překážeti jim na cestě do tohoto Města. Ano, nařizujeme biskupům, v jejich městě nebo diecési jsou tyto hospitély, aby se postarali, by se bratři sem dostavili do udané lhůty.

Bratřím pak dáváme moc, aby na generální kapitoulu promluvili o pravidlech, podle nichž je každý hospitél dosud řízen, aby, co méně vhodného, odstranili, a co nejlepšího, zavedli. Dále, aby na základě evangelické a apoštolské nauky, svatých kánonů, předpisů všeobecných církevních sněmů, podává sv. Otců a podle stanov řádů již schválených ustanovili všechno, co by sloužilo k dobré správě jmenovaných hospitélů a co by podporovalo zbožný život a dobrou kázeň bratří. Též aby navždy pořídili pravidla, předpisy, zvyky a stanovy, jak každého hospitélu, tak i celé své družiny, i aby stanovili tresty pro přestupníky. Také dovolujeme, aby celou kongregaci rozdělili podle potřeby ve více provincií, které však budou podřízeny generálnímu představenému. Rovněž, aby zvolili na vhodnou dobu generála i jiné představené bratří, hospitélů a všech řeholníků celé kongregace anebo jednotlivých provincií.

Generální kapitule a představeným, kteří se na ni zvolí, nařizujeme a dáváme plnou moc, a to takovou, jakou mají představení a visitátoři jiných řádů řeholních, totiž aby v době svého úřadu visitovali hospitély, aby bratry, zřizence i představené, hlavu i údy, přidržovali k nápravě života a všechno zařizovali a prováděli, co by uznali za potřebné. Prohlašujeme, že stanovy a předpisy dané na této kapitule, vážnost a pravomoc generálního představeného, který se na ní zvolí, budou se vztahovati též na ony hospitély a bratry, z nichž by nikdo nechtěl anebo nemohl se dostaviti ke generální kapitule. Kdyby i z mnohých hospitélů bratři nepřišli, přece přítomní mohou pravoplatně kapitulu slaviti a všechno, co by na ní ustanovili, bude platiti tak, jako by se svorně na tom usnesli všichni členové celé družiny.

Tímto však nechceme biskupům ničeho ubírat z jejich moci nad hospitély a nad bratřimi, kterou mají vyhrazenou listem našeho předchůdce Pia V.“

Jan Neruda:

Před fortnou milosrdných

„Nech, hochu, nech – zde lávka – jenom chvíli!

Můj život sice chvatem k hrobu pílí,
však kdo se naposled již na svět dívá,
snad předce nějaká mu chvíle zbývá.

Já sice po odpočinku práhnu,
však tato fortna děsně vábivá
mne nevy pustí více za živa –
jen chvílku ještě, na zvonec než sáhnu!

Už dobíhají moje staré síly!
chléb pro rodinu žádá velkou pílí,
a pracoval jsem, jak jen otec může,
vždyť ruka má, hle, mozol, kost a kůže!
Ty ještě neznáš, milý hochu blahý,
ty ještě neznáš, seznáš teprve,
až rozpracuješ ruce do krve,
že lidský život jest až příliš drahý

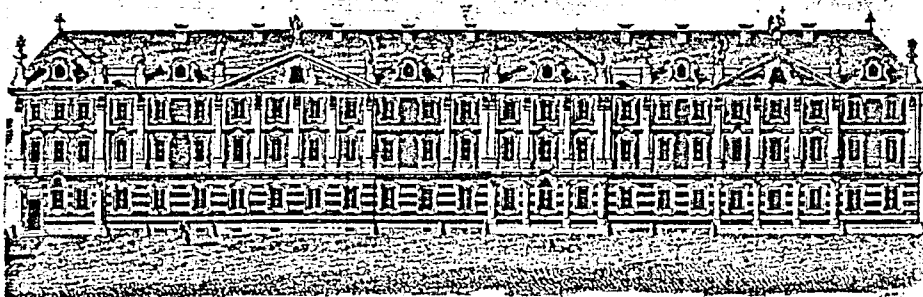
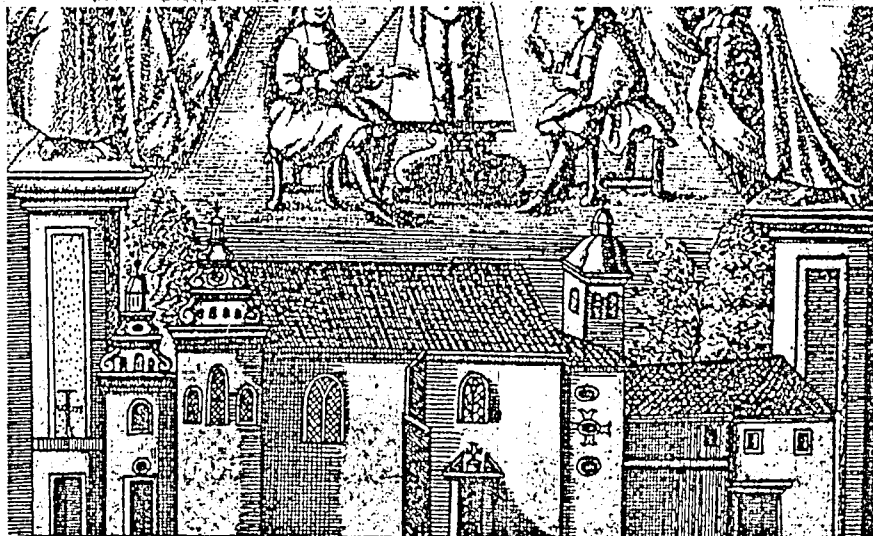
Dej mně svou ruku, milý dobrý hochu,
tyš jediný měl pro mne chvíle trochu,
aj otec pro synáčka život sází,
syn sotva otce k smrti doprovází!
Ach odpusť starci, že si stýskat zkusí!
Vím – nejednali ke mně nevděčně,
a loučili se se mnou srdečně,
a také vím, že – vydělávat musí.

*Ty's jediný vždy slouchal děda hlasu,
ostatní neměli chudáci času!
Dej dědu čelo, ty můj hochu zlatý,
ne rty! – vždyť starcův dech je jedovatý –
a jedno políbení na tvé líce,
už je to políbení poslední –
a ještě jednou na mne pohledni, -
teď, hochu, zazvoň, - nemám síly více.“*

Dokumentačně zajímavý je pohled F. B. Wenera na konvent milosrdných u sv. Šimona a Judy, a to i přes své nepřesnosti. Zachycuje totiž podobu špitálu před jeho velkou přestavbou po polovině 18. století, kdy bylo vybudováno dlouhé uliční křídlo.

Výsek z rytiny vydané v roce 1685 u příležitosti první pitvy provedené v nemocnici. Zobrazena je podoba kostela, jakou měl až do vrcholné barokní přestavby na počátku 18. století.

Kresba průčelí konventu milosrdných bratří na Starém Městě z poloviny 19. století. (Půdorys viz str. 74.)

Testament

Im Namen der Allerseeligsten und unverletzten
Dreifaltigkeit Gottes Vaters, des Sohnes, und des heil.
Geistes Amen

Ich, unten unterschriebener, im vollen Verstande und Vernunft, und
wenn ich wiederum meine Angelegenheiten nach Absterben meiner
von Eltern, oder sonstwie erhaltenen, so bediene
ich so dem Leben in welchem ich mich befinden werde, jedoch
insgesamt aber ich wieder im Gode ankommen sollte, ja wenig
als ich leben würde, mir einig und allein vorbehalten, jedoch
ihre Interessen mir zu übertragen, auch mir meine Abgaben
vom Leben so bediene wie so mich angeht, und mit weitem
breitesten unbedingtesten Willen willig und folgend zur
vollkommenen Übertragung, Veräußerung, und Aufhebung aller
Einkünfte und Besitzungen wie mit nachfolgender Bestimmung,

Prag den 4. November 1827

F. Bernardinus.
Krocin

Moys. Trif. Pr. u. l. o. s. k.
g. o. r. e. n. i. k.
J. o. s. e. f. U. t. i. r. u. b. o. s. e. u.
T. w. i. r. t. l.

Für die dritte Klasse.

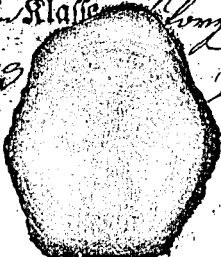
Von Seite der k. k. Hauptschule zu *Wien* wird hiemit bezeuget, daß *Antonieta* Schüler der dritten Klasse sich in den Sitten *wohl* verhalten, und die für den *ganzten* Kurs vorgeschriebenen Gegenstände folgendermaßen erlernt hat: *im J. 1828*

Die Religion	"	"	"	"	"
Die biblische Geschichte	"	"	"	"	"
Das Evangelium	"	"	"	"	"
Den II. Theil des Lesebuches	"	"	"	"	"
Das Lesen des					
Deutschgedruckten	"	"	"	"	"
Deutschgeschriebenen	"	"	"	"	"
Lateinischgedruckten	"	"	"	"	"
Lateinischgeschriebenen	"	"	"	"	"
Das Rechnen					
in den Brüchen	"	"	"	"	"
in der Regel Detri	"	"	"	"	"
Das Schönschreiben					
Deutschkurrent	"	"	"	"	"
" " Kanzelley	"	"	"	"	"
Lateinisch	"	"	"	"	"
Das Diktando = und Rechtschreiben	"	"	"	"	"
Die deutsche Sprachlehre	"	"	"	"	"
Die Aussprache	"	"	"	"	"
Die Anleitung zu schriftl. Aufsätzen	"	"	"	"	"
Das Lesen und Diktandoschreiben lateinischer Wörter	"	"	"	"	"
In Hinsicht des Fleißes war er	"	"	"	"	"

sehr gut.

Dieser Schüler verdienet daher in die *vierte* Klasse *mit* versetzt zu werden. *Wien* den *1ten* August. 1828

Anton Romisch
Gymnasiallehrer
und Hauptlehrer

Anton Romisch
Wien

Kutschera Joannes, Boh. Wraneyensis.

Secunde Grammaticae classi *diligentem publicam* operam dedit,
atque in tentamine publico *primi* semestris anni 1823

e. doctrina religionis	—	—	—
e studio linguae latinae	—	—	—
— — mathesis	—	—	—
— — geographiae et historiae	—	—	—
— — linguae graecae	—	—	—
a morum cultura	—	—	—

classi	<i>prima</i>
	<i>prima</i>
	<i>prima eminenter</i>
	<i>prima</i>
	<i>prima eminenter</i>

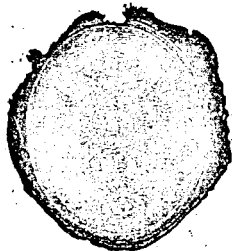
adscriptus est.

Satum in Gymnasio *C. R. Stanensi*
Augusti anni 1823.

die 1 mensis

Vidi

Petrus Knechtly

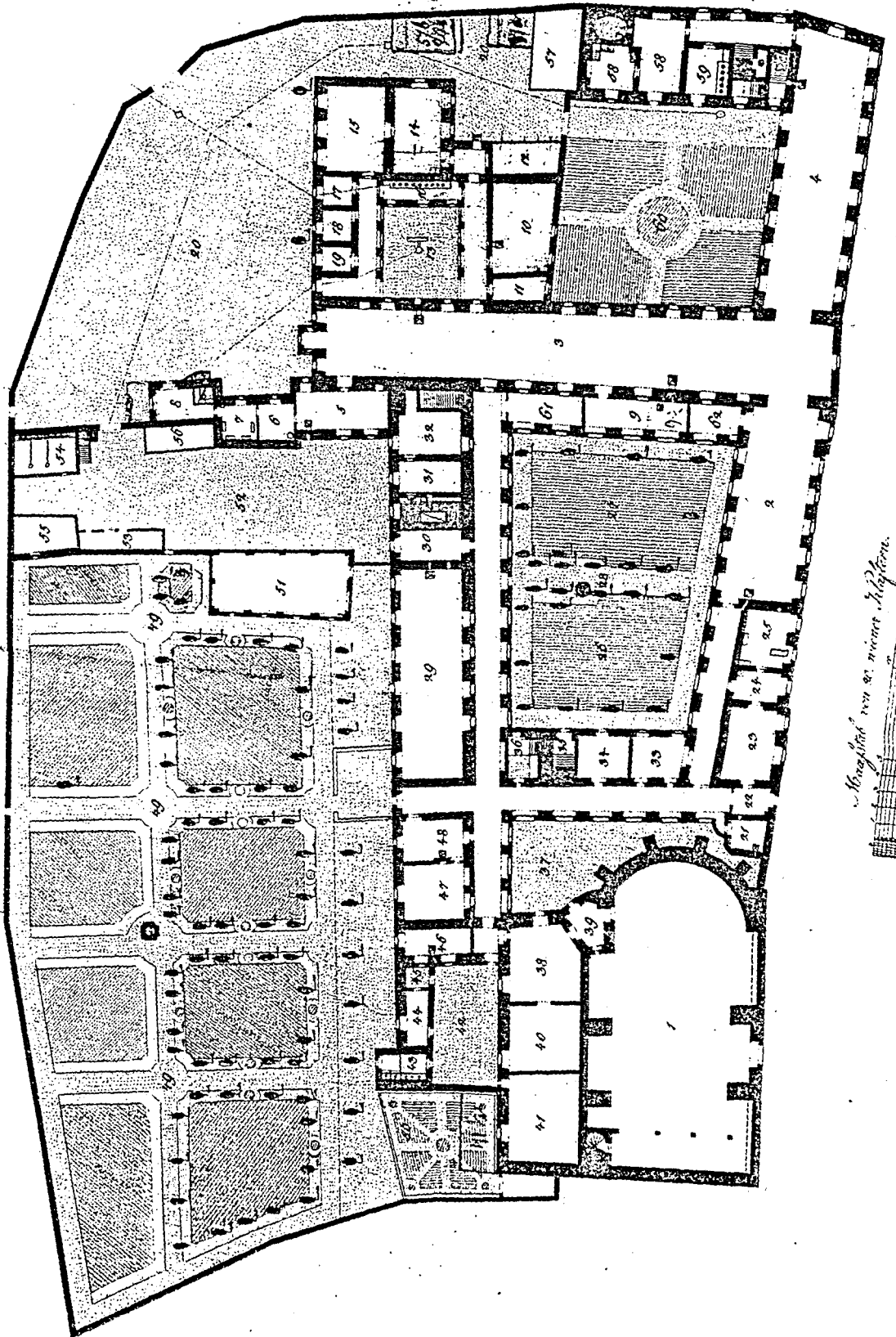
Uladus Kahl

Praefectus Gymnasii.

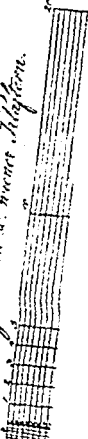
Professor publicus.

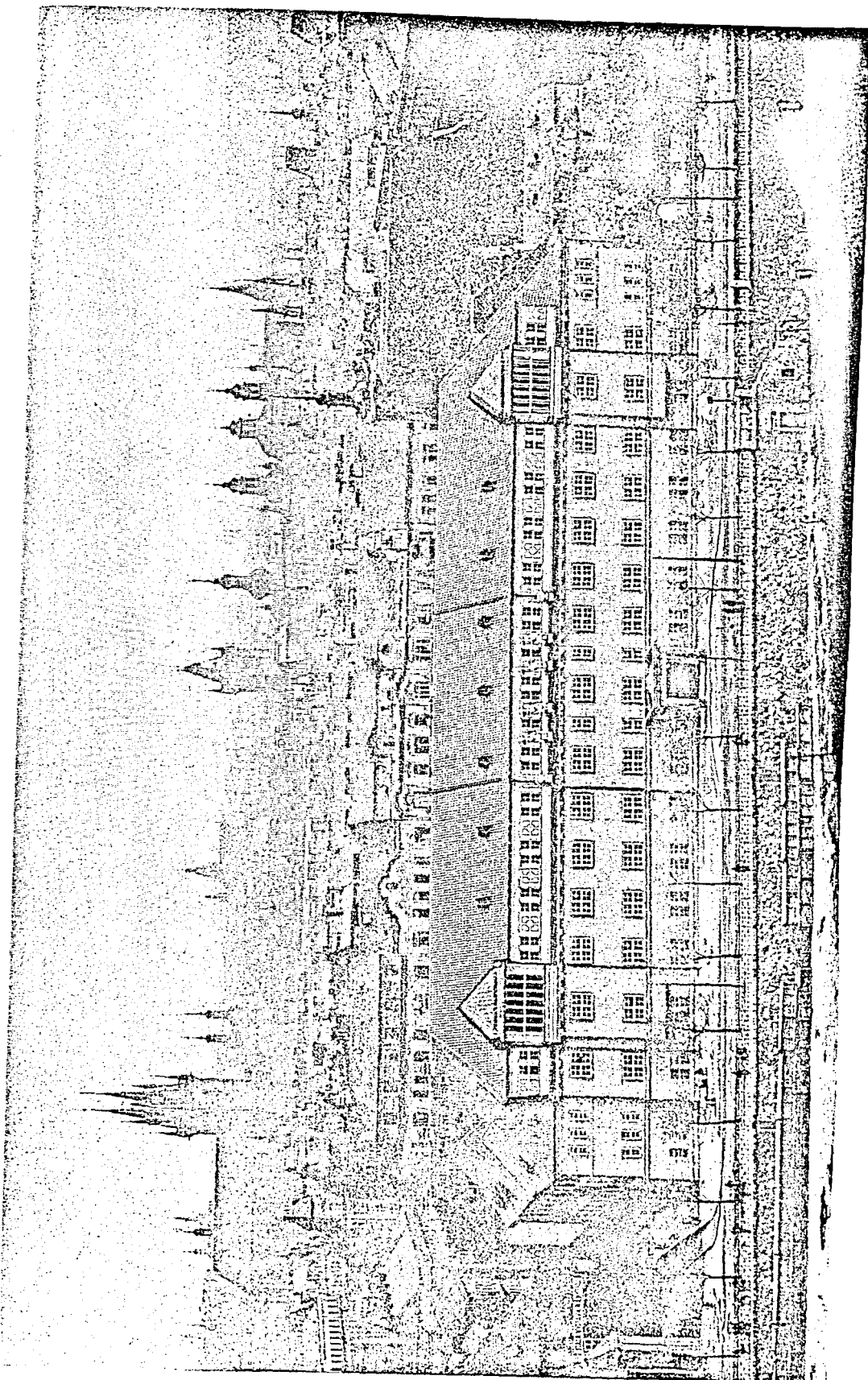
Priloha X – Púdorys přízemí v klášteře Milosrdných bratrů

Grundriß des Erdgeschosses im Kloster der Bambergischen Brüder
zu Ding.

Abzug des von der neuen Kapelle.

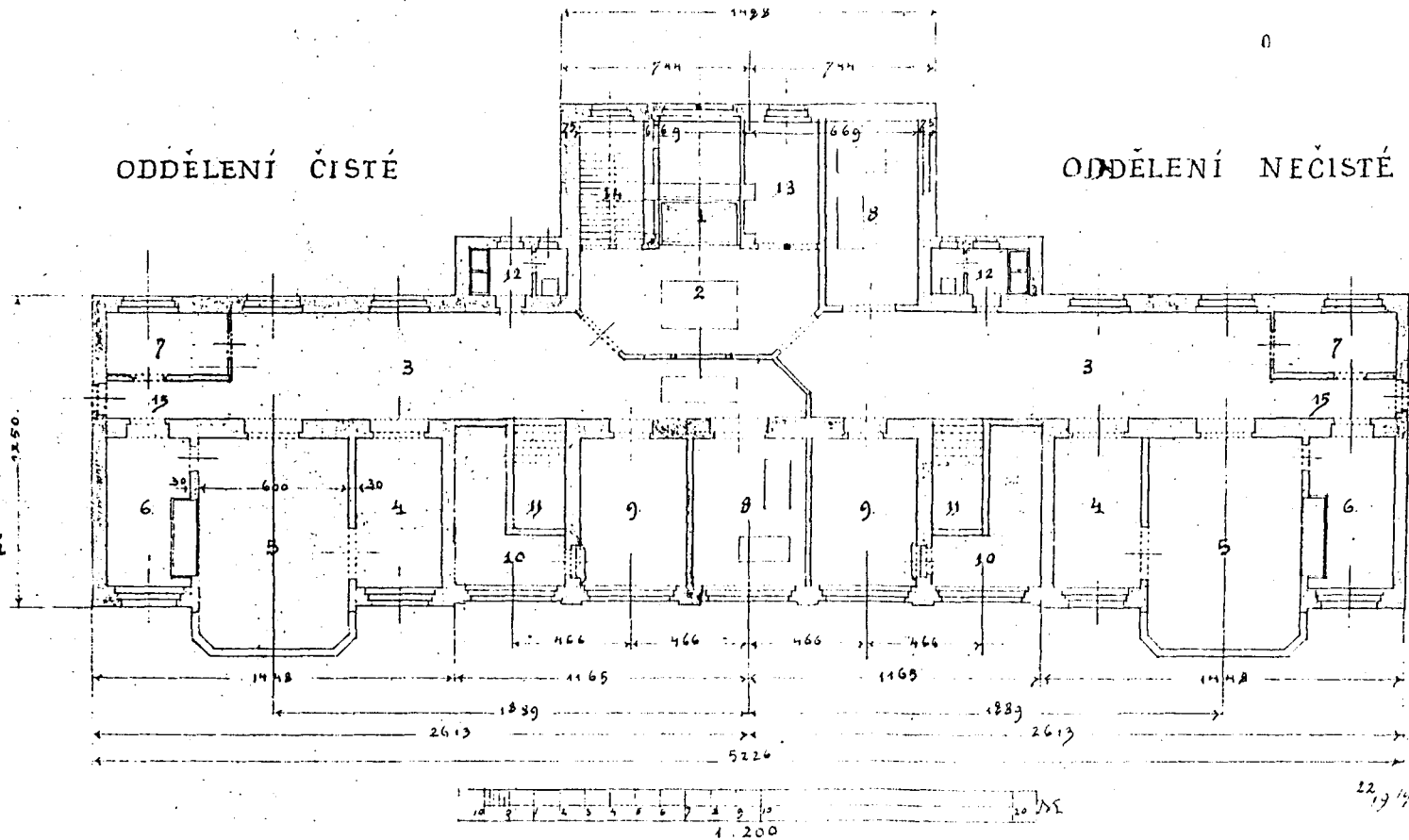

ODDĚLENÍ ČISTÉ

ODDĚLENÍ NEČISTÉ

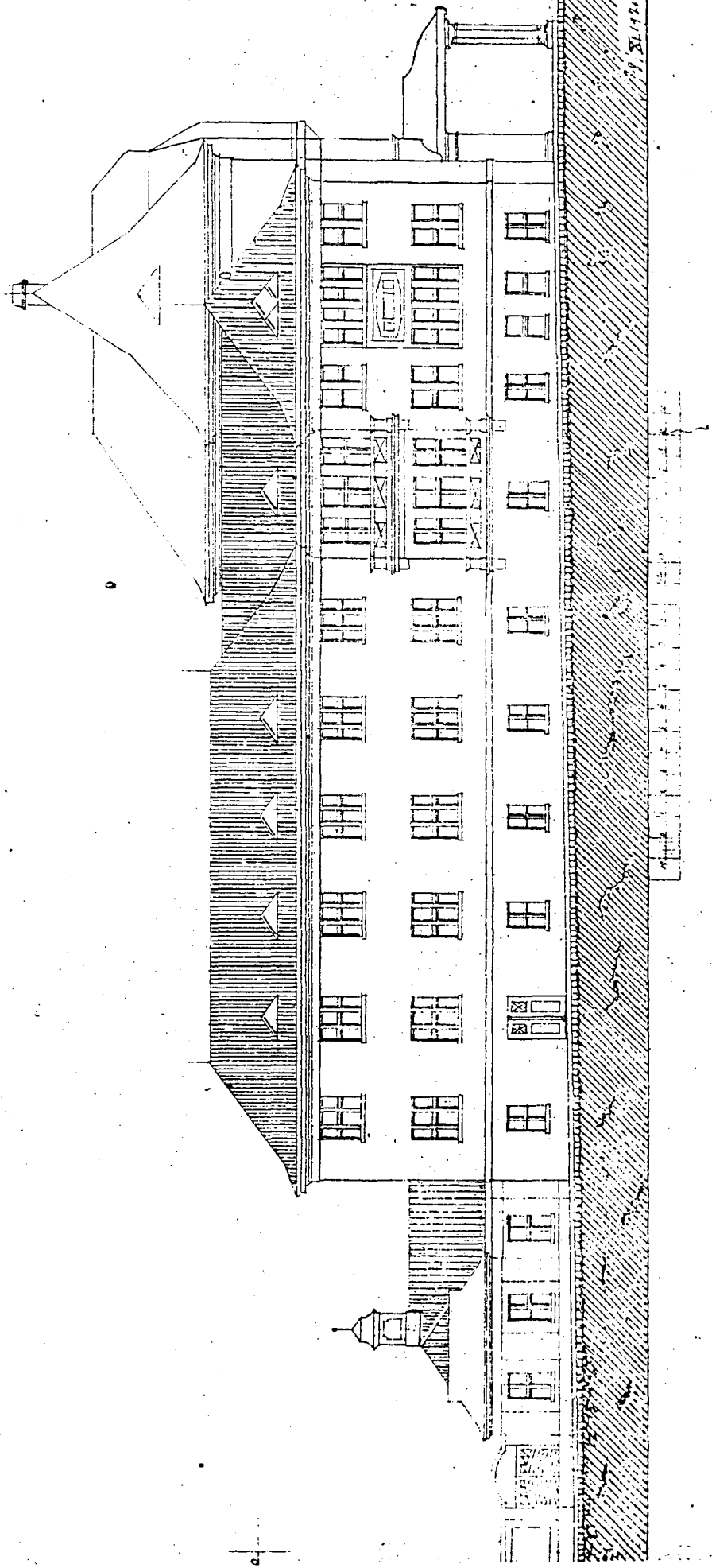
- 1 Výtah
- 2 Foyer
- 3 Corridor
- 4 Narkosa
- 5 Operační sal
- 6 Sterilisace
- 7 Sklad obvazů

- 8 Odpočinek
- 9 Pracov. operatéra
- 10 Koupel
- 11 Schody z I. patra
- 12 Záchod a spoušť
- 13 Roentgen
- 14 Schody na půdu
- 15 Přístup na půdu křídel

22.9.1921 Josef Schlappek

PRŮČELÍ VÝCHODNÍ.

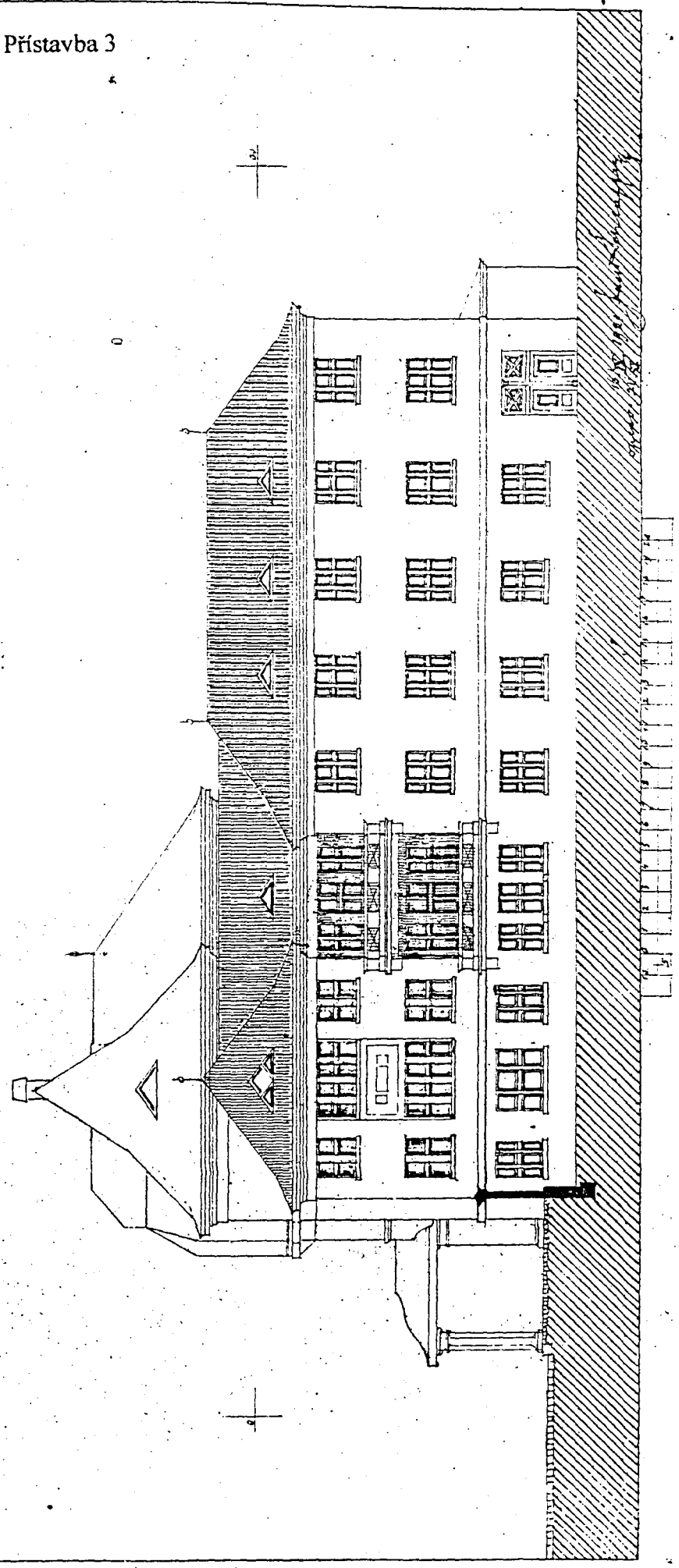
Pr. X. 1122 spec. et. 11/12

KONVENT MILOŠRD. BRATŘÍ v PRAZE.

PŘÍSTAVBA ŘÁDOVÉ NEMOCNICE

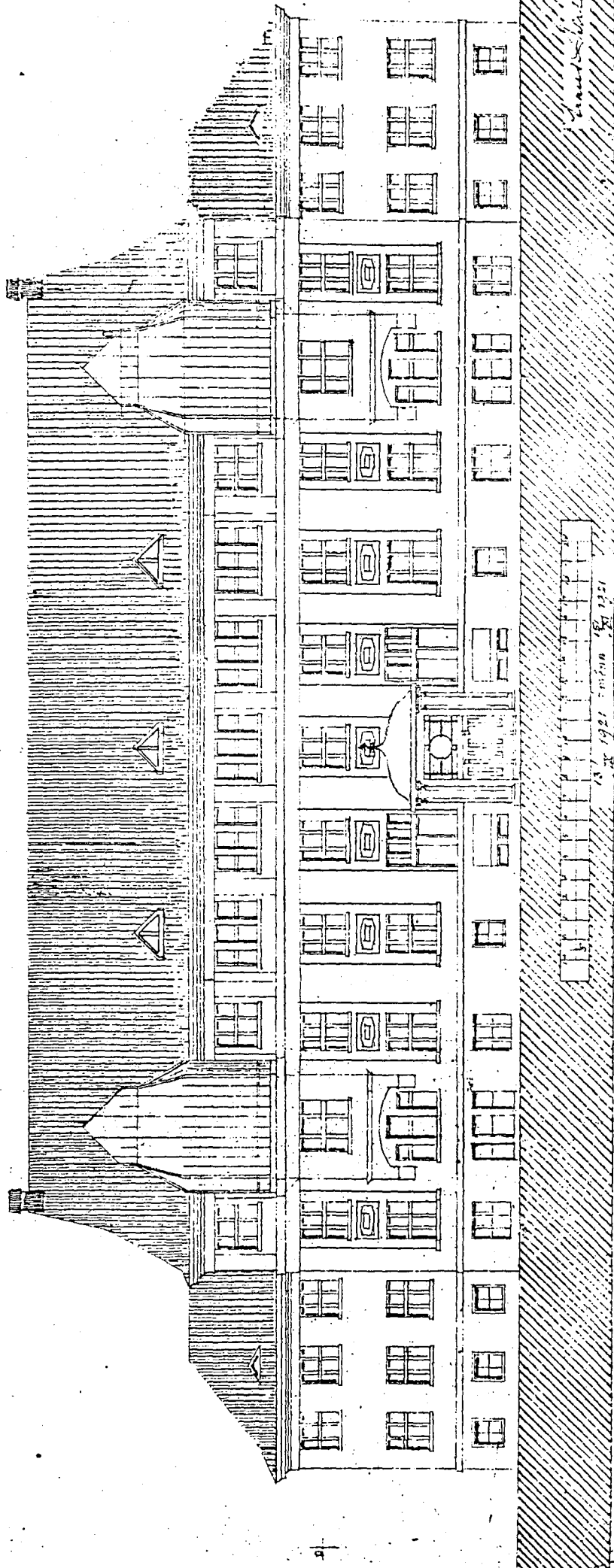
Příloha XIV – Přístavba 3

PRŮČELÍ ZÁPADNÍ.

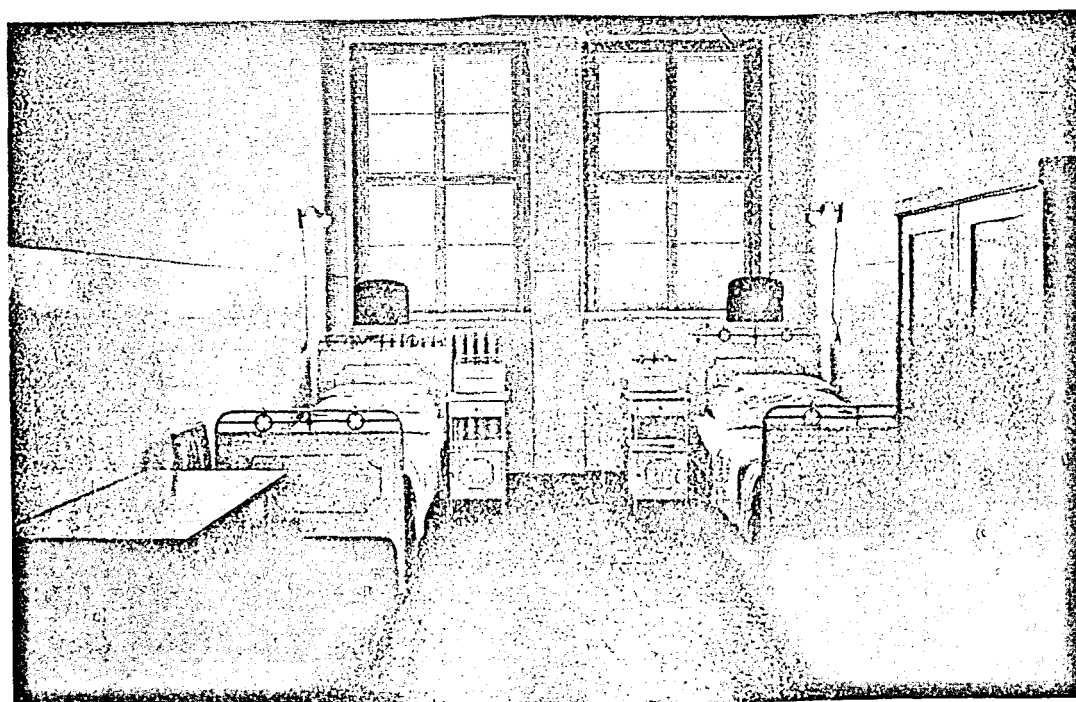
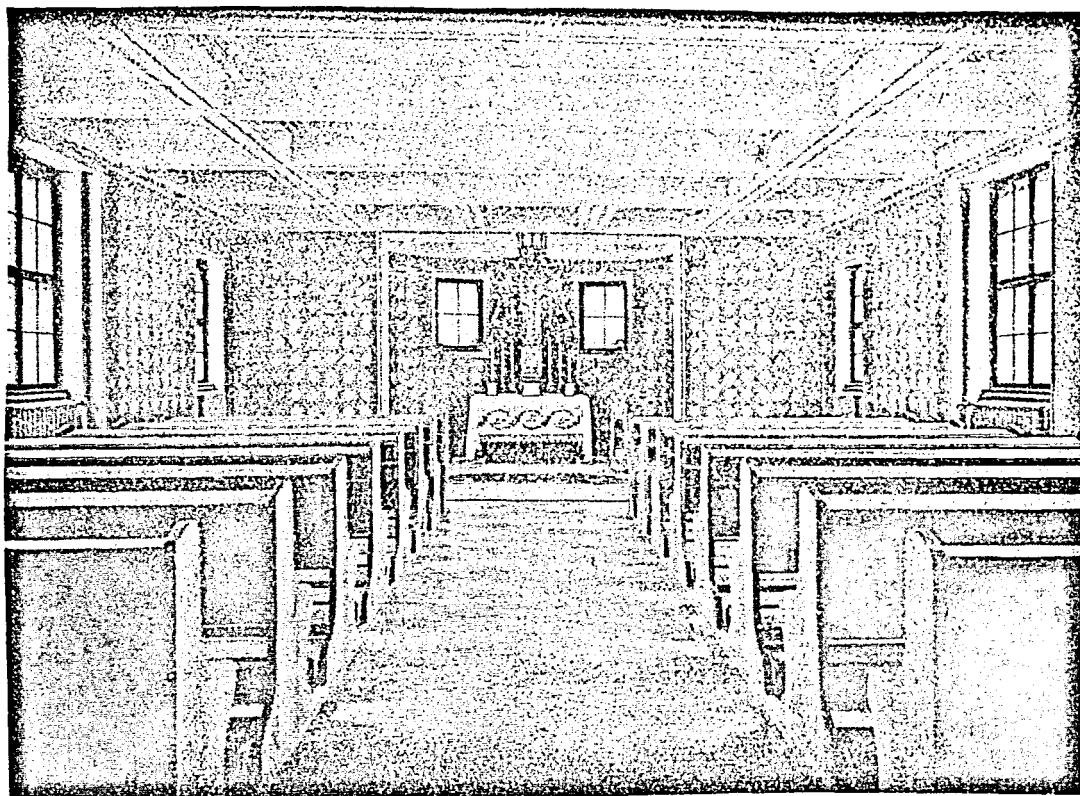

PRŮČELI SEVERNÍ.

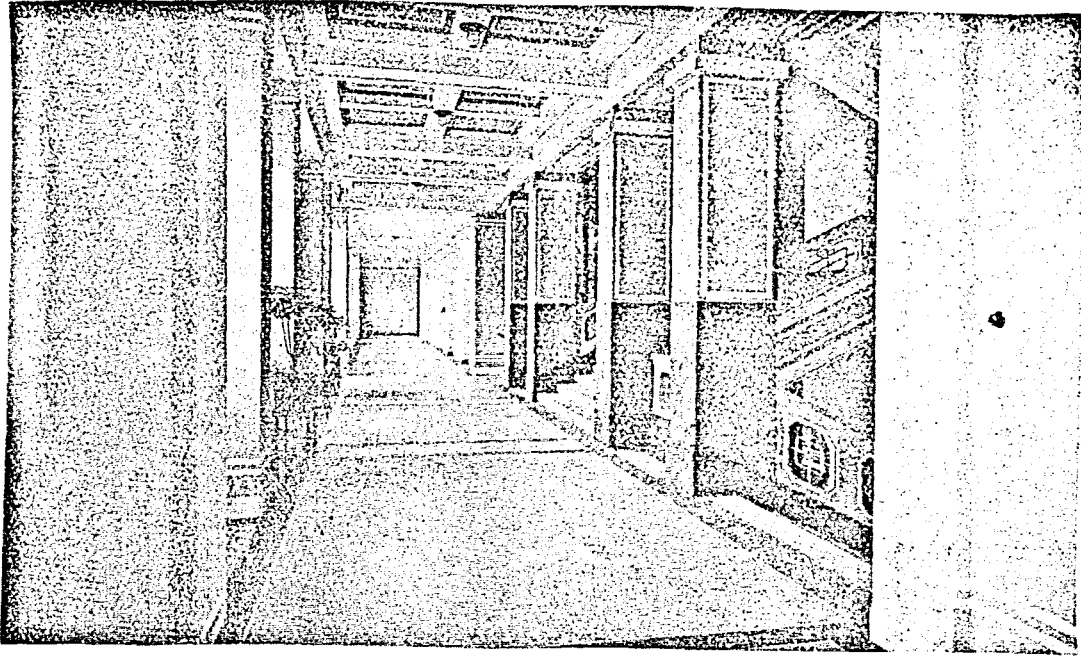
INVENT MILOSRD. BRATRI v PRAZE.

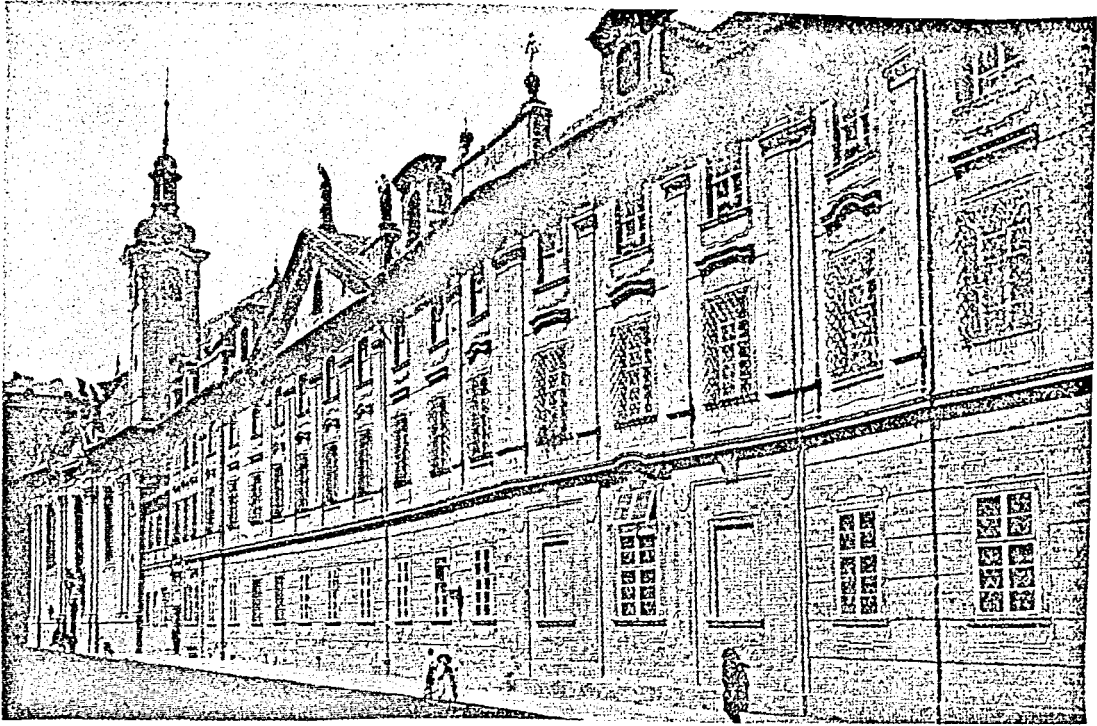

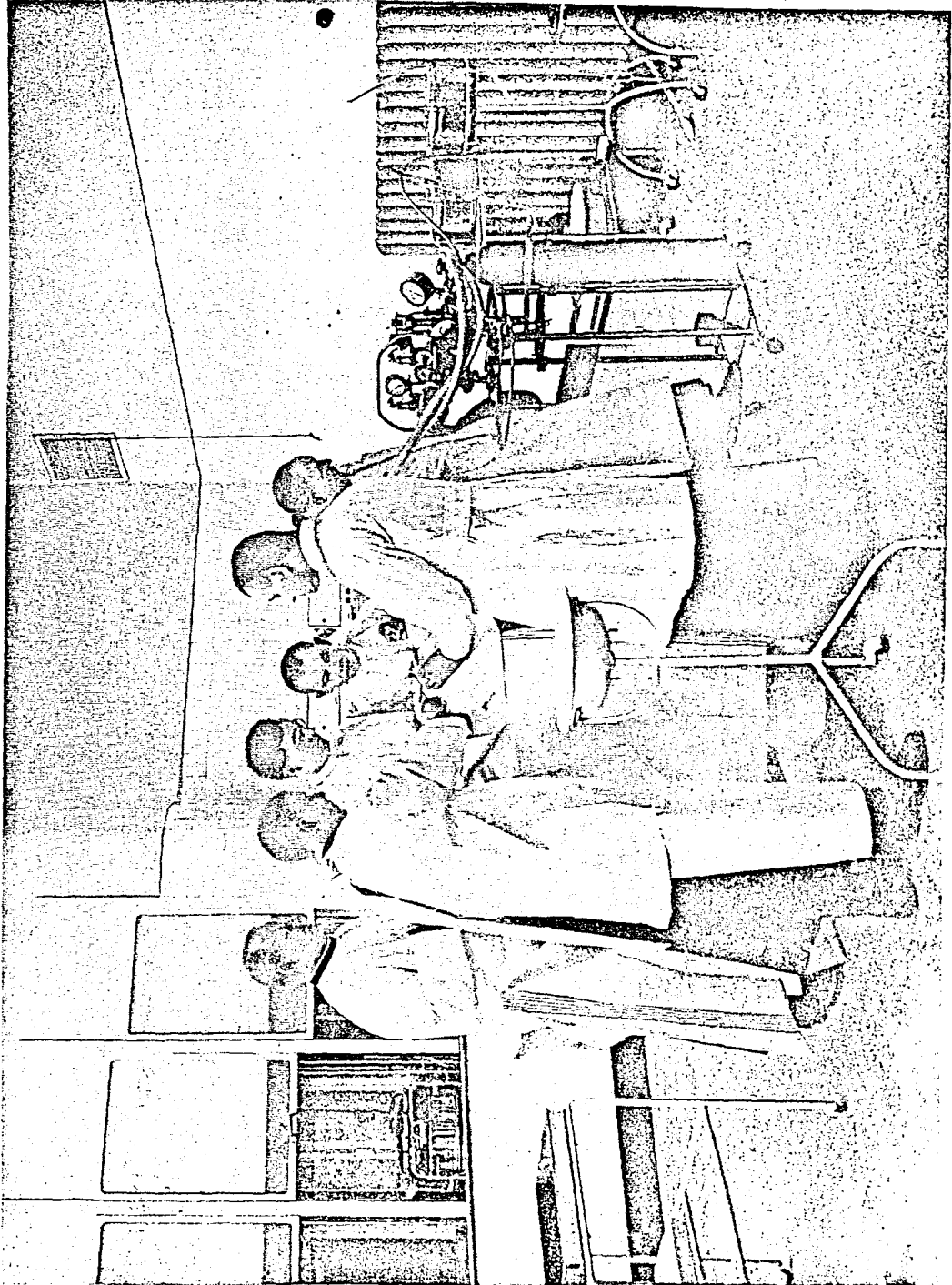
Příloha XVII – Kaple a nemocniční pokoj

Příloha XVIII – Schodiště a velký sál

Univ. Dozent Dr. K. Ascher

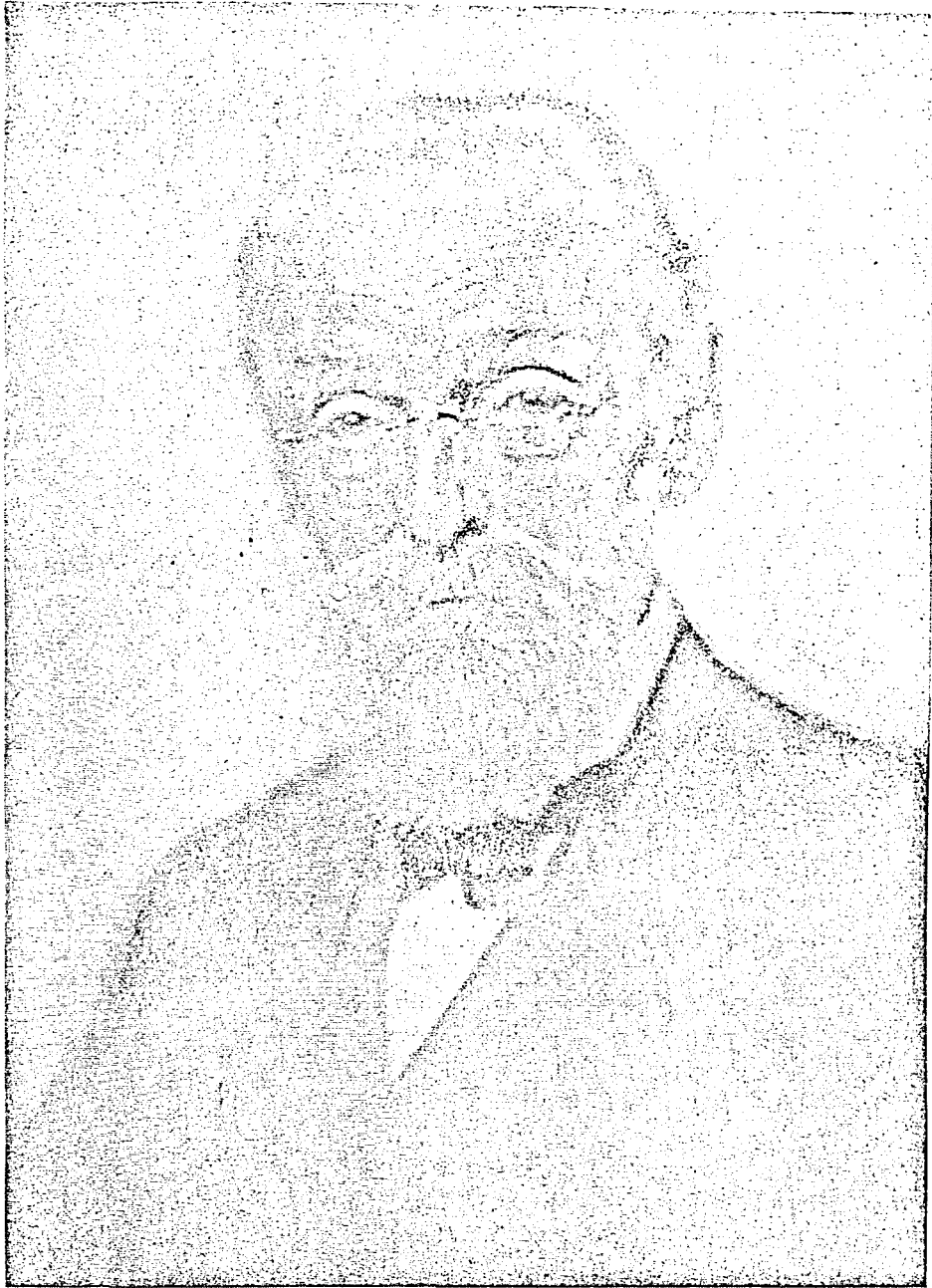
Dr. Vlad. Kreisinger,
Primář chirurgického oddělení

Dr. K. Pitha,
Primář interny

Dr. H. Fischer,
Primář na oddělení ušních, nosních
a krčních onemocnění

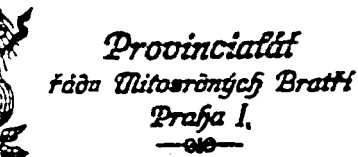
*Neu technisch. Konstrukte des Barometerigen Prädiktor
in Sachlichkeit*

Ernst Linnig

*des langjährigen Assistenten
Bayer*

UNIV.-PROF. DR. KARL BAYER

N e m o c i	Zbylo od roku 1895	Roku 1896					Rok 1897
		Přijatých	Propuštěných			Zemřelých	
			Uzdra-vených	Zlep-še-ných	Nevy-léče-ných		
I. Všeobecné nemoci, nemoci krve.							
Seslost věkem	1	27	—	9	—	—	1
Chudokrevnost	2	13	13	2	—	—	1
Hniloba krve	—	—	—	—	—	—	—
Močokrevnost	—	—	—	1	—	—	—
Tyf střevní	1	53	79	—	—	—	3
Nemoc Werlhofova	—	6	4	1	—	—	—
Hostec kloubní, prudký	2	12	31	2	—	—	1
Hostec kloubní, počasný	1	12	3	10	—	—	—
Pakostnice	—	6	—	6	—	—	—
Hostec znetvořující	1	1	—	2	2	—	1
Ůplavice cukrová	1	2	—	2	—	—	—
Kurděje	—	3	3	—	—	—	—
Zimnice střídavá	—	2	2	—	—	—	—
II. Krtičnatost a tuberkule.							
Krtice	—	3	—	3	—	—	—
Tuberkule blan mozkových	—	1	—	—	—	4	—
„ plíc	12	233	—	191	13	31	10
„ pobřišnice	—	1	—	—	—	1	—
„ střev	—	2	—	—	—	—	—
Aktinomykose	—	3	—	2	—	—	1
III. Novotvary.							
Nezhoubné	atherom	—	2	2	—	—	—
	cystom	—	1	1	—	—	—
	fibrom	1	1	2	—	—	—
	epitheliom	—	3	2	—	—	1
	ganglion	—	1	1	—	—	—
	lipom	—	1	1	—	—	—
	lymphom	—	30	20	—	—	—
	myxoedem	—	1	1	—	—	—
	polyp	—	1	1	—	—	—
	tylom	—	10	10	—	—	—
	sarkom	—	3	3	2	—	—
	nádor na dásni	—	1	1	—	—	—
	lymphosarkom	—	1	—	—	—	—
	rakovina rtů	—	2	1	—	—	—
	Zhoubné	„ čelisti	—	4	—	—	—
„ nosu		—	1	1	—	—	—
„ hrtanu		—	1	—	—	1	—
„ šourku		—	1	1	—	—	—
„ jazyku		1	7	2	3	—	1
„ žaludku a vrátníku		2	20	—	4	7	1
„ konečníku		—	4	—	1	—	1
„ měchyže		—	2	—	—	2	—
„ předstojnice		—	1	—	—	—	—
„ střeva		—	2	—	—	1	—
IV. Cizopásníci.							
Tasemnice dlouhočlenná	—	4	4	—	—	—	—
Škrkavka člověčí obecná	—	1	1	—	—	—	—
V. Poranění vyjma pokusy sebevraždy.							
Otřesení mozku	—	2	2	—	—	—	—
Zlomeniny	4	50	41	4	—	—	7
Zhmžděníny	2	31	31	—	—	—	2
Rány zhmžděné	—	10	33	—	—	—	2
„ tržené	1	9	10	—	—	—	—
„ řezné	2	13	17	—	—	—	1
„ bodné	—	6	6	—	—	—	1
„ střelné	—	1	—	—	—	—	1
„ zastaralé, hnijící	—	2	2	—	—	—	—
Prorážení pohrudnice	—	1	1	—	—	—	—
Počínající kontraktura dlaně	—	1	—	—	1	—	—
Šnéška	34	790	367	245	27	11	13

Provinciálův

řádu Uliatosróných Bratrů

Praha I.

—o—

D e n n í p o ř á d e k

v době duchovních cvičení od 19. září do 27. září 1936 :

- o 1/2 5. hod. vstávání.
- 5. „ ranní modlitba.
- 6. „ mše sv. a sv. přijímání.
- 7. „ konventní mše sv.
- 1/2 8. „ snídane.
- 8. „ I. přednáška, potom volný čas.
- 3/4 10. „ přesnídávka.
- 10. „ II. přednáška.
- 11. „ duchovní cvičení.
- 12. „ adorace, řítanie, Vespéry.
- 1/2 1. „ oběd, adorace.
- 2. „ III. přednáška.
- 3. „ svatý růženec.
- 3/4 4. „ svačina.
- 4. „ IV. přednáška.
- 5. „ Matutin a Laudy.
- 6. „ křížová cesta.
- 3/4 7. „ večeře a po ní večerní modlitba.

Začátek dne 19. září 1936 o 4. hod. odpoledne.

Ukončení dne 27. září 1936 o 8. hod. ranní .

Po celou dobu sv. exercitií jest zachovávatí přísné
s i l e n t i u m !!!

F. O. ...
provinciál.

Str.

2 proare dne 1. srpna 1912

pro s. l. v. lednickýj Romant.
milosrdnýj bratři.

Splatno a dovoatelno v místě vystaveni.

	K	n
Ob.	237.	87
Cizak	15.	32
Styl	20.	04
Spiritus	103.	88
minerální vody	31.	14
Tiskopiny	7.	-
plyn	1.	60
knihy f. R.	31.	69
v R.	9.	44
Lebnat	48.	-
invidka	6.	-
provin	100.	-
Ukamen	677.	98.

26 Cis. 450.

A n h a n g.

Gesamt-Aufnahme von Kranken während des Bestehens der Anstalt.

Convent Prag.

Zeiträume und Bettenanzahl		Zahl der Kranken
Vom Jahre 1620 bis zum Jahre 1687 in 12 Betten .		20.100
„ „ 1688 „ „ „ 1739 „ 70 „ .		52.000
„ „ 1740 „ „ „ 1752 „ 94 „ .		14.300
„ „ 1753 „ „ „ 1800 „ 108 „ .		62.400
„ „ 1801 „ „ „ 1822 „ 121 „ .		33.766
„ „ 1823 „ „ „ 1843 „ 140 „ .		45.008
„ „ 1844 „ „ „ 1864 „ 150 „ .		59.007
„ „ 1865 „ „ „ 1891 „ 167 „ .		78.018
Total-Summe .		364.599

IV. Prioren im Convente zu Prag vom Jahre 1620 bis auf die heutige Zeit.

Lfd. Zahl	Antrittsjahr	N a m e	Abstammung	Gestorben wann u. wo?
1	1620	Joannes Bapt. de Cassinetti *)	Italien	8./1. 1627 Prag
2	1627	Gabriel Krautvogel	Nied.-Oest.	7./5. 1664 Wien
3	1632	Vincentius Forstner	—	—
4	1638	Martinus Rödlein	Frankreich	15./1. 1686 Neuburg
5	1641	Christophorus Voyt, I. Prior	Böhmen	27./3. 1683 Graz

*) Die ersten zwei waren General-Commissäre, die nächsten zwei Convents-Vicare, dann beginnen die Prioren.

Lfd. Zahl	Antrittsjahr	N a m e	Abstammung	Gesertel wann u. wo?
6	1647	Vincentius Forstner	Steiermärk	25./4. 1641 Neuburg
7	1650	Marcus Antonius Diwald	—	—
8	1656	Bartholomaeus Maurik	Prag	20./6. 1676 Pressburg
9	1665	Hilarius Dubracka	Elsass	9./5. 1674 Graz
10	1668	Marcus Antonius Diwald	—	—
11	1671	Felix Schachner	Salzburg	4./7. 1681 Neuburg
12	1674	Marcus Antonius Diwald	Wien	18./1. 1683 Wien
13	1677	Antonius Iberer	Bayern	19./1. 1701 Feldsberg
14	1680	Albertus Fölsch	Steiermark	28./3. 1690 Graz
15	1683	Franciscus Paul	Schweiz	21./3. 1674 Graz
16	1685	Bernardus Hirschfeld	Polen	29./2. 1706 Krakau
17	1688	Hyacinthus Grone	Westphalen	2./2. 1710 Tescher
18	1695	Hieronimus Hain	—	—
19	1713	Adalbertus Pichler	Nied.-Oest.	23./12. 1716 Prag
20	1716	Hieronimus Hain	Schlesien	19./9. 1716 Prag
21	1717	Bonaventura Conrad	Wien	28./3. 1736 Feldsberg
22	1717	Matthaeus Mayer	Westphalen	25./12. 1734 Pressburg
23	1721	Ambrosius Brandsteidl	Lombardei	22./3. 1715 Graz
24	1724	Romanus Schrott	Speier	1./9. 1724 Prag
25	1727	Pius Schierer	Mähren	1./1. 1734 Prossnitz
26	1730	Michael Schwanda	—	—
27	1736	Leo Kurtz	—	—
28	1739	Michael Schwanda	—	—
29	1742	Leo Kurtz	Wien	8./1. 1774 Wien
30	1745	Michael Schwanda	—	—
31	1748	Narcissus Schön	Mähren	15./4. 1734 Prossnitz

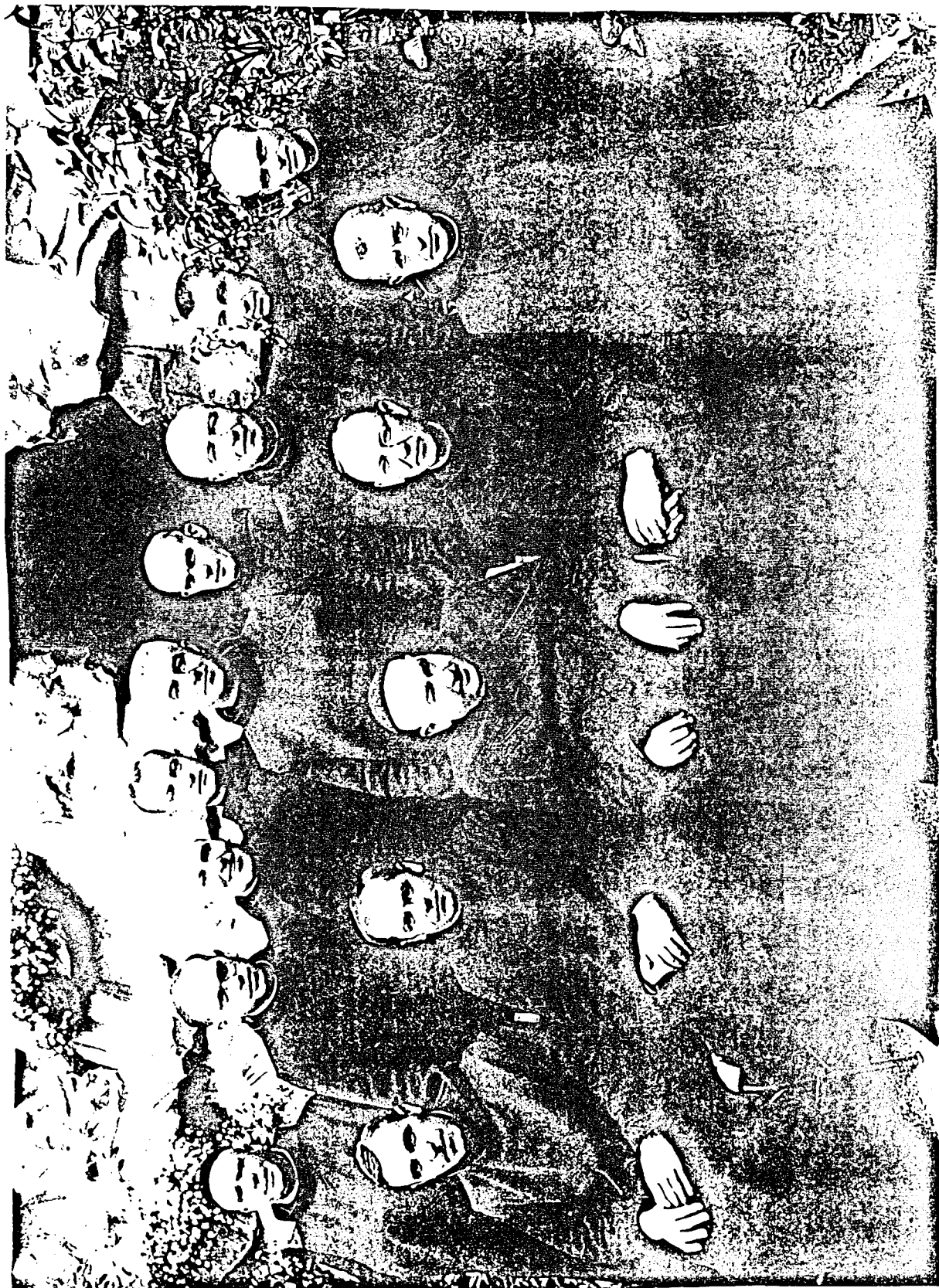
Lfd. Zahl	Antrittsjahr	N a m e	Abstammung	Gestorben wann u. wo?
32	1751	Michael Schwanda	Böhmen	21./12. 1753 Prag
33	1754	Patricius Wasserburger	Böhmen	13./10. 1769 Wien
34	1757	Quido Dühr	Salzburg	28./7. 1772 Prag
35	1763	Raphael Wagner	Wien	10./6. 1787 Wien
36	1764	Caesareus Rohliček	Böhmen	14./9. 1775 Teschen
37	1772	Robertus Kowařzik	Böhmen	19./11. 1780 Pressburg
38	1775	Redemptus Bischoff	—	—
39	1778	Nivardus Wachtel	Wien	13./2. 1801 Wien
40	1781	Vincentius Kneer	Nied.-Oest.	25./5. 1808 Wien, Racuv.
41	1784	Redemptus Bischoff	Böhmen	4./12. 1802 Wien
42	1788	Paschalis Baylon Fiala	Böhmen	6./1. 1825 Wien
43	1803	Adolphus Payl	Böhmen	21./4. 1808 Prag
44	1808	Vendelinus Sklenczka	Böhmen	20./1. 1810 Prag
45	1810	Fortunatus Ringhofer	Böhmen	27./8. 1827 Lettowitz
46	1813	Chrysogenus Pisch	Mähren	9./1. 1845 Teschen
47	1814	Chrysanthus Martinowsky	Mähren	18./4. 1840 Lettowitz
48	1831	Magnobonus Grünes	Steiermark	6./3. 1844 Prag
49	1838	Blasius Grossinger	Mähren	14./12. 1854 Prag
50	1854	Coelestinus Opitz	Böhmen	7./12. 1866 Wien
51	1859	Anselmus Lichtblau	Mähren	6./9. 1869 Wien
52	1864	Eugenius Konrath	Nied.-Oest.	15./3. 1881 Wien
53	1869	Balthasarus Schipek	Mähren	
54	1875	Bonaventura Kornauth	Mähren	
55	1879	Wratislaus Raschin	Böhmen	1./4. 1883 Prag
56	1888	Aurelius Papoušek	Böhmen	

Císlo, jméno a příjmení	Zvolen dne	Narozen v
1. Petrus Sorianus Jakob de la Croce	22. června 1587	Bujalance 1515
2. Joannes Mendez	18. srpna 1558	Veles de Malaga
3. Paulus Gallo	8. března 1589	Španělsko 1552
4. Augustin Kyrieleison	25. list. 1596	Lucca
5. Michael de Vecchi	25. list. 1602	Naso
Michael de Vecchi	10. října 1605	Milán
Ambrosius Pac. Perego	27. dubna 1608	Milán
6. Gabriel Longo	4. srpna 1608	Milán
7. Ambrosius Pac. Perego	2. května 1610	Milán
Petrus Zucchinelli	24. dubna 1616	Milán
Andreas Chareri	19. října 1619	Milán
8. Raphael Bonaventura	v list. 1620	Reggio v Kalabrii
9. Nuntius Spera	2. května 1621	Benátky
10. Nicolaus Avagnale	25. dubna 1627	Neapol
11. Angelicus Rampolla	17. dubna 1633	Neapol 1580
Nuntius Spera	8. května 1639	Polizzi 1586
Josephus Partiale	14. května 1645	Neapol
12. Spiritus Scottino	4. září 1646	Neapol
Nicolaus Avagnale	12. května 1647	Piacenza
	4. května 1653	Neapol 1580

Císlo, jméno a příjmení	Zvolen dne	Narozen v
13. Ambrosius Gallego	breve 24. ledna 1659	Siracusy 1599
Angelicus Rampolla	breve 4. ledna 1665	Polizzi 1586.
Angelicus Rampolla	breve 19. dubna 1671	Polizzi 1604
Joannes Bapt. Catalano	12. ledna 1675	Polizzi 1620
14. Josephus Fogliano	9. května 1677	Melegnano 1614
15. Joannes Bapt. Catalano	9. května 1683	Polizzi 1620
Joannes Bapt. de Rossi	17. června 1684	Lecce 1640
16. Thomas Bonelli	13. května 1685	Benátky 1639
Thomas Bonelli	breve 30. ledna 1691	Benátky
17. Joannes Bapt. Fazio	27. dubna 1692	Palermo 1640
Thomas Bonelli	20. dubna 1698	Benátky 1639
Thomas Bonelli	breve 20. prosince 1700	Benátky 1639
Josephus Ant. Benedetto	19. listop. 1706	Milán 1654
18. Josephus Ant. Benedetto	14. května 1707	Milán
Ambrosius Quarneri	2. března 1711	Kremona 1667
19. Josephus Maria Trinchese	breve 7. května 1713	Neapol 1659
Josephus Maria Trinchese	— list. 1718	Neapol
Alexander M. Martinetti	4. února 1720	Rím 1668
20. Bernhardus Banti	breve 4. května 1727	Rho (Milán) 1657
Bernhardus Banti	4. května 1727	Rho (Milán)
21. Joachimus Maria Maggi	30. dubna 1730	Pietrasanta 1659
22. Antonius Cozza	22. dubna 1736	Polizzi 1692

Číslo, jméno a příjmení	Zvolen dne	Narozen v
Leopoldus Pius Sormani	26. pros. 1740	Milán 1687
23. Leopoldus Pius Sormani	15. dubna 1742	Milán 1687
24. Joannes Bapt. Zafarana	5. května 1748	Kaltagirone
25. Andreas Riccioni	5. května 1754	Pietrasanta 1684
26. Leopoldus Felix Banfi	27. dubna 1760	Milán 1711
27. Julius Franc. Banfi	20. dubna 1766	Milán 1708
Augustinus de Cardenas	16. března 1770	Barcelona
28. Augustinus de Cardenas	10. května 1772	Barcelona
Filipus Magnani	12. února 1776	Rím 1711
Leopoldus Felix Banfi	10. května 1778	Milán 1711
Vincentius Maria Salerno	— 1781	Palermo 1717
29. Vincentius Maria Salerno	2. května 1784	Palermo 1717
30. Joannes Bapt. Porena	24. dubna 1790	Rím 1729
34. Benedictus M. Romolini	17. dubna 1796	Rím 1749
Benedictus M. Romolini	9. května 1802	Rím
Benedictus M. Romolini	breve 4. května 1808	Rím
Aloisius Maria Marucucci	31. ledna 1810	Rím 1733
Joachimus Maria Gualdi	18. listopadu 1812	Rím 1753
32. Franc. Ant. Pellegrini	16. dubna 1815	Neapol 1753
Frant. Ant. Pellegrini	breve 24. února 1821	Neapol
Joachimus Maria Gualdi	12. listop. 1823	Rím 1753
33. Joachimus Maria Gualdi	breve 24. září 1824	Rím 1753

Číslo, jméno a příjmení	Zvolen dne	Narozen v
Aloisius Maria Margani	26. září 1826	Siculo
34. Aloisius M. Carmignani	27. dubna 1828	Rím 1770
Aloisius M. Carmignani	20. dubna 1834	Rím 1770
35. Benedictus Vernò	16. dubna 1837	Rím 1784
Benedictus Vernò	7. května 1843	Rím 1784
Benedictus Vernò	breve — 1849	Rím 1784
36. Petrus Paulus Deidda	9. června 1850	Gergei 1802
Petrus Paulus Deidda	13. dubna 1856	Gergei 1802
37. Joannes Maria Alfieri	breve 19. května 1862	Milán 1807
Joannes Maria Alfieri	breve — 1868	Milán 1807
Joannes Maria Alfieri	breve 20. června 1872	Milán 1807
Cassianus Maria Gasser	17. června 1887	Vals (Tiroly) 1837
38. Cassianus Maria Gasser	23. dubna 1893	Vals (Tiroly) 1837
Cassianus Maria Gasser	23. dubna 1899	Vals (Tiroly) 1837
Cassianus Maria Gasser	14. května 1905	Vals (Tiroly) 1837
Petrus M. de Giovanni	17. dubna 1910	Benevent 1842
39. Benedictus Menni	breve 21. dubna 1911	Milán 1841
Augustinus Koch	21. června 1912	Weilheim 1866
40. Coelestinus Castelletti	9. listop. 1919	Erba 1855
Raphael Mayer	22. července 1921	Sermersheim 1864
41. Raphael Mayer	7. května 1922	Sermersheim 1864
42. Faustinus Calvo	29. dubna 1928	Castromocho 1864

A. R. P. Ireneus Jančařík

P. Celestin Václav Šulc OH, provinciál

P. Longinus Vladimír Hányš OH

P. Dismas Josef Vrbík OH

Plánek nemocnice

Key map of the hospital • Übersichtsplan des Krankenhauses

